

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BEŞ VE ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ DUYGU DÜZENLEMESİNDE
ÇOCUK MİZACIYLA ANNE DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ**

GÜL AKBABA

**TEMEL EĞİTİM ANABİLİMDALİ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

DOÇ. DR. LÜTFÜ İLGAR

TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL-2017

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BEŞ VE ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ DUYGU DÜZENLEMESİNDE
ÇOCUK MİZACIYLA ANNE DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ**

GÜL AKBABA

**TEMEL EĞİTİM ANABİLİMDALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

DOÇ.DR. LÜTFÜ İLGAR

TEZ DANIŞMANI

İSTANBUL - 2017

3110160152 Öğrenci numaralı Gül AKBABA tarafından hazırlanan bu çalışma 04/07/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

DANIŞMAN
Doç. Dr. Lehte İLGAZ

İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

ÜYE
Prof. Dr. Özma ULAL

Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi

ÜYE
Prof. Dr. Belma TUĞLU

İstanbul Aydın Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÜYE
Doç. Dr. Zeynep SEĞER

Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Leyla ULUS

İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Anneme ve Babama...

ÖNSÖZ

Çocuğun duygu düzenleme becerilerinin yüksek olması çocuğun sosyal-duygusal gelişimine birçok yönden katkı sağlar. Çocukta duygu düzenlemenin gelişebilmesi, çocuğun genetik özelliğine olduğu gibi çevresel faktörlere de bağlıdır. Genetik faktör olarak mizaç, çevresel faktör olarak ise çocuğun çevreyle temasını ilk ve en fazla anne ile kurması sebebi ile anne davranışları ele alınmıştır. Çocuğun duygu düzenleme becerilerinin gelişmesi için anne davranışlarının ve mizacın öneminin bilinmesi bir farkındalık yaratacaktır.

Beş ve altı yaş çocuklarının duygu düzenlemesinde çocuk mizacıyla anne davranışları arasındaki etkileşimin incelenmesi konulu tezimin sonuca ulaştırılması süresince benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, yoğun iş yükü arasında her daim bana zaman ayıran, bilgi ve birikimini benimle paylaşan, motivasyonum düştüğünde bana cesaret ve umut veren, her zaman yanımda hissettiğim mentorum saygıdeğer hocam Doç. Dr. Lütfü İlgar'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin oluşum aşamasında bilgi ve birikimini benimle paylaşan, zaman ayıran, beni bu güzel çalışmaya teşvik edip yönlendiren, yol gösteren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Belma Tuğrul'a çok teşekkür ederim.

Tezimin oluşum aşamasında önemli desteğini gördüğüm saygıdeğer hocam Prof. Dr. Fatma Alisinanoğlu'na çok teşekkür ederim. Eğitimimde emeği geçen ve bana akademisyen olma fikrini aşıl原因an Yrd. Doç. Aylin Sözer Çapan'a ve Yrd. Doç. Dr. Zeynep B. Erdiller Yatmaz'a, Turgay Üçüncü ve Sibel Altınöz başta olmak üzere İlkokul 1. sınıftan yüksek lisans bitimine kadar üzerimde hakları olan hocalarıma sonsuz teşekkürler ederim.

Ölçeğin uygulanmasında yardımcı olan okul yöneticilerine ve öğretmenlere, zaman ve emek harcıyarak ölçeği cevaplayan annelerin her birine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Yazım hatalarını kontrol eden sevgili arkadaşım Merve Gemici Koşar'a, yüksek lisans yaşamımda birçok şey paylaştığım arkadaşlarım Tuba Bakan ve Gamze Tekin'e, her daim yanımda hissettiğim, yoldaşım, can dostum Zeynep Minaz'a, stresli

zamanlarımda kahrımı çeken canım kardeşlerime ve beni destekleyen gerçek dost ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca zor şartlar altında bile beni okutan “okursan sonuna kadar arkadayız” diyen, her zaman yanımda olan, yüreklerindeki sevgi ve şefkati derinlemesine hissettiren anne ve babaya sahip olmanın kıymetini her daim bilmeye çalışarak onlara teşekkürün yetersiz kalacağını, haklarının ödenmesinin imkansız olduğunu biliyorum.

GÜL AKBABA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
ÖZET.....	XVI
ABSTRACT.....	XVIII
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1.PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. AMAÇ.....	2
1.3.ÖNEM.....	4
1.4.VARSAYIMLAR.....	5
1.5.SINIRLILIKLAR.....	5
1.6.TANIMLAR.....	6
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE YAYGIN OLAN DUYGU TÜRLERİ	8
2.1.1. Korku.....	9
2.1.2. Mutluluk (Neşe).....	9
2.1.3. Öfke.....	10
2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM	11
2.2.1. 0-2 Yaş Arası Sosyal Duygusal Gelişim.....	13
2.2.2. 3-4 Yaş Arası Sosyal Duygusal Gelişim.....	14
2.2.3. 5-6 Yaş Arası Sosyal Duygusal Gelişim.....	15
2.3. DUYGU DÜZENLEME	16
2.3.1. Duygu Düzenlemenin Tanımı.....	16
2.3.2. Duygu Düzenlemenin Önemi.....	17
2.3.3. Duygu Düzenlemede Annenin Rolü.....	18
2.3.4. Yaşa Bağlı Duygu Düzenleme Gelişimi.....	20
2.3.4.1. Bebeklikte Duygu Düzenleme.....	20
2.3.4.2. Erken Çocuklukta Duygu Düzenleme.....	21
2.4. MİZAÇ	22
2.4.1. Mizacın Tanımı.....	22
2.4.2. Mizaç ve Duygu Düzenleme İlişkisi.....	25

2.4.3. Mizaç Tipleri.....	25
2.4.3.1.Kolay Mizaçlı Çocuk.....	26
2.4.3.2.Zor Mizaçlı Çocuk.....	27
2.4.3.3.Yavaş Isınan Mizaçlı Çocuk.....	27
2.4.4. 2.4.4. Anne Davranışları ve Çocuk Mizacı İlişkisi.....	28
2.5. SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİMDE ANNENİN ROLÜ.....	29
2.5.1. Anne Tutumları.....	30
2.5.1.1.İtici Tutum.....	31
2.5.1.2.İlgisiz Tutum.....	32
2.5.1.3.Baskıcı Otoriter Tutum.....	32
2.5.1.4.Mükemmeliyetçi Tutum.....	32
2.5.1.5.Aşırı Korumacı Tutum.....	33
2.5.1.6.Tutarsız Tutum.....	34
2.5.1.7.Aşırı Hoşgörülü ve Şımartıcı Tutum.....	34
2.5.1.8.Demokratik Tutum.....	35
2.5.2. Anne Çocuk İletişimi.....	35
2.5.2.1. Anne Çocuk İletişimin Başlangıcı: Çocuğu Kabul Etmek.....	37
2.5.2.2.Anne Çocuk İletişiminde Çocuğu Dinlemek.....	37
2.5.2.2.1. Aktif Dinleme.....	38
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	40
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	40
3.2. ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ.....	40
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	40
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	41
3.3.2. Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği.....	41
3.3.3. Kısa Mizaç Ölçeği.....	42
3.3.4. Duygu Düzenleme Ölçeği.....	43
3.4. İŞLEM.....	43
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	45
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	114
KAYNAKLAR.....	133
EKLER.....	155

ÖZGEÇMİŞ.....162

TABLULAR LİSTESİ

Tablo-3.3 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Maddeleri.....	42
Tablo-3.4 : Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Maddeleri.....	42
Tablo-3.5 : Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Maddeleri.....	43
Tablo-4.1 : Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	45
Tablo-4.2 : Araştırmaya Katılan Çocukların Annelerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	46
Tablo-4.3 : Kısa Mizaç Ölçeği'nden Elde Edilen Cevaplara İlişkin Hesaplanan Betimsel İstatistikler.....	47
Tablo- 4.4 : Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	49
Tablo- 4.5 : Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	50
Tablo-4.6 : Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik ve Sebatkarlık Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	51
Tablo- 4.7 : Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Hesaplanan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	52
Tablo-4.8 : Kısa Mizaç Ölçeği Sıcakkanlılık- Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutu Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	52
Tablo-4.9 : Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi	

(ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....53

Tablo-4.10: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....54

Tablo-4.11: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....54

Tablo-4.12: Kısa Mizaç Ölçeği Sebatkartlık, Sıcakkanlılık-Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutları Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....55

Tablo-4.13: Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....56

Tablo-4.14: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Çocukların Aile Tipi Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....57

Tablo-4.15: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik, Sebatkarlık ve Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....58

Tablo-4.16: Kısa Mizaç Ölçeği Sıcakkanlılık-Utangaçlık Alt Boyutu Puanlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....59

Tablo-4.17: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Evlenme Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....59

Tablo-4.18: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyutu Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	60
Tablo-4.19: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyutu Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları...	61
Tablo-4.20: Kısa Mizaç Ölçeği Sebatkarlık, Sıcakkanlılık- Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutları Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	61
Tablo-4.21: Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	62
Tablo-4.22: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	63
Tablo-4.23: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Değişkenleri için Hesaplanan Betimsel İstatistikler.....	64
Tablo-4.24: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	67
Tablo-4.25: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları....	68
Tablo-4.26: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Cezalandırıcı ve Ebeveynde	

Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuk Doğum Sırası Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....69

Tablo-4.27 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Küçümseyici, Cezalandırıcı ve Ebeveynde Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuk Doğum Sırası Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....70

Tablo-4.28 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Puanının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları....72

Tablo-4.29 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları.....73

Tablo-4.30 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Küçümseyici ve Ebeveynde Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları74

Tablo-4.31 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....75

Tablo-4.32 : Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan

Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....75

Tablo-4.33: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....76

Tablo-4.34: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Probleme Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....78

Tablo-4.35: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklanma ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....79

Tablo-4.36: Çocuğun Olumsuz duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Probleme Dayalı, Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....79

Tablo-4.37: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Küçümseyici Alt Boyut Puanının Anne Evlilik Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonrasında Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....80

Tablo-4.38: Çocuğun Olumsuz duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Cezalandırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....81

Tablo-4.39: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Cezalandırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....82

Tablo-4.40: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	83
Tablo-4.41: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	84
Tablo-4.42: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	85
Tablo-4.43: Duygu Düzenleme Ölçeği'nden Elde Edilen Cevaplara İlişkin Hesaplanan Betimsel İstatistikler.....	86
Tablo-4.44: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	87
Tablo-4.45: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	88
Tablo-4.46: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	89
Tablo-4.47: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	90

Tablo-4.48: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	90
Tablo-4.49: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan Bağımsız Tek rneklem t Testi Sonuçları.....	91
Tablo-4.50: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	93
Tablo-4.51: Duygu Dzenleme lölçeği Duygu Dzenleme Alt Boyut Puanının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	93
Tablo-4.52: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Evlenme Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	94
Tablo-4.53: Duygu Dzenleme Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	95
Tablo-4.54: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne ğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları.....	96
Tablo-4.55: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne ğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan ANOVA Testi Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları.....	97
Tablo-4.56: Duygu Dzenleme lölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne alışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek zere Yapılan Bağımsız Tek rneklem t Testi Sonuçları.....	98

Tablo-4.57: Kısa Mizaç Ölçeği Toplam Puanları İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler.....	99
Tablo-4.58: Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler.....	100
Tablo-4.59: Duygu Düzenleme Ölçeği İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler.....	101
Tablo-4.60: Duygu Düzenleme Ölçeği İle Kısa Mizaç Ölçeği İlişkisi.....	102
Tablo-4.61: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyutlarının İle Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyutlarının İlişkisi.....	103
Tablo-4.62: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutlarının İle Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyutlarının İlişkisi.....	105
Tablo-4.63: Duygu Düzenlemenin Yordanmasına İlişkin Hesaplanan Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	107
Tablo-4.64: Değişkenlik-Olumsuzluk'un Yordanmasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	111

ÖZET

BEŞ VE ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ DUYGU DÜZENLEMESİNDE ÇOCUK MİZACIYLA ANNE DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ

Bu araştırma beş ve altı yaş çocuklarının duygu düzenlemesinde çocuk mizacıyla anne davranışları arasındaki etkileşimin incelenmesini ve bu çerçevede; çocuğun duygu düzenleme becerilerinin desteklenmesinde annenin etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırma grubunu İstanbul ili Avcılar, Beylikdüzü ve Küçükçekmece ilçelerindeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu 551 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırmada çocukların ve annelerin demografik bilgilerini elde etmek için “Kişisel Bilgi Formu”, çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek için “Duygu Düzenleme Ölçeği”, çocukların olumsuz duygu durumlarında annelerinin verdikleri tepkileri incelemek amacıyla “Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği” ve çocuğun mizacını incelemek amacıyla “Kısa Mizaç Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların mizaçları, cinsiyete, doğum sırasına, kardeş sayısına ve anne öğrenim düzeyine göre farklılık gösterirken ($p<0,05$), çocuğun yaşına, içinde yaşadığı aile tipine, annesinin yaşına, annesinin evlenme yaşına ve annesinin çalışma durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Annelerin çocukların olumsuz duygusuyla başa çıkma stratejileri çocuğun doğum sırasına, kardeş sayısına, anne evlenme yaşına, anne öğrenim düzeyine ve anne çalışma durumuna göre farklılık gösterirken ($p<0,05$), çocuğun yaşına ve yaşadığı aile tipine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri, çocuğun cinsiyetine, kardeş sayısına, aile tipine, anne yaşına, anne evlenme yaşına ve anne öğrenim düzeyine göre farklılık gösterirken ($p<0,05$), çocuğun yaşına, doğum sırasına, annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, duygu düzenleme ile çocuğun mizacı ve anne davranışları arasında sıkı ilişkiler olduğu görülmüştür. Duygu düzenleme, tepkisellik ile negatif yönde ve düşük düzeyde; sebatkarlık ile pozitif yönde ve düşük düzeyde; sıcakkanlılık-utangaçlık ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). Değişkenlik-olumsuzluk, tepkisellik ile pozitif ve orta düzeyde; sebatkarlık ve ritmiklik ile negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki

bulunmuştur ($p<0,01$). Duygu düzenleme, probleme odaklı, duyguya odaklı ve duygu ifadesini teşvik ile pozitif yönde ve düşük düzeyde; küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı ile negatif ve düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Değişkenlik-olumsuzluk, probleme odaklı, duyguya odaklı ile negatif yönde ve düşük düzeyde; küçümseyici ve ebeveynde sıkıntı ile pozitif ve düşük düzeyde ve cezalandırıcı ile pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,01$).

Duygu düzenleme alt boyutunun yordayıcıları sırasıyla sıcakkanlılık-utangaçlık, ritmiklik, annenin öğrenim durumu, cezalandırıcı davranış, probleme odaklı davranış, aile tipi ve anne yaşı birlikte duygu düzenleme puanlarındaki varyansın %23,8'ine açıklık getirmektedir. Tepkisellik, annelerin cezalandırıcı davranışı, çocuğun sebatkarlık özelliği, annelerin probleme odaklı davranış ve küçümseyici davranışı birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyut puanlarındaki değişikliğin %36,8'ine açıklık getirmektedir.

Anahtar kelimeler: Duygu düzenleme, okul öncesi, çocuk mizacı, anne davranış ve tutumu, çocukla iletişim

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF INTERACTION BETWEEN CHILD TEMPERAMENT AND MOTHER BEHAVIOR IN EMOTION REGULATION OF FIVE AND SIX YEARS OLD CHILDREN

This study aims investigate the interaction between child's temperament and mother's behaviors in the emotional regulation of five and six year old children, and revealing the influence of the mother in promotion of the child's emotional regulation skills in this context. The research group of this study consists of 551 pre-school children and their mothers who live in İstanbul city and Avcılar, Beylikdüzü and Küçükçekmece districts. In this study, in order to obtain demographic information of children and their mothers "The personal information form" ; to measure children's emotion regulation skills, "Emotion Regulation Checklist"; to examine the mothers' reactions during child's negative emotional situations "Coping with Children's Negative Emotions Scale" and to examine the disposition of the child "Short Temperament Scale " have been used.

According to the results of the research, the temperament of children varies by sex, birth order, number of siblings and education level of mother ($p < 0,05$), whereas doesn't show change with the age of the child, the type of family they live in, the age of the mother, the age of marriage of the mother, and the working status of the mother ($p > 0,05$). The mothers' strategies to cope with children's negative emotions differ according to the child's birth order, the number of siblings, the age of the mother's marriage, mother education levels ($p < 0,05$), however doesn't change by the age of the child and the type of family they live in ($p > 0,05$). The gender of the child, the number of siblings, the type of family, mother education levels, the age of the mother and her age of marriage plays role in emotion regulation level of the child ($p < 0,05$), but age of the child, order of birth and working status of the mother do not ($p > 0,05$).

According to the results obtained from the research findings, it has been seen that there is a close relationship between emotion regulation of the child and their temperament and their mother's behavior. Variability-negativity is directly proportional with reactivity at a moderate level, has been found to be negatively correlated with persistence and rhythmicity at a low level ($p < 0,01$). Directly positive but at a low level relationship has been found between emotion regulation and problem focused responses emotion focused responses and expressive encouragement, whereas dismissive reactions, punitive reactions, and distress reactions at parents are inversely proportional at a low level ($p < 0,01$).

The predictors of the emotion regulation sub-dimension are warmth-shyness, rhythmicity, mother's education level, punitive reactions, problem focus responsive, family type and mother's age together explain emotion regulation as explaining 23,8% of variation. Responsiveness, punitive reactions of the mother, the child's persistence characteristic, the mother's problem focus reactions and distress reactions clarify together 36,8% of the variation in children's variability-negativity subscale scores.

Key words: Emotion regulation, pre-school, temperament of child, behaviors and attitude of mother, communication with child

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Anne ile çocuk arasında doğum öncesinden başlayan çok özel bir ilişki vardır. Çocuk, temel bakım veren kişi anne olduğundan özellikle yaşamının ilk yıllarını daha çok anneyle geçirmektedir. Anne ile çocuk doğum öncesi dönemden itibaren iletişim halindedir. Anne ile olumlu bir iletişim kuran çocuk daha mutlu ve uyumlu bir birey olacak, aynı zamanda davranış problemlerine daha az rastlanacaktır. Anne, çocuğun sosyalleşmesinde ve topluma uyum sağlamasında ilk basamağı oluşturmaktadır. Çocuğun annesi ile ilişkisi diğer insanlarla olan ilişkisinin de niteliğini belirlemede etkilidir.

Sosyal açıdan kabul edilebilirliğin bir göstergesi de duygu düzenlemedir. Duygu düzenleme kişinin amaçlarını gerçekleştirmek için duygusal tepkilerini kontrol etmesi, izlemesi, değerlendirmesi ve değiştirmesidir. Duygu düzenleme becerisi düşük olan çocukların stres yaşama durumlarının arttığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Olumsuz duygu durumlarında çocuklar saldırgan davranışlara başvurabilir ya da ağlama nöbetleri geçirebilirler. Duygu düzenlemede dış etmenlerin rolü olarak annenin çocuğa karşı davranışları birinci sırada gelir. Anne olumsuz duygu durumundan kurtulması için çocuğa destek olurken aynı zamanda olumlu duygu durumlarının da devamı için destek olmalıdır. Çocuk ağladığında onu sakinleştirmek için çabalayan bir anne çocuk güldüğünde de gülümsemesini arttırıcı bazı davranışlar göstermektedir. Çocuk özellikle aşırı duygu durumlarında duygularını kontrol etmek ve dengelemek için annenin yardımına ihtiyaç duyar. Anne çocuğun kendi duygularını fark etmesi, tanımlaması ve toplumun kabul göreceği şekilde ifade etmesi için çocuğa yardımda bulunmalıdır.

Mizacın temelinde duygular yatar. Çocuğunun mizacını bilen ve farkında olan anneler, duygu düzenleme becerisinin uygun gelişimi için tutumlarını yeniden düzenlemeleri gerekir. Anne kendi davranışlarının çocuğunun duygu, düşünce ve

davranışlarını etkilediğini bildiğinde çocuğun olumsuz duygu durumlarında yapıcı ve olumlu davranışlar sergileyecek, böylece zor mizaçlı çocukların duygu düzenlemesi daha kolay olacaktır.

Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde duygu düzenlemesine etki eden faktörlerle ilgili yapılan çalışmaların az olduğu görülmektedir. Bu nedenle 5-6 yaş çocukların duygu düzenlemesinde, çocuk mizacıyla anne davranışları arasındaki etkileşimin incelenmesi gerekmektedir.

1.2. AMAÇ

Araştırmanın 4 temel amacı vardır.

1. 5-6 yaş çocuklarının mizaç düzeyleri, duygu düzenleme becerileri, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri hakkında farkındalık yaratmak
2. 5-6 yaş çocuklarının mizaç durumları, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri, duygu düzenlemeleri arasındaki (varsa) ilişkiyi yordamak ve bu çerçevede; çocuğun duygu düzenleme becerilerinin desteklenmesinde annenin etkisine dikkat çekmek,
3. Annelerin çocuklarıyla daha etkili ve verimli bir etkileşim ortamı yaratarak çocukların gelişimine olan katkılarını arttırmaya dikkat çekmek,
4. Anneler vasıtasıyla ailedeki ebeveyn çocuk etkileşimlerini güçlendirmek.

Araştırmanın bu 4 temel amacı kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. 5-6 yaş çocuklarının mizaç düzeyleri, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri ve 5-6 yaş çocukların duygu düzenleme becerileri ne düzeydedir?
2. 5-6 yaş çocuklarının mizaçları, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri ve 5-6 yaş çocukların duygu düzenlemeleri;

- Çocukların demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı ve yaşadığı aile tipi) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 - Annesinin demografik özelliklerine (Yaş, evlenme yaşı, öğrenim düzeyi, medeni durumu ve çalışma durumu) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ölçeklerin alt boyutları aralarındaki ilişki düzeyleri nasıldır?
- 5-6 yaş çocuklarının mizaç durumları alt boyutları arasında ne düzeyde ilişkiler vardır?
 - 5-6 yaş çocuklarının olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri alt boyutları arasında ne düzeyde ilişkiler vardır?
 - 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenlemeleri alt boyutları arasında ne düzeyde ilişkiler vardır?
4. 5-6 yaş çocuklarının mizaç durumları, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejileri, duygu düzenlemeleri arasında ne düzeyde ilişkiler vardır?
5. 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenlemeleri; çocukların mizaç durumları, olumsuz duygu durumlarında annelerinin başa çıkma stratejieri, çocukların demografik özelliklerine ve annelerinin demografik özelliklerine göre ne düzeyde açıklanmaktadır?

1.3. ÖNEM

Bireyin topluma uyumu ve toplum tarafından kabulünü kolaylaştırmak ancak çocuğun sosyal-duygusal gelişiminin gerekli düzeyde olması ile mümkün olmaktadır. Sosyal-duygusal gelişimin kritik dönemlerinden olan okul öncesi dönemde annenin çocuğun olumsuz duygularına karşı verdiği özellikle olumsuz ya da cezalandırıcı tepkiler çocuğun hayatında iz bırakmakta, sonraki hayatını olumsuz etkilemektedir.

Sosyal-duygusal gelişimin önemli öğelerinden biri de duygu düzenlemedir. Çocuğun günün herhangi bir anında olumsuz duygu durumları yaşaması kaçınılmazdır. Olumsuz duygular yaşayan çocuklar hırçın ve saldırgan davranışlarda bulunabilirler. Çocuklar bu durumlarda annelerinin davranışlarından etkilenerek kendi davranışlarını şekillendirirler. Davranışlarının olumlu bir biçimde şekillenmesi ile sosyal uyumu sağlayan çocuğun toplum tarafından kabulü kolaylaşacak, duygularını ifade edebildiği için rahatlama sağlayacak ve daha mutlu bir birey haline gelecektir. Alanyazın incelendiğinde duygu düzenleme becerisi yüksek olan çocukların akademik yaşantılarında da başarı sağladığı görülmektedir. Çocukların duygu düzenleme yapamadıkları takdirde sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalabilecekleri ve bu durumun onlar üzerinde özgüven eksikliği, çekingenlik, ürkeklik, kaygı gibi olumsuz duygulara sebep olabileceği öngörülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler, anne ile iletişime geçen kişiler olarak önemli bir yere sahiptirler. Annelerin çocuğun olumsuz duygularına nasıl tepkide bulduklarının öğretmen tarafından bilinmesi ve öğretmenin çocuğun olumsuz duyguları karşısında nasıl davranışlarda bulunulması gerektiğini bilmesi anneyi bilinçlendirebilmesi bakımından önem taşır. Öğretmenler, veli toplantıları gibi çeşitli yollarla annelere bilgi veya öneri verdiği zamanlar, anneler öğretmenleri dikkate alıp mevcut davranış şekillerinde iyileştirmeye gidebilirler. Böylece anne ile çocuk arasındaki ilişki güçlenir, anne ile çocuk birbirlerini daha iyi anlayabilir ve bu da duygu düzenlemesine olumlu olarak yansır. Öğretmenler anneleri bilinçlendirmek adına programlar geliştirebilir, eğitimler yapabilirler. Bu eğitim ve

programlar annelerin farkındalık düzeylerini arttırır dolayısıyla çocuklarına karşı daha olumlu davranışlar sergilemelerine katkıda bulunur.

Batıda duygu düzenleme ve bunu etkileyen etmenler üzerinde nispeten daha fazla araştırma olmasına rağmen Türkiye’de bu konuda yapılmış araştırmalar yeterli düzeyde değildir. “5-6 Yaş Çocukların Duygu Düzenlemesinde Çocuğun Mizacıyla Annenin Davranışlarının Etkileşiminin İncelenmesi” isimli bu çalışmada ele alınan annelerin çocuklarına davranış şekilleri ortaya konulacaktır. Duygu düzenleme gibi çocuğun yaşam kalitesini belirleyen önemli bir özelliğine, anne davranışları ve çocuğun mizacının etkisinin bilinmesi toplumun daha bilinçli hale getirilerek annelerin çocuklara karşı olumlu davranışlarında artış sağlanabilir.

1.4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Araştırmaya katılan annelerin kişisel bilgi formuna ve ölçeklere objektif cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Araştırma örnekleminin evreni tam ve doğru olarak temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda verilmiştir:

1. Araştırma İstanbul ili Avcılar, Beylikdüzü ve Küçükçekmece ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 5-6 yaş çocuklarının anneleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın verileri, annelerin kişisel bilgi formuna ve ölçek maddelerine verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Sosyal Duygusal Gelişim: Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişim, gelişimin duygusal, bilişsel ve davranışsal alanlara yönelik beceri ve bilişseliği içeren çok değişkenli bir kavramdır. Örneğin duygusal gelişim; duyguları düzenleme, duyguların farkındalığını, duyguların ifadesini ve duyguları ayırt etmeyi içermektedir (Domitrovich, Cortes ve Greenberg, 2007).

Duygu: Duygular davranışı etkileyen fizyolojik ve bilişsel öğelere sahip duyumlardır (Morgan, 2009). Duygular, değişik durumlar ve deneyimlere tepki olarak ortaya çıkmakta ve her insan belli bir durum karşısında farklı şeyler hissetmekte ve tepkisini farklı şekillerde ortaya koymaktadır. İnsan olmanın en önemli unsuru olan duygular, sosyal bağların kurulmasında temel bir rol üstlenmektedir (Bayhan ve Artan, 2009).

Olumsuz Duygu: Kişinin stres, korku, kızgınlık gibi hoş olmayan duyguların aktif olması şeklinde tanımlanmaktadır (Gençöz, 2000).

Duygu Düzenleme: Duygu düzenleme, duygusal deneyimleri ve ifadeleri azaltmak, geliştirmek veya yok etmek amacıyla yapılmış her türlü amaçlı, amaçsız, bilinçli, bilinçsiz davranışlar, beceriler ve stratejileri içerir (Calkins, 2010). Duygu düzenleme kişinin amaçlarını gerçekleştirmek için duygusal tepkilerini kontrol etmesi, izlemesi, değerlendirmesi ve değiştirmesidir (Thompson, 1994).

Mizaç: Mizaç, duygunun ne kadar hızlı gösterildiği, ne kadar güçlü olduğu, ne kadar bastırıldığı ve duygunun bastırılmasının ne kadar zaman aldığı açısından bireysel farklılıklardır (Campos, 2009'dan akt. Santrock, 2011).

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsan sadece biyolojik bir varlık değil aynı zamanda hissedilen sosyal bir varlıktır. Canlılığımızı sürdürürken hayatımızın birçok aşamasında duygularımızla hareket ederiz. Örneğin; sınırlı olduğumuz bir anda başka olaylara da sınırlı bir şekilde yaklaşabiliriz. Bu durum, ilişkilerimizi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı duygular sosyal yaşantılardan ayrı olarak düşünülemez.

Yetişkinler gibi çocukların da kendilerinin farkında olması duyguları hissetmesiyle ilişkilidir. Tıpkı yetişkinler gibi onlar da gün içerisinde birçok farklı duygu durumlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Çocukların sosyal duygusal gelişimi, başkalarının duygularını anlama ve duygu düzenlemesi yapabilmelerini içerir (Santrock, 2015, s.284). Duygular, yakınlık ve güven duygusuyla da bağlantılıdır. Sosyal ilişkilerde duygularla başa çıkabilme gereklidir diğer bir deyişle duygu düzenleme becerisi sosyal yaşamla ilişkilidir (Greenberg, 2015, s.8). Başkalarının duygularını anlamak için önce duygunun tanımlanması ve ifade edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte duyguyla ilgili diğer kavramların da biliniyor olması gereklidir.

Duygular, bir şeyi sevip sevmediğimizi bedenimizin tepkisiyle öğrenmemizi sağlar. İnsanlar daha önceki çağlarda duyguları pasif olarak yaşadıkları için duygu terimine karşılık gelen kelime “passion” (passive: pasif) olarak bilinirdi. Son yüzyıllarda duygu kelimesine karşılık gelen “emotion” (motion: hareket etme) olarak kullanılmaya başlamıştır (Greenberg, 2015, s.39). Duygu kelimesi herhangi bir şey karşısında içimizde uyanan izlenimler olarak tanımlanabilir (Enç, 1974, s.22). 1970’lerden itibaren dünyanın her yerinde aynı yüz ifadesiyle gösterilen ve doğuştan getirdiğimiz ve altı duygu çeşidi tanımlanmıştır. Bunlar; kızgınlık, korku, üzüntü, öğrenme, şaşırma ve neşedir (Greenberg, 2015, s.137). Bebeklik döneminde ise araştırmacılar daha çok üç duygu üzerinde durmuşlardır. Bunlar mutluluk, korku ve öfkedir (Bayhan ve Artan, 2009, ss. 217-218).

Kendini doğru tanımlayan bireyler, duygularını kabul ve kontrol ederler, kendine ve kendisi için önemli olan kişilere güvenirlere, mizah yeteneği ve yaşama sevinçleri yüksektir, başkalarının duygularına karşı duyarlıdırlar ve eleştiriye açıktırlar

(Argun, 2007, ss.40-41). Epstein ve Sharma (1998)'ya göre duygusal güçlülük; bireyin kendi duygularını doğru tanımlamasına yardım eder. Davranışsal güçlülük ise, bireyin sosyal faaliyetlere katılması, aile bireyleri, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler kurması, hatalarını kabul etmesi ve özür dilemesi, başkalarından yardım istemesi, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, başladığı işi zamanında bitirmesi, yaşamın olumlu yönleri hakkında konuşması gibi özelliklerden oluşan bir niteliktir (akt. Argun, 2007, ss.40-41).

Yapılan birçok çalışmada çocukların küçük yaştan itibaren basit duyguları anlayabildikleri (mutluluk, kızgınlık, korkma) ve ilerleyen yaşlarda daha karmaşık duyguları (kıskançlık, şaşırma vb.) anlayıp yorumlayabildikleri görülmüştür. Bu sebeple çocukların farklı kanallar aracılığı ile yaşanıldığı ya da yansıtıldığı durumları gözleme ya da yaşama olanağının sunulması, aynı zamanda bu duyguların sebepleri sonuçları hakkındaki konuşmalar yapılması, çocukların hem kendi hem de başkalarının duygularını anlayabilme ve empati becerilerinin gelişmesine katkı sağlar (Haktanır, 2007, s.231).

Yapılan araştırmalarda 4-5 yaşındaki çocukların mutluluk, üzüntü ve kızgınlığı tanımlayabildikleri ve bu duyguları ayırt edebildikleri görülmüştür. Bu ifadeler arasında çocukların kolay yorumlayabildikleri duygular sırasıyla mutluluk, kızgınlık ve üzüntü daha sonra şaşkınlık ve korkudur. Aynı zamanda çocukların nötr ifadelerden ziyade kesin ifadeleri tanımlayabilmeleri daha kolaydır (Çelik, Tuğrul ve Yalçın, 2002, s.30). İnsanın kendi duygusunu tanıması, ilişkilerinde diğer insanların duygularını anlamasını ve anlamlandırmasını kolaylaştırır böylece insanın sosyalleşmesine olumlu katkı sağlanmış olur.

2. 1. OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA YAYGIN OLARAK GÖRÜLEN DUYGU TÜRLERİ

Okul öncesi dönem çocuklarının yaygın olarak korku, mutluluk ve öfke duygularını bildikleri görülmektedir.

2.1.1. KORKU

Korku, tehlikelere karşı gösterilen tepkiler olarak tanımlanabilir. Korku öğrenilen ilk duygu çeşididir. Korku, insanların varlıklarını devam ettirebilmeleri için koruma güdüsüdür (Binbaşıoğlu, 1978, s.167). Korku durumundaki tepkiler, korkuyu oluşturan nesneden uzaklaşma isteği, ağlama, nefes tutma gibi farklı davranış biçimleri şeklinde görülür (Yavuzer, 2016a, s.94).

Korku en çok okul öncesi dönemi çocuklarında görülür. Bunun nedeni olarak korku, sosyal gelişim ve kişilik mizaç ile ilgili olmasının yanında bilişsel gelişimle de ilgili olması öne sürülebilir. Küçük çocuklar devlerden, hayaletlerden, karanlıktan korkar yaş büyüdükçe korkular yön değiştirir ve tehlike arttıkça ile bedensel korkular artış gösterir (Gander ve Gardiner, 2004, s. 326). Bebek yabancı yüzlere, ani sese ve düşme tehlikesine tepki gösterir. 1 yaşından sonra çocuk, kendince birtakım nesnelere, belli kişilerden ve olaylardan korkabilir. Yaşla birlikte çocukların korkuları da artar. 2-5 yaş aralığında çocuklar; ani ve yüksek ses, gök gürültüsü, karanlık, depresyon, hayali bir yaratık, yalnız kalmak gibi şeylerden korkarlar. Bu dönemde somut şeylerden korktukları gibi soyut düşüncelerden de korkarlar. Erken çocukluk döneminin sonundan 12 yaşına kadar çocuklarda korku git gide azalır (Doğru ve Saltalı, 2009, s.23). 5 yaş çocuğu çeşitli şeylerden korkabilir ve bunun sebebinin ne olduğunu tam olarak ifade etmekte güçlük çekebilir (Oktay, 2004, s.121). Çoğu korkular tanınamayabilir ya da abartılabilir ancak çoğu korku gerçekçidir ve hayatta kalmak için gerekli bir duygudur. Çoğu durumda korkular tehlikenin ne olduğunu tam olarak bilmeden ya da tehlikenin varlığından tam olarak emin olmadan hissedilir (Solomon, 2007, s.55). Freud'a göre çocukların yalnızlıktan ve karanlıktan korkmaları veya yabancı birinde kalma korkuları aşılabilecek bir durumdur (Bowlby, 2014, s.116).

2.1.2. MUTLULUK (NEŞE)

Mutluluk bebek ve anneyi birbirine bağlayan bir etmendir (Santrock, 2015, s.181). Mutluluk, neşeli, iyi, memnuniyet ifadeleri ile tanımlanabilir. Gülümseme mutluluğun göstergesidir (Akpınar, 2006, s.4). Bebeklikte iki tür gülümsemeden

bahsedilebilir. Bunlardan refleksif gülümseme, dışarıdan herhangi bir uyaran olmadan olan gülümsemedir. İlk ay içerisinde bebeklerde daha çok uyurken görülür. Bir diğeri sosyal gülümseme, dışardan bir uyarana karşı olan gülümsemedir. Sosyal gülümseme bebekte ortalama ikinci ayından sonra görülür (Santrock, 2015, s.181). Bebekte yetişkine benzeyen gülümsemeden farklı olarak gülme yaklaşık 4 ay civarında görülür. 6. ayından sonra etrafındaki görsel uyarıcıları fark etmeye başlayan bebek bu uyarıcılara karşı gülme tepkisi sosyalleşmenin başlangıç tepkileri olarak görülür (Erden, 2015, ss.191-192). Bir yaş dolaylarında bütün temel ihtiyaçlarının anne tarafından karşılanması, hazzın doyumuna ulaşması ile sevildiğini hisseden çocuk mutluluğu yaşar (Yavuzer, 2016a, s.41; Fromm, 2014, s.50).

2.1.3. ÖFKE

Çocukların erken yaşta öğrendikleri öfke, yoğun bir kızgınlık duygusunun dışa yansması olarak tanımlanabilir. Korku yaş ilerledikçe azalırken, öfkenin dışa vurumu ve yoğunluğu artar (Ulusoy, 2015, s.118). Çocukken utanca boğulan kişi ifade özgürlüğü verilmediğinde kızgınlığını biriktirerek yaşamı boyunca öfkeli biri haline gelir (Cüceloğlu, 1997, s. 128). Ebeveynler ve öğretmenler, akranlarına karşı agresif olan ve yetişkinlere muhalif olan çocukları öfkeli olarak tanımlarlar (Sukhodolsky ve ark., 2005, s.15).

Şendil (2003)'e göre öfkeye neden olan en önemli etmen, yapılmak istenenlerin ya da hedeflere ulaşılmasının engellenmesidir. Engellenmiş olmak hayal kırıklığı oluşturur ve bu da çocuğun öfkelenmesine neden olur. İstenilen oyuncakla oynamasına izin verilmemesinden, yanında annesinin kalmak istemesine rağmen annenin ondan uzaklaşmasına kadar pek çok sebep çocukta öfkeye neden olabilmektedir (s.98). Eisenberg ve Delaney (1998)'e göre, öfke duygusu, sinir bozucu durumlar yaşandığında, kişinin üretkenliği ve güvenliği tehlikeye girdiğinde ya da beklentilerin gerçekleşmediği durumlarda yaşanır. 3 yaşta rastlanan ani öfke belirtileri daha çok eşyaya yönelmiştir (akt.Yavuzer, 2008, s.186). Yani öfkesini daha çok eşyaya yansıtarak ifade etmektedir.

Öfke, düşünülenin aksine olumsuz bir duygu olmamakla birlikte yapıcı bir şekilde ifade edildiğinde sağlıklı bir duygudur. Fakat uygun olmayan şekilde ifade edilmesi halinde kişinin hem kendisine hem çevresine zarar vermesi de ihtimaldir (Cenkseven, 2003, s.155). Şimdiye kadar yapılan araştırmalar, çocuklarda ve gençlerde öfke düzeyinin yüksek olması durumunun aile, akran, kültürel ve kişilik özellikleriyle ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Boman, Smith ve Curtis, 2003, s. 83).

2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Sosyal gelişim, insanın doğumdan itibaren yaşamını devam ettirebilmesi için diğer insanlarla ilişkisini ve duygularını toplumun kabul edebileceği ölçülere getirebilme süreci olarak tanımlanabilir (Binbaşıoğlu, 1978, s.182). Toplumsallık duygusu, her bireyin kendi üzerinde hissedebileceği, her bireyin yaşamına destek ve dayanak oluşturan bir güvenliğin kaynağıdır (Adler, 2016, s.103).

Duyguların yaşama uyum sağlama özelliği vardır, sosyal ilişkilerin kurulmasında duygular temel rolü üstlenmektedir. İnsan davranışlarının sosyal ve duygusal boyutları iç içe geçtiği için “sosyal-duygusal” kavramının bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir (Bayhan ve Artan, 2009, s.217). Çocukların gülümseme, ağlama, dikkatli ilgilenme gibi duygusal sinyalleri başkalarının davranışlarını etkiler. Benzer şekilde, başkalarının duygusal tepkileri de çocukların toplumsal davranışlarını düzenler (Berk, 2013, s.473). Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişim, duygusal, bilişsel ve davranışsal alanlara yönelik becerileri içeren çok değişkenli bir kavramdır. Örneğin duygusal gelişim; duyguları düzenlemeyi, duyguların farkındalığını, duyguların ifadesini ve duyguları ayırt etmeyi içermektedir (Domitrovich, Cortes ve Greenberg, 2007, s.69).

Doğumdan itibaren başlayan, yaşam boyu devam eden, kişinin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasını ve içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlayan sosyal gelişimin başlangıcı, bebekliğin ilk günlerine kadar dayanmaktadır. Bir bebeğin annesine olan bağımlılığı, onun ilk sosyal ilişkilerinin başlangıcı olarak görülmektedir. Anne bebeğine sevgi ve ilgi göstererek, onun ihtiyaçlarını gidererek, dokunarak olumlu bir sosyal gelişimin tohumlarının atılmasını sağlamaktadır. Bebeğin anneye olan

bağımlılığı, kendi ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde bir bağılığa dönüşmekte; çocuk yürümeye, konuşmaya başladığında ise, sosyal çevresi ve ilişkileri de bu ölçüde genişleyerek yaşam boyu devam edecek bir sosyal ağ içine girmektedir (Selçuk, 2005, s.54).

7 veya 8 aylıktan küçük bebekler kendilerini belli belirsiz durumlarda kaldığında örneğin havlayan bir köpekle ya da yaklaşmakta olan bir yabancıyla karşılaştığında, bu durumu nasıl yorumlayacakları konusunda genellikle ailelerine bakarlar ve bu durumlarda annelerin ve babaların olumlu ya da olumsuz duygusal tepkileri genellikle bebeklerin kendi cevaplarını yönlendirmektedir (Ross ve Spielmacher, 2005, ss.228-229). Sosyal referanslama olarak adlandırılan süreçte, bebekler yetişkinlerin duygusal tepkilerini dikkate alarak nasıl hissetmeleri gerektiğine karar verirler (Trawick-Smith, 2010, s.188).

Farklı mekan ve zamanda farklı kişilerle ve nesnelere oynanan oyun da çocuklar için farklı deneyimler oluşturur. Farklı bakış açıları kazanmak için çocukların başkalarının bakış açıları ile karşılaşması gerekmektedir. Oyun, çocuğa sosyal yaşam için gerekli olan zengin sosyal etkileşim ortamı sunmaktadır (Tuğrul, 2015, s.18). Çocukların bir arkadaş ile ilişkileri başlatabilme, sürdürebilme ve ilişkilerde yaşanan olumsuzluklarla baş edebilmeleri için bireysel bağımsızlığın kazanılmasının yanısıra gerekli duygusal sağlıklarının da yerinde olması gerekir. Başka bir ifadeyle sosyal gelişimin yanında duygusal gelişimin de insanın tüm yaşam evrelerinde önemli yeri olduğu kuşkusuzdur. Gerçekten de bireyler olaylar karşısında bir yandan akli ve mantığı ile hareket etmeye çalışırken, çoğu kez de duyguları ona yön vermektedir. Günlük yaşamda yetişkinlerin bile sık sık etkisi altında kaldığı duygular, henüz bunları yeterince kontrol edebilecek düzeye ulaşmamış çocuğun davranışlarını bile yönlendirmede büyük rol oynamaktadır (Oktay, 2002, s.24). Sosyal duygusal gelişimin en önemli dönemi olan erken çocukluk dönemi, çocuğun sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmesi ve çevresiyle olumlu iletişim kurabilmesinde önemli bir rol üstlenir. Aynı zamanda çocuğun sosyal duygusal gelişimi, anne-çocuk etkileşimi ile de ilişkilidir (Kandır ve Alpan, 2008, s.33).

Duygular, değişik durumlar ve deneyimlere tepki olarak ortaya çıkmaktadır ve

aynı zamanda her insan belli bir durum karşısında farklı şeyler hissetmekte ve tepkisini farklı şekillerde ortaya koymaktadır. İnsan olmanın en önemli unsuru olan duygular, sosyal bağların kurulmasında temel bir rol üstlenmektedir (Bayhan ve Artan, 2009, s.217).

Denham (2013) duygusal yeterlilik ve sosyal gelişimin ilişkisini incelemiştir. Yaptığı çalışma sonucunda, üç dört yaşındaki çocukların duygusal olarak kendilerini yeterli hisseden çocuklar, sosyal olarak da kendilerini yeterli bulduklarını ifade etmiştir. Rubin ve arkadaşları (1995) yaptıkları çalışmada, çocuklarda duygu düzenleme becerisinin düşük olmasının, sosyal açıdan uyumsuzluklara neden olduğunu ortaya koymuştur (akt. Tercan, Dursun ve Yıldız Bıçakçı, 2015, s.65).

Birçok okul öncesi eğitim müfredatı, çocukların ilkokula hazır bulunuşluklarının yanında sosyal duygusal gelişimlerini de değerlendirir. Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi (NESC) tarafından (1993) yapılan araştırmaya göre çoğu anaokulu öğretmenleri çocukların okul öncesi dönemde sosyo-duygusal becerilerin ve iletişim becerilerinin öğrenilmesinin, alfabe ve sayma gibi akademik bilgileri öğrenmelerinden daha önemli olduğunu bildirmiştir (Gilpin, Brown ve Pierucci, 2015, ss. 922-923).

Duygusal gelişimin için, çocukluk dönemi boyunca duyguların kontrol edilmesi veya düzenlenmesinin ortaya çıkması önemli bir faktördür (Fox ve Shifter, 2005, s.240). Duyguların toplum içerisindeki yeri, bireylerin ilişkileri esnasındaki tutum ve davranışları ile incelenebilir (Ayana, 2016, s.8). Anne babanın çocuklarına olan duygu ve davranışları her çocuk tarafından farklı algılanıp çocuğun duygu gelişiminde etkili olur (Kırkincioğlu, 2003, s.41).

2.2.1. 0-2 Yaş Arası Sosyal Duygusal Gelişim

0-6 yaşlar, gelişimin hızla ilerlediği, bilgi ve becerilerin pek çok davranış ve alışkanlıkların büyük ölçüde kazanıldığı yılları kapsar. İnsan kişiliğinin büyük kısmının oluştuğu bu dönem en çok üzerinde durulması gereken dönem olarak kabul edilmelidir (Haktanır, 2007, s.82). Bebeğin ilk sosyal ilişkisi canlılığını devam ettirmek için anneye duyduğu gereksinimdir (Aydın, 2008, s.56). Çocuğun ilk

gereksinimlerini karşılayan anne, onun en yakınındaki kişidir. Çocuğun geleceğine olumlu ya da olumsuz şekilde yön verecek kişi yine annedir. Annenin davranışları çocuğun gelişimi için çok önemlidir (Haktanır, 2007, s.101).

Çocuğun duyguları yoktur; çocuk duygulardan oluşmaktadır (Cloud ve Townsend, 2000, s.25). Çocuk annesinin yüzündeki ifadeler karşılık olarak uygun mutlu ya da mutsuz ifadeler sergiler (Oktay, 2002, s.113). Çocuklar 0-1 yaş döneminde çevreye karşı fazlasıyla duyarlıdır. Çünkü kendi yaşamını yönlendirebilecek özellikleri henüz tam anlamıyla gelişmemiştir (Haktanır, 2007, s. 83).

2 yaş çocuk için sosyalleşmenin başlangıcı olarak kabul edilse de çocuk henüz çevresindeki arkadaşlarını oyun arkadaşları gibi görmez (Oktay, 2002, s.115). 2 yaş çocuğu anne ve babanın etkisiyle birlikte aile dışındaki bireylerle ilişki kurmaya başlar (Yavuzer, 2016a, s.102). Özellikle 2 yaşın ortalarında olumsuz tepkilerde artma görülür. Gelişmenin doğal bir parçası olan bu durum çocuk için çaresizliği gösterse de, annesi tarafından çocuğun dikkati başka yöne çekilmesi ile çözüm getirilir (Oktay, 2002, s.116).

2.2.2. 3-4 Yaş Arası Sosyal Duygusal Gelişim

Üçüncü yaşta çocuk akranlarını ve en yakınındaki kişileri taklit etmeye başlar. Etkileşimde bulunduğu kişilerin söyledikleri sözleri ve davranışları tekrarlamaktan hoşlanır. Sembolik oyun olan evcilik gibi oyunlar oynamaya başlar. Oyunlarında günlük yaşantısındaki durumların yansımaları görebiliriz. Bütün bunlar çocuğun sosyalleşmesi adına attığı önemli adımlardır (Çağdaş ve Seçer, 2002, s.35).

Toplumsal davranışları artan 3 yaş çocukları, başka çocuklarla ilişkilerinde etkin rol oynar. Bu yaş grubundaki çocuklar kendilerini oyunun dışında tutmaz, arkadaşlık ilişkilerine önem verir, başka çocuklarla oynamak ister. Kısa süreli kendilerine 1-2 arkadaş seçerler ve grup oyunlarına ve etkinliklerine katılırlar (İnanç ve ark., 2015, s.193). Çocukların sosyal gelişiminin bir parçası olan oyun, davranışlarında da bir gelişme gösterir. Daha önce gördüğü her oyuncuğa saldıran ve başkasının oyuncuğu kavramını anlamayan bebek, bu evrede paralel oynayan çocuk durumuna gelir. Paralel oyunun özelliği, her çocuğun kendi oyununu diğer çocuğun

oyununa karışmadan, onun yanısıra oynamasıdır (Cüceloğlu, 1996, s.357).

4 yaş çocuğu çok daha bağımsız ve inatçıdır. Kendi isteğiyle hareket etmeyi sever (Yavuzer, 2008, s.206). 4 yaşındaki çocuklar cinsiyet ayrımı yapar ve cinse uygun rollere girmekten hoşlanır. Oyunlarında anne ve babalarının rolüne girdiği ve onları taklit ettiği gözlenir (Haktanır, 2007, s.94).

2.2.3. 5-6 Yaş Sosyal Duygusal Gelişim

Smith (1994) hayatın ilk beş yılının önemine değinerek bu ilk yılların kişinin gelecekte nasıl bir birey olacağının belirleyicisi olduğunu ileri sürmekte, bu dönemde aile ve diğer kurumların birbirleriyle işbirliği yapmalarının gerekliliğini vurgulamaktadır.

5 yaşta işbirliği yapar, akranlarıyla oynamaktan keyif alır. Oyunlarda kurallara uyması gerektiğinin farkındadır. Sıkıntı yaşayan arkadaşlarının duygularını paylaşmaya ve onları rahatlatmaya çalışır (Yavuzer, 2008, s.220). Arkadaşlarının duygularını paylaşabilir. Arkadaşlarına espri yapmak hoşuna gider. Grup etkinliklerinde liderlik rolü üstlenebilir (Doğru ve Saltalı, 2009, s.23). Oyun ilişkilerindeki gelişim, işbirliğine dayalı oyun aşamasına gelir. İş birliğine dayalı oyun aşamasında her çocuk aynı oyunda farklı görev dağılımları yapar: “Ben anne olayım, sen hekim ol, sen bakkal ol.” gibi (Cüceloğlu, 1996, s.357), kendi kurallarını kendisi koyabilir (Doğru ve Saltalı, 2009, s.23).

6 yaş çocuğu 2 yaşlarındayken gösterdiği olumsuz davranışları göstermeye başlar. Dengesiz, kurallara uymakta sıkıntı çeken, isyan eden bir çocuk haline gelir (Yavuzer, 2016a, s.113). 6 yaş duygusal gelişim için son derece önemli bir dönemdir. Okul öncesi dönemin bittiği ve yeni bir okul dönemine geçiş zamanıdır. Olduğa meraklı olan bu yaş çocuğu çok fazla soru sorar bu nedenle öğretmenleri ve ebeveynleri çocukların sorularına karşı duyarlı olmalı ve geçiştirmemelidir (Poyraz ve Dere, 2011, s.40).

2.3. DUYGU DÜZENLEME

Bu bölümde duygu düzenleme tanımı ve önemi üzerinde durularak sonrasında duygu düzenlemede annenin rolü ve yaşa bağlı olarak duygu düzenlemeye değinilecektir.

2.3.1. Duygu Düzenlemenin Tanımı

Duygular, her zaman olmasa da çoğu zaman yararlıdır. Duyguların bazen zarar verici olduğu düşünülebilir. Bu durum bizi duygunun bir veya birkaç ögesini azaltmaya, arttırmaya veya sürdürmeye yarayan süreçleri ifade eden duygu düzenleme kavramına götürür. Bu süreçler ne derece kendiliğinden ya da çaba sarfedilerek veya içsel (bir kişinin kendi duygularını düzenlemesi) dışsal (bir ebeveynin çocuğunu yatıştırması gibi) olduğuna bağlı olarak değişkenlik gösterir (Werner ve Gross, 2010'den akt. Duy ve Yıldız, 2014, s.24). Duygu düzenlemesi, içsel duyguları ve fizyolojik durumları çoğunlukla dış değişimlere tepki olarak başlatma, sürdürme ya da düzenleme olarak kavramsallaştırılmıştır (Eisenberg, Fabes, Guthrie ve Reiser, 2000, 2002'den akt. Ren ve ark., 2016, s.304). Duygu düzenleme, duygusal tepkilerin, özellikle yoğun ve geçici özelliklerinin izlenmesinden, değerlendirilmesinden ve değiştirilmesinden sorumlu dışsal ve içsel süreçler olarak tanımlanabilir (Thompson, 1991, s.271). Duygu düzenleme, insanların duygusal durumlarını yönetmeye yönelik aktif çabalardan oluşmaktadır (Koole, 2009, s.10). Duygu düzenleme terimi genel olarak, bir amacı gerçekleştirmeye yönelik duygusal uyarımı engellemek, güçlendirmek, korumak, azaltmak ya da arttırmak için gerekli beceri olarak adlandırılabilir (Gilpin, Brown ve Pierucci, 2015, s.924). Duygu düzenleme, öfkeli olduğunda bireyin kendisini sakinleştirebilme ve üzgün olduğunda kendini neşelendirme yeteneğidir. Duygu düzenleme, az ya da yoğun, bilinçli ya da bilinçsiz, açık ya da gizli olarak tüm duygulara yaklaşma, kaçınma ve saldırı şeklinde üç motivasyondan birine sahiptir (Dacey, Fiore ve Brion-Meisels, 2016, s.90).

Okul öncesi dönem çocukları işbirliği becerisine sahip olmaya başlarlar ve daha özerktirler. İlk olarak çocuklar temel bakım veren kişilerin her türlü düzenleme girişimleri ile işbirliği içinde olup daha sonra bağımsız düzenleme girişimleri yaparlar. Çocuklar duygu düzenleme için çaba sarf ettikçe değişimi yavaşça görürler ve böylece

uygun başa çıkma yöntemlerini bağlamsal olarak seçmede daha esnek olmaya başlarlar. Davranış bozuklukları güçlü duyguların bir anda azalmasından kaynaklanır (Smith ve Hart, 2011, s.417).

Duygu düzenlemesi, duygunun yoğunluğunun ve süresinin düzenlendiği anlamına gelir. Örneğin akranları tarafından küçümsenmesi sonucu öfke duyan bir çocuk, duygusunu yoğunlaştırarak veya azaltarak duygu düzenlemesi yapar (Fujiki, Brinton ve Clarke, 2002, s.103).

2.3.2. Duygu Düzenlemenin Önemi

Sosyal duygusal gelişim, duygu düzenlemeyi de içerir ve bu erken çocukluk döneminde önemli ve gereklidir (Chen, 2014, s.851). Duygular, bir kişinin önemli çevresel faktörlerle olan işlemleriyle ilgili, sayısız süreçleri içeren doğal ilişkiyel bir olgudur. Çocuğun diğer insanlarla ilişkisi sırasında hem kısa hem de uzun vadeli hedeflere ulaşması için çaba harcaması ve başarısının veya başarısızlığının değerlendirilmesi duygu sürecinin önemli bir ögesidir. Örneğin, önemli bir hedefi engellenen çocuk bu durumu değerlendirirken öfke ya da hayal kırıklığı yaşayabilir. Çocuk hayal kırıklığı yaşadığında kendi duygusal tepkisini nasıl düzenlediği, davranışının anahtar özelliğidir (Conway, 2005, s.335). Sosyal becerilerindeki gelişim çocukların duygu durumlarına yansımaktadır (Fabes ve ark, 1999, s.432). Bireylerin kendi duygularına uygun ve etkin bir biçimde tepki vermelerini sağlayan duygu düzenleme, başkalarıyla etkin iletişim kurmaya yardımcı olur. Bu durum, çocukların sosyal gelişiminde önemlidir çünkü duygu düzenleme, çocukların sosyal etkileşimleri anlaması ve yorumlaması üzerinde durur. Aynı zamanda duygu düzenlemesi yapan çocuğun tepkileri anlama ve yanıt verme biçimlerini tekrar düzenler (Blair ve ark., 2014, s.567).

Duyguların bireyin çevre içindeki ilişkilere yönelimi ile ilişkili olarak düzenleme işlevi vardır. Bu da çocukların düzenleme becerilerini nasıl kazandığını ortaya koymaktadır (Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999, s.685). Duygu düzenleme becerilerinin artması duygusal gelişimin önemli bir parçasıdır. Çünkü duygu dış etmenlerle yönetilir. Birey kendi gelişimi sayesinde giderek kendini düzenler ve

duygusal deneyimleri toplumsallaşır. Böylece birey, bireysel olarak da yeni bir anlam kazanır, amacına uygun duygu düzenlemesi yapabilir ve uygun toplumsal davranışları kazanmasına katkı sağlamış olur (Thompson, 1991, ss.271-272).

Duygusal gelişim için duygu düzenlemenin önemi; duygusal düzenleme becerisini anlamak, kişilikteki ve sosyal ilişkilerdeki bireysel farklılıkların gelişimine bir pencere açmasıdır (Thompson, 1991, s.272). Her insan duygularını terbiye etmek ve düzenlemek için gerekli gayreti gösterebilirse duyguları üzerinde mutlak hakimiyet elde edebilir (Descartes, 2017, s.67). Duygu düzenleme davranışsal sonuçlarla anlamlı olarak ilişkilidir (Eisenberg ve ark, 2002' den akt. Blair ve ark, 2014, s.424). Duygu düzenleme ve davranış düzenleme kaçınılmaz bir şekilde ilişkilidir (Eisenberg ve ark., 2000, s.138). Duygularla başedebilmenin amacı, duyguları bastırmak değil, duyguların şiddet veya saldırganlık gibi uç noktalara varmasını engellemektir (Şendil, 2003, s.92). Kuyucu (2012) yapmış olduğu araştırmada duygu düzenlemesi yapmak için duyguları tanımanın önemli bir faktör olduğunu; duyguları düzenleme becerisinin sınıf içindeki sosyal ilişkiler için önemli olduğunu ve duyguları olumsuz ifade etme davranışının sınıfta saldırgan davranışlarla ilişkili olduğunu; duyguları düzenleme becerisi yüksek bireylerde saldırgan davranışların düşük olduğunu gözlemlemiştir.

Pek çok kültürde olumsuz duyguların yanında aynı zamanda olumlu duyguların da kontrol altına alınması gerektiği görüşü vardır (Bayhan ve Artan, 2009, s.236). Örneğin, arkadaşının doğum gününe gidemeyen bir çocuğun üzüntü duygusunu düzenlemesi gerekmektedir. Aynı zamanda annesi olmayan bir arkadaşının yanında çocuğun anneler gününde annesine yoğun sevgi duygusunu da düzenlemesi beklenmektedir. Okul öncesi dönemde, çocuklar yaşadıkları kültür içerisinde duyguların ifadesi ile ilgili kurallara uymaya başlar ve çocukluk döneminde de bu kuralların bilinçli farkındalığı başlamaktadır (Şendil, 2003, s.89).

2.3.3. Duygu Düzenlemede Annenin Rolü

Anne bebek etkileşimine ilgi son yıllarda çarpıcı bir şekilde artmakla birlikte bu durum hem pratik uygulamalarla ilgilenen psikologların hem de kavramsal konuyla ilgilenen psikologların ilgisini çekmektedir (Clarke-Stewart, VanderStoep ve Killian 1979, s.777). Ekonomik ve sosyal kalıplarda meydana gelen değişiklikler gelişme ve

çocuk yetiştirme ile ilgili araştırmaların niteliğini arttırmıştır. Teknolojik gelişmelerin, sosyal değişimlerin ve ekonomik ve siyasi baskının, çocuğun ve ailenin yakın çevresinin modern yaşamda gerekli çoklu stres faktörleri ile baş etmeyi zorunlu kıldığının yaygın varsayımını ve önemli deneysel kanıtını yansıtmaktadır. Duygu düzenlemenin psikolojik görevi bu konudaki araştırmaları tamamlar niteliktedir. Örneğin, çocuklar duygusal ifadelerini toplumsal beklentiler ve ebeveynlerinin talepleri doğrultusunda "yönetir". Bazı çocuklarda korku veya yenilik koşulları altında, hormonal reaksiyon olarak heyecanlanmalar sergilenebilir. Fakat genellikle duygu türlerindeki bu artış bir süre sonra kendi kendine normal seviyeye geri döner. Genel olarak çocukların duygu düzenlemelerindeki farklılık, ailelerde duygunun sosyalleşmesi ile ilişkilidir (Smith ve Hart, 2010, s.10).

Parrott (2001), duyguların sosyalleşme özelliği ile ilgisi üzerinde durur. Bir çocuk övgü aldığında sevinir ve eleştiri aldığında üzölmektedir. Duyguların ifade edilirken o an gerçek yaşanılan duygu değil sosyal duruma uygun duygu ifade edilir. Yani insanlar genel olarak sosyal talepler doğrultusunda duygularını ifade ederler; olumlu duygularını abartarak, olumsuz duygularını ise azaltarak dışa yansıtırlar. Bu durumda çocuğun duygularını sosyalleştirmesi için içinde yaşadığı ailenin önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönemde çocukların duygularını toplumsal değerlere göre nasıl düzenleyeceği ailesiyle kurduğu ilişkiyle ilgilidir. Çocuk olumsuz duygu durumlarıyla karşılaştığında ailenin çocuğun duygusunun farkına varmasına yardımcı olması ve duygu düzenlemesi yapmasına katkı sağlaması süreci, duygu sosyalleşmesi olarak tanınır (Southam-Gerow, 2014, s.24). Duygu sosyalleşmesi, çocukların olumsuz duygular yaşadıklarında ebeveynin çocuğun duygularına karşılık verdikleri tepkiler ve kurdukları iletişimdir (Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz, 2013; Yağmurlu ve Altan, 2010).

Ebeveynler çocukların duygu düzenlemelerine yardımcı olmak için; doğrudan müdahalede bulunma, seçici pekiştireç kullanma ya da model olma gibi farklı teknikler kullanır. Bu yöntemleri kullanırken, hangi duyguların toplum tarafından kabul edildiği, hangilerinin edilmediğini göz önünde bulundurarak sosyo- kültürel değerlerin

de yansıtılmasını sağlarlar (Gordon, 1998, s.67). Aileler çocuklarına kendi hissettikleri duyguları adlandırıp açıkladıkları zaman, çocuklarının duygularını ifade etmesi de kolaylaşmaktadır. Anne babalarının sıkça kendi duygusal tepkilerini açıkladığı ve farklı duygular hakkında açıklayıcı bilgiler verdiği okul öncesi dönemdeki çocuklar, daha ileri yaşlarda başkalarının duyguları hakkında daha doğru kararlar verebilmektedirler. Aile bireyleri tarafından açıklanan farklı görüş ve duygular, genellikle çocuk açısından yararlı olmaktadır (Fox ve Shifter, 2005, s.234).

Sağlıklı aile ortamı içinde çocuğun kendine özgü duyguları hissetme ve ifade etme özgürlüğüne saygı vardır ve her zaman bu olanak çocuğa sağlanır (Cüceloğlu, 1997, s.65). Başka bir ifadeyle çocuğa karşılık vermede katı bir tutum izlemeyen annenin, çocuğun duygu düzenlemesine daha fazla katkı sağlaması olasıdır. Özetle anne ile çocuk arasındaki olumlu tutum ve ilişki olumlu duygu düzenleme becerisine katkı sağlar (Southam-Gerow, 2014, s. 24). Çocuğun olumlu duyguları olduğu gibi kızgınlık, üzüntü gibi olumsuz duyguları da yaşamalarına izin verilmesi gerekmektedir. Zira bu duygular da hayatın bir parçasıdır ve çocuğun bu duygularını da düzenlemesi gerekmektedir (Satan, 2015, s.59). Çocuklardaki duygu düzenlemesindeki farklılıkların genetik ve çevresel faktörlerden etkilendiği düşünülmektedir (Yağmurlu ve Altan, 2010, s.276). Çocuklar, başkalarının davranışlarını izleyerek kendi duygularını ifade etmeyi ve duygularını düzenleme ile ilgili pek çok şey öğrenirler (Fujiki, Brinton ve Clarke, 2002, s.104). Çoğunlukla çocuklara temel bakım veren kişiler annelerdir ve duyguların düzenlenmesi sürecinde çocuklar, annelerinden duygulara uygun ifadeleri ve duygularla başa çıkma yöntemleri hakkında çok şey öğrenirler.

2.3.4. Yaşa Bağlı Duygu Düzenleme Gelişimi

2.3.4.1. Bebeklikte Duygu Düzenleme

Bebeklik döneminde duygu düzenlemeye yönelik davranışlar sınırlı olmaktadır. Bebekler kendini rahatlatmak için, parmak emerler, sabit bir noktaya odaklanırlar ve dikkatini bir alana yönlendirirler (Rothbart, Ziaie ve O'Boyle, 1992). Bebeklerin duygu düzenleme davranışları yeterli olmadığında devreye ebeveynler girer (Karraker ve Lake, 1991). Bebekler kendilerini yatıştırmak için başparmaklarını

ağızlarına götürürler. Annenin de uyutması, nazikçe okşaması, ninni söylemesi bebeği yatıştırıcı davranışlardır (Santrock, 2015, s.182). Bebeğin temel ihtiyaçları belirli aralıklarla karşılandıkça beklemeyi öğrenir. Güçlü şekilde bağırmak yerine, daha az gürültüyle ağlayarak annesi yanına çağırır (Yörükoğlu,1996, s.32). Bebeğin kendi ağlamasını ertelemesi duygu düzenlemenin ilk adımlarındandır. Kopp (1989)'a göre duygu düzenlemenin temelindeki öğelerden biri de dıştan desteklemedir. Yani bebek dıştan gelen bir etki durumunda belirsizlik yaşadığında annesi ile aktif olarak temas kurar ve annenin duygusal ifadelerini kendi duygusal tepkilerini düzenlemek için referans alır (Walden, 1991'den akt. Friedlmeier ve Trommsdorff, 1999, s.685). Ağlamak ve gülümsemek, çocuğun annesiyle etkileşimde buldukları ilk duygusal ifadelerdir (Santrock, 2015, s.181). Bebekler duygu yüklü olarak dünyaya gelirler. Korktuklarında, bir şeyi istemediklerinde, engellendiklerinde, bir şeye gereksinim duyduklarında ağlarlar. Bu duyguları anneye birer işarettir. Anne bu ağlamalardan bebeğin, yemeye, rahatlamaya, altının değişmesine ihtiyaç duyduğunu anlar (Cloud ve Townsend, 2000, s.55)

Bebeklik döneminde ve erken çocukluk döneminde çocuklar çeşitli gelişimsel zorluklarla baş etmek için davranış ve duygu düzenleme becerilerini ve stratejilerini aşamalı olarak edinirler. Bebeklik döneminde çocuğun düzenleme becerilerindeki başarısı, ebeveynlerin farkındalık düzeyleri, esneklikleri ve çocuklarının duygusal ifadelerine ve davranışlarına karşı verdikleri tepkilerine büyük oranda bağlıdır. 2-4 yaş aralığı, çocuğun anneden ayrı bir kimlik kazanması, kontrol ve bağımsızlık elde etmesi için olduğu kadar düzenleme becerileri için de kritik bir dönemdir (Calkins ve Fox, 2002, s. 479). Başlarda düzenleme becerisi için dışardan özellikle anneden destek alırken çocuk artık düzenleme becerilerini kendi başına yapabilir hale gelir.

2.3.4.2.Erken Çocuklukta Duygu Düzenleme

Okul öncesi eğitim kurumuna başlayan çocuk için, çevresel faktörlere akranlar dahil olsa bile çocuk anne ile yakın temasına devam edecektir. Bu nedenle, okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme becerilerine annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının etkisi olduğunu söylenebilir (Yağmurlu ve Altan, 2010, s.277). Duygu düzenleme

becerileri okul öncesi dönemde artmaktadır. Bebeklik dönemindekinden farklı biçimde ebeveynin çocuğun duygu düzenlemesine rehberlik etmesinin yanında, çocuğun kendi başlatıp sürdürdüğü düzenleme de gözlenmektedir (Cole, Michel ve Teti, 1994, s.92). Aynı zamanda okul öncesi dönemde çocuk duygu düzenleme için çeşitli stratejilerin varlığının farkındalığını da yaşar (Ecirli ve Ogelman, 2015, s.86).

İlk çocukluk dönemi, çocuk en yakın aile ortamı içerisinde yaşam deneyimlerini kazandığı dönemdir. Çocuk annenin duygusal desteğine gereksinim duyar, ancak anlamlı etkileşimler bunun da ötesine giderek baba veya başka kişilere doğru daha geniş bir topluluğa yönelir. Bu aşamada duygusal denetim biçimlenmeye başlar fakat çocuk güçlü duygularını dışa vurmaktan çekinmez (Güngör, 2014, s.171).

2.4. MİZAÇ

Kişilik, sadece sosyal veya biyolojik temellerle açıklanamayan, zaman içinde süreklilik gösteren, bireylerin düşünce, duygu ve davranış gibi psikolojik tepkilerindeki farklılık ve benzerlik özellikleri ya da eğilimleri olarak tanımlanabilir (Berent, 1999, s.1). Mizaç ve kişilik çalışmasında bireysel farklılık olarak tepkisellik, duygusal ya da duygusal yoğunluk, duygusal değer (pozitif veya negatif) yapıları; ve olumsuz duygu türleri (örn., Hüzün, korku) kullanılmıştır (Eisenberg ve ark., 2000, s.137). Mizaç, içerisinde duygu terimini barındırmaktadır. Örneğin ruh hali sürekli olarak sinirli bir insana “Onun huyu bu, her şeye sinirlenir.” denilmektedir bu sebeple mizaç, duygudan ayrı olarak düşünülemez. Mizacın içerisinde duygu teriminin yer alması nedeniyle bu çalışmada kişiliğin mizaç boyutu ele alınacaktır.

2.4.1. Mizacın Tanımı

Ürkütücü bir cismin varlığı bazı insanlarda korku hissine neden olurken bazı insanlarda cesaret ve cüretkarlık hissini uyandırabilir. Böylece korku hissi bireyde kaçma isteğini tetiklerken, cüretkarlık hissi bireyde mücadele etme isteğini tetikleyebilir (Descartes, 2017, s.54). Yuvadaki çocukları birkaç dakikalığına izlendiğinde, daha 2-3 yaşlarındaki çocukların bile aralarındaki kişilik farklılıkları gözlemlenebilir. Yuvada daha fazla gözlem yapıldığında kimin hareketli olduğu, kimin sık sık ağladığı ve kimin sessiz ve mutlu olduğu belirlenebilir. Bu farklılıkların çocukların evde gördükleri değişik tutumlardan kaynaklandığı düşünülse de gittikçe

artan sayıda araştırma, genel davranış tarzlarının doğuştan geldiğini göstermektedir. Araştırma sonuçları bu genel tarzların oldukça kararlı olduğunu ve kişinin yaşamı boyunca kişilik özelliklerinin gelişimini etkilediğini öne sürer (Burger, 2006, s. 351).

Reznick (1986) yapmış olduğu bir araştırma sonuçları bize göstermektedir ki; çocukların sahip oldukları mizaç özellikleri ilerleyen yaşlarda benzerdir. 21 aylık çocukların çekingenlikleri ölçülmüş aynı ölçümler 4 yaşında ve çocuklar 5.5 yaşına geldiklerinde tekrarlanmıştır. Daha önce iki testte de çekingen davranış kalıpları gösteren çocuklar, aynı kalıbı 5.5 yaşına geldiklerinde de göstermişlerdir (akt. Burger, 2006, s.360).

Mizaç, bireylerin duygusal durumları ile ilişkilidir (Oatley, 2004, s.101). Rothbart (2007), mizacı kişiliğin gelişimindeki ilk basamak ve kişilerin sinirsel ağlarının altında yatan davranış farklılıkları olarak açıklar (s. 207). Allport, mizacı “Bireyin kendine özgü duygusal doğaya sahip olma olgusu” olarak tanımlamıştır (Burger, 2006’dan akt. İnci, 2015, s. 224). Partridge (2003) ise mizacı “bireyler arasında farklılık gösteren, hayatın ilk yıllarında görünüp, kalan kısmında da göreceli olarak istikrar gösteren ve en azından bir dereceye kadar biyolojik etkilerle ortaya çıkan davranışsal veya duygusal özellik” olarak tanımlamıştır (akt. Taşdöven, Emhan, Dönmez, 2012, s.168). Mizaç terimini Rutter (1997) yapı, genetik ve biyolojik temele dayanan, bireyin davranış şekillerine dayalı tavır olarak tanımlamıştır (Ereymiş ve ark., 2009, s.15). Mizaç, bireysel farklılıklar ve biyolojik temele dayalıdır (Teglasi, Cohn ve Meshbesh, 2004, s.9). Duygusal bir uyarana verilen yanıtlardaki bireysel farklılıklar, mizacı oluşturmaktadır (Cloninger ve Svrakic, 1997, s.120). Genel olarak mizacın, erken çocukluktan itibaren gözlenebilen ve doğuştan var olan bir davranış şekli olduğu konusunda hemfikirlik söz konusudur (Prior ve ark., 2000, s.2).

Psikologlar doğuştan gelen bu eğilimlerin kalıcılığının çevresel etmenler sayesinde olduğu görüşündedirler (İnci, 2015, s.224). Her bir mizaç yapısının özellikleri, çevre (eğitim, anne-baba tutumu, kültür, yaşanan olaylar) ile etkileşerek kişilik görünümünü oluşturur. Kişilik dinamik bir yapıdır ve mizaç yapısının sınırları içerisinde değişime uğrayabilir (Özdemir ve Acarkan, 2014, s.51). Mizaç, insanda kalıtsal olarak var olan ve görelî tutarlılık taşıyan temel eğilimlerdir. Bu eğilimler

davranışlarımızın pek çoğunu yönlendirmektedir. Mizaç, temel olarak kişinin ilk yıllarında bile var olan, kalıtsal kökenli temel eğilimlerdir. Ancak bireyin gelişimi sürdükçe, mizacın davranışsal yansımaları çevresel faktörlerle şekillenmektedir (İnanç ve ark, 2015, s.180). Çocuğun mizacı çocuğun doğuştan getirdiği çevresel etkilere karşı verdiği karakteristik tepkisel özelliştir. Gelişime etki eden önemli bir kişilik özelliği olan mizaç, erken çocukluk döneminde çocukların değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır (Huelsman, Gagnon, Kidder-Ashley ve Griggs, 2013, s.72).

Bebekler mizaçlarından dolayı çevresel uyaranlara karşı değişik tepkiler sergilerler. Bu tepkiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Hareketlilik düzeyi: Bazı bebekler diğer bebeklerden daha etkindirler. Giydirilirken hatta uyurken bile kıpırdanırlar (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

Düzenlilik: Bazı bebekler uyuma, beslenme ve tuvalet gibi rutinlerde daha düzene yatkındırlar (Bayhan ve Artan, 2009, s.214). Ritmiklik, çocuğun her gün yaptığı ritüellerini tekrar etmesi olarak tanımlanmıştır. Örneğin bir çocuğun hergün aynı saatte uyuması, aynı saatte yemek yemesi o çocuğun ritmikliğini göstermektedir (Pior ve ark, 2000, s.9).

Yeni Uyarıcılara Karşı Tepki: Sıcakkanlılık, yeni besinlere, tanımadığı insanlara ya da yabancı bir çevreye uyum sağlayabilme olarak tanımlanmıştır (Pior ve ark, 2000, s.9). Utangaçlık bireyin bir konuda eyleme geçmesini sağlayan ya da engelleyen önemli bir faktördür (Erol ve Temizer, 2015, s.98). Bazı bebekler yeni çevresel uyaranlara karşı daha duyarsızdır ve bu uyaranlardan kaçabilirken, bazı bebekler ise yeni çevresel uyaranlara karşı daha çabuk tepki verir ve daha kolay uyum sağlar (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

Dikkat: Bazı bebeklerin dikkati daha kolay dağılıbilir. Dikkat süreleri kısadır ve yaptıkları işten kolay sıkılabilirler. Bazılarının ise dikkat süreleri uzundur ve birşey yaparken ondan kolay vazgeçmezler; oyuncak ya da anne babayla daha uzun süre oynarlar (Bayhan ve Artan, 2009, s.214). Sebatkarlık, bir çalışma üzerinde yoğunlaşabilme olarak tanımlanabilir (Pior ve ark, 2000, s.9).

Sinirlenme: Bazı bebekler diğerlerinden daha kolay ağlarlar ve sinirlenirler (Bayhan ve Artan, 2009, s.214). Tepkisellik, bir durum ya da olaya tepki verme hızı olarak tanımlanmıştır (Pior ve ark, 2000, s.9). Tepkisellik aynı zamanda çocuğun olumsuz duygu durumlarında bunu fiziksel olarak olumsuz davranış şekilleriyle (bağırması, ağlaması, kendisini yerden yere atması gibi) tepkisini göstermesidir (Demiriz ve Ulutaş, 2016, s.22).

Sokulganlık: Bazı bebekler daha sokulgandır ve bu bebeklerin kucağa alınmaktan, sarılmadan diğerlerine göre daha mutlu oldukları, daha kolay kabullendikleri görülmektedir (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

Ruh Durumu: Bazı bebekler daha neşeli, daha insan canlısı, daha mutludurlar (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

2.4.2. Mizaç ve Duygu Düzenleme İlişkisi

Mizaç ile ilgili yapılan araştırmalar duygu düzenlemesine duyulan ilgiyi oldukça etkilemiştir (Smith ve Hart, 2010, s.10). Çocuklardaki duygu düzenlemesindeki farklılıkların genetik ve çevresel faktörlerden etkilendiği (Yağmurlu ve Altan, 2010, s.276) ve duygu düzenlemenin içerdiği birçok beceri mizaçsal temele dayalı olduğu düşünülmektedir (Eisenberg, Spinrad ve Eggum, 2010, s.2).

Yetişkin kişiliğini oluşturan ilk etmen biyolojik temelli mizaç olsa da uyum, duygu ve sosyal becerilerin de etkisi vardır. Mizaç, duygu düzenleme gibi duygusal zekanın büyümesi ve gelişimini etkileyebilir (Zeidner, Roberts ve Matthews, 2002, s.219). Keskin, Gümüş ve Engin (2011) çalışmalarında araştırmaya katılanların mizaç özellikleri ile öfkeyi ifade edişleri arasında bir ilişki saptamıştır. Yapmış oldukları araştırmaya göre, işbirliğine yatkın olma, sebat etme vb. özelliklerindeki artış, öfkeyi dışa yansıtma düzeylerinde azalma ve öfke kontrolünün artmasını sağlamaktadır.

2.4.3. Mizaç Tipleri

Mizaç tiplerindeki farklılıklar, çocukların stresli durumlarda nasıl tepki vereceklerini ya da sonraki kişilik gelişimine etkisi hakkında bize bilgi verebilir. Mizaç

bir çocuğun karşılaştığı yeni tecrübelerle getirdiği kişisel nitelikleri yansıtan nispeten kalıcı bireysel bir özellik olarak görülmelidir (Rutter, 1982, s.3). Aynı mizaç özellikleriyle dünyaya gelmiş bireyler farklı yaşayışlarla farklı kişilik özellikleri edinebilirler (Kagan ve Snidman, 2009, s.3).

Bundan 30- 40 yıl önceki yapılan gözlemler göstermektedir ki, çocuklar aynı mizaçla dünyaya gelmemektedir. Bazı anneler aşırı hareketli, hırçın ve agresif bebekleriyle başa çıkmakta zorlanmışlardır ve bu anneler yemeği, uykusu düzenli (ritmik), bir şey yapmadan önce annesinin gözüne bakıp onay alan, sakin bebekleri gördüğü zaman kendi bebeklerinde bir sorun olabileceğini düşünürler. Halbuki yapılan araştırmalar bazı çocukların daha tepkisel, daha hareketli veya daha utangaç olduğunu ortaya koymaktadır (Özdemir ve Acarkan, 2014, s.41). Kardeşler, arkadaşlar gibi birbirlerini seçmekte özgür değildirler. Aile bağları onları bir araya getirir. Arkadaşlık gibi ilişkileri çekişmeli hale geldiğinde ilişkiden vazgeçemezler. Fakat akran ilişkileri kardeş ilişkilerini etkileyebilmektedir (Stoneman ve Brody, 1993, s.1787). Jackson (2007)'a göre, ebeveynlik tutumu ile çocuğun kişiliği arasında ilişki vardır.

Chess ve arkadaşları (1959), NewYork araştırmalarının (NYLS) ilk raporlarına göre, çocuğun mizaç özelliklerinin doğumdan itibaren bir kaç yıl içinde oluştuğunu ve daha sonraki yıllarda değişmeden devam ettiğini ifade etmişlerdir (akt. Rutter, 1982, s.11). Bununla birlikte Chess ve Thomas (1977) yaptıkları çalışmada çocuklardaki mizacın, yaşamın ilk yıllarından beş yaşına kadar tutarlı olduğunu göstermiştir (akt. Rutter, 1982, s.11-12). Mizacı, ilk kez Thomass ve Chess (1977) “zor”, “yavaş ısınan” ve “kolay mizaçlı” çocuk olarak kategorize etmiştir. Bu araştırmacılar bir çocuğun zor mizaca sahip olmasının onun sosyal etkileşimlerini de olumsuz etkilemekte olduğunu belirtmişlerdir (akt. Sanson ve ark, 2009, s.27).

2.4.3.1.Kolay Mizaçlı Çocuk:

Yeni durumlardan kaçınmak yerine yaklaşmayı tercih eden, uyumlu, sıcakkanlı çocuklar kolay çocuklar olarak ifade edilebilir (Özdemir ve Acarkan, 2014, s.48). Genellikle olumlu bir ruh hali içerisinde olurlar ve ritmiklik özellikleri hızla gelişirken de yeni ortamlara ve durumlara adapte olmakta güçlük çekmezler (Santrock, 2015, s.183). Sıcakkanlı olan bu gruptaki bebekler neşelidirler tanımadıklarına karşı

arkadaşçadır ve huzursuzlaştığında kolayca avutulur. Kolay mizaçlı çocuğa sahip olan anne babalar ebeveynliği rahat geçirir fazla zorlukla karşılaşmazlar (Turan ve Yükselen, 2015, s.187). Beslenme, uyuma, tuvalet eğitimi gibi temel gereksinimlerinde daha düzenlidir (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

2.4.3.2.Zor Mizaçlı Çocuk:

Güç çocuklar ise çekingen, utangaç çocuklar tanımına uyar. Tanıdık olmayan ortamlarda utangaçlık gösterirler, yeni bir göreve ya da etkinliğe yavaş uyum gösterirler (Özdemir ve Acarkan, 2014, s.48). Thomas ve ark. (1963)'na göre negatif duygu hali, yoğun tepkisellik, uyumsuz, yüksek aktif olan çocuklar zor mizaç özelliği gösterirler (akt. Milliones, 1978, s.1255). Zor mizaca sahip çocuklar olumsuz durumlarda hemen ağlarlar, az olumlu duygu ifadelerinde bulunur, yeni durumlara alışmakta güçlük çekerler ve tanımadıkları insanlara karşı olumsuz tepkiler gösterirler (Turan ve Yükselen, 2015, s.187). Hatta bazen uyum gerektiren yeni bir durum karşısında aşırı tepki gösterebilirler. Ancak bu tip çocukların anne babaları çevreyi çok iyi planlayarak, uygun eğitim yöntemleri kullanarak çocuğun yeni durumlara uyumunu kolaylaştırıp çocuğun bu olumsuz tutumuyla baş edebilir. Bu durum bir kez aşılsa daha sonra çocuğun olumlu tepkilerinde artış olacaktır (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

2.4.3.3.Yavaş Isınan Mizaçlı Çocuk:

Bu gruptaki çocuklar yabancılara karşı temkinlidirler. Anne babalarından ayrılmak istemezler ve olumlu ya da olumsuz durumlarda duygu ifadeleri açık değildir (Turan ve Yükselen, 2015, s.187). Bu çocuklar, zor mizaca sahip çocuklar gibi yeni durumlara kolay uyum sağlayamazlar fakat olumsuz tepki de göstermeyip daha az tepki verdikleri görülür. Çoğunlukla yaşamın ilk yıllarında değil, okula başlayıp yaşitlarıyla beraber olmaya başladıklarında sorunlar baş göstermeye başlar. Bu çocukların anne babalarının çocuklarının, streslerini azaltıcı şekilde davranmaları ve uygun çevre sunmaları, çocukların yeni duruma uyum sağlamasını kolaylaştıracaktır (Bayhan ve Artan, 2009, s.214).

Farklı mizaçlı çocuklar durumlardan farklı çıkarımlarda bulunabilirler. Neşeli sosyal bir çocuğun huysuz ve çekingen bir çocuktan daha olumlu tepkiler alması

muhtemeldir. Aşırı olumsuz tepkiler gösteren çocuğun cezalandırıcı durumla karşılaşma ihtimali artar ve bu da çocukta saldırganlığı arttırabilir (Smith ve Hart, 2011, s.229).

Tahmin edileceği gibi zor çocuklar ya da güç ısınan çocuklar, kolay ısınan çocuklardan daha düşük başarı gösterme eğilimindedirler. Kolay çocuk mizacına sahip çocuklar öğretmenlerinden daha yüksek not ve olumlu değerlendirme almayı başarırlar. Ancak mizaçlarla ilgili farklılıklara standart başarı testlerinde de rastlanır (Burger, 2006, s.368).

2.4.4. Anne Davranışı ve Çocuk Mizacı İlişkisi

Çocuğun genel duygusallık ya da aktiflik düzeyi kişilik gelişimini belirli bir yönde etkilese de bu gelişim çocuğun büyürken yaşadığı deneyimlerle de şekillenir. Örneğin yüksek düzeyde duygusal bir çocuk duygusal olmayan bir çocukla kıyaslandığında saldırgan bir yetişkin olma olasılığı daha yüksektir. Ancak, öfkenin dışı vurumunu teşvik etmeyip çocuğun sorun çözme becerilerini çözmeye çalışan anne babalar, duygusal bir çocuğu saldırgan olmayan, işbirlikçi bir yetişkin olmasını sağlayabilirler (Burger, 2006, s.356).

Çok hareketli bir bebeğin pasif ve sessiz bir anne babası olduğu düşünüldüğünde, anne babanın ve çocuğun mizacı çatışacak ve bu uyumsuzluk anne babayı şaşırtacak ve yoracaktır. Çocuklarının ne kadar baş edilemez olduklarını düşüneceklerdir. Sonuç olarak sık sık cezaya başvuracaklardır. Çocuk için cezalar ve engellemelerle dolu, hiç arzu edilmeyen ve uygun olmayan bir çevre oluşacaktır eğer aynı çocuk hareketli bir ailenin çocuğu olsaydı, onun gelişiminde rol oynayacak çevre çocuğa uygun ve istendik bir çevre olacaktı (Bayhan ve Artan, 2009, s.215).

Mizaç tiplerine odaklanmak ya da mizaç tiplerinin anne çocuk etkileşimi ile bir bağlantısı olması, gelişimin bir parçası olan farklı mizaç tiplerinin önemini anlamamızı gerekli kılar. Mizaç ve anne çocuk etkileşimi arasındaki herhangi bir ilişki ya çocuğun mizaç özellikleriyle ilişkili olan davranış özelliklerini ya da anne davranışları ve çocukların mizacı ile daimi olarak kurulan anne çocuk ilişkisinin boyutlarını oluşturmaktadır (Hinde ve ark., 1982, s.67). Araştırmalar, annenin bebeğin gelişimi

ve/veya mizacıyla ilgili beklentilerinin annelik davranışlarını etkilediğini ortaya koymuştur (Şendil, 2003, s.173).

Rutter (1997)'e göre, anne baba tutumları ve çocuğun mizacı çocuğun hem aile içinde hem de tüm çevresi ile kurduğu ilişki açısından önem arz etmektedir (akt. Erermiş ve ark., 2009, s.15). Örneğin çocuğun hareketli bir mizaca sahip olması kalıtsal nedendir. Çevresel etkenler, çocuğun hareketlilik düzeyini bazen arttırırken bazen de azaltır. Çocuğun genel duygusal durumu, kalıtsal olarak belirlenmiştir. Araştırmalar, çocuğun duygusal durumuna; katı ve tutarsız disiplin, yetersiz gözetim, ilgisizlik, reddedici anne-baba tutumu gibi etkenlerin önemli ölçüde etkili olduklarını göstermektedir (İnanç ve ark., 2015, s.180).

2.5. SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİMDE ANNENİN ROLÜ

Yapılan çalışmalar gösteriyor ki çocuğun sosyal gelişimi duygusal gelişimine bağlıdır. Duygusal gelişimin desteklenmesi için en uygun dönem ise erken çocukluk dönemidir. Bu dönemde çocuğun duygusal gelişiminin desteklenmesinde önemli katkılar sağlayan etmenlerin başında anne ve aile gelmektedir (Gottman, Katz ve Hooven, 1996). Aileler ellerinden gelenini en iyi şekilde yapmaya çalışırlar. Ancak anne-baba tutumları ve davranışları çocuğun akademik yaşantısını ve sosyal gelişimini etkilemektedir. Araştırmalar gösteriyor ki, okul öncesi yıllarda saldırganlık gösteren çocuklar genellikle otoriter tutumu benimsemiş aileye sahiptirler (Jewett, 1992'den akt. McGinnis, 2016, s.94).

Bebegin tepkilerine annenin gösterdiği karşıt tepkiler anne ile bebek arasındaki ilişkinin niteliğini belirlemesi açısından önem taşımaktadır (Aydın, 2008, s.56). Bebekler yaşamlarının başlangıcından itibaren ihtiyaçlarını karşılama açısından dışa bağımlı oldukları için yaşadıkları her şeyden ister istemez etkilenirler (Winnicott, 2014, s.106). Kendi duygularının yanında başkalarının duygularını da yorumlayabilen çocuk özellikle yakın çevresinin duygularından etkilenir. Çocuğun en yakın çevresi olan annesi, babası, öğretmeni, arkadaşlarının çocuğa karşı duygu ve tutumları çocuğun kendisini iyi ya da kötü, değerli ya da değersiz hissetmesine sebep olmaktadır. Çocuğun kendisine saygı duyması ebeveynlerinin özellikle de annesinin çocuğa karşı duygu ve tutumları ile ilişkilidir (Rosenberg, 1979'den akt. Çelik ve ark, 2002, s.30).

Sosyal gelişimin bir parçası olan toplumsal yaşama uyum sağlama için ailenin gerekliliği dikkate alındığında, erken çocukluk döneminde annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının etkisini belirlemek sosyal gelişim için önemli görünmektedir (Özyürek, 2015, s.109). Erken çocukluk döneminde çocukların zengin uyarıcılarla bir arada olması çocukları hem zihinsel hem sosyal gelişimini desteklemektedir. Erken çocuklukta çocukların ebeveynleriyle daha fazla vakit geçirmeleri onların daha fazla rol model edinmelerini sağlayacaktır (Özel ve Zelyurt, 2016, s.11).

Çocuğun olumsuz bir davranışı olduğunda çocuğa karşı tepkilerin nasıl olduğu onun kişiliğini etkilemektedir. Çocuğa karşı olumsuz tepkiler gösterilirse çocuk huzursuz ve hırçın olurken daha olumlu yaklaşım gösterildiğinde sakin ve huzurlu ilişki kurabilmektedirler (Bacanlı, 2007, s.119). Önemli olan çocuğun ne yaptığını ya da nasıl davrandığını tanımlamak değil, kendisini bekleyen ödevler karşısında nasıl bir tutum takındığını bilmektir (Adler, 2016, s.25).

Çocuğun sıkıldığı, üzgün olduğu zamanlarda ya da mutluluğunu paylaşmada; güven vermede merakını gidermede; rehberlikte anne baba onun yanında olmalıdır. Onun üzgün olduğu durumlarda, çoğu zaman anne ya da baba ona cesaret vererek, rehber olarak, rahatlatarak ve yardım ederek olaylardan olumsuz etkilenmesini önleyebilir (Oğuzkan ve Oral, 1996'den akt. Haktanır, 2007, s.99).

Çocuklar davranışsal ve duygusal yönden güçlü yetiştirildiğinde hobileri gelişmekte, yaşına uygun sorumlulukları üstlenebilmektedirler. Bu çocuklar, okuldaki faaliyetlerde başarılı olmaktadır. Çocuklar, kendilerine olumlu yaklaşıldığında kendilerini ve özelliklerini olumlu olarak algılamakta ve arkadaşları tarafından daha fazla kabul görmektedirler. Eğitsel etkinlikler yoluyla duygusal yönden kendini güçlü hissetmesine yardımcı olmak, kişilerarası etkileşimi geliştirmek, duygularını ifade edebilme fırsatını sağlamak ve olumlu davranışlar ortaya koymasına yardımcı olmakla çocuğun duygusal ve davranışsal gelişimini destekleyecek bir ortam oluşturmak mümkün olacaktır (Argun, 2007, s.49).

2.5.1. ANNE TUTUMLARI

Bu araştırmada çocuğun duygu düzenlenmesine etki eden faktörlerden annenin

incelendiği kısımda annenin çocuğun olumsuz duygu durumlarında verdikleri tepkileri incelemek amacıyla “Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği” kullanılmıştır. Anne tutumları ve anne çocuk ilişkisi birlikte ele alınması ölçeğin karşılığı olarak düşünülmüş olup bu kapsamda anne tutumu ve anne çocuk ilişkisi ele alınmıştır.

Darling ve Steinberg (1993)’e göre anne-baba tutumu çocuğa karşı takınılan tavır, anne-baba ile çocuk arasındaki etkileşimin niteliğini belirleyen ebeveyn davranışları, sözlü ve sözsüz ifadelerdir (s. 487). Anne babanın çocuğa yaklaşımı, uyguladığı disiplin türü çocuğun kişiliğini ve bireysel özelliklerini etkileyecektir. Çünkü kalıtımın ardından çocuk ailesi ve anne baba tutumlarıyla karşı karşıya kalır (Bacanlı, 2007, s.116). Ebevenlik tutumlarının çocuk eğitiminde önemli bir faktör olduğu açıktır. Anne babalar çocuklarının ihtiyaçlarını doğumdan itibaren sevgi ve sabır ile karşılamaları gerekmektedir. Kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı ilk yıllarda ebeveynler çocukları için en önemli modellerdir. Yaşam deneyimleri ile geliştirilen tutumlar, bireylerin davranışları üzerinde dinamik ve direkt bir etkiye sahiptir (Uyanık-Balat, 2007, s.89). Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları çocuğun sosyalleşmesini etkileyen faktörlerden biridir. Anne babanın demokratik davranması, otoriter olması vs. çocukların farklı sosyal tavırlar geliştirmesine neden olur (Fazlıoğlu ve Ercan, 2015, s.148).

Maccoby ve Martin (1983) anne-baba tutumlarını belirlerken anne babaların çocuğun isteklerine cevap verme derecesini ve çocuklardan istekleri beklentilerinin etkilediğini belirtmiştir (akt. Sak ve ark., 2015, s.973). Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterdiği gibi, aynı toplumdaki aileler arasında da farklılık gösterebilir. Örneğin Amerikalı ve Japon aileler çocuklarını farklı anlayışa bağlı yetiştirirler. Amerikan çocukları oldukça bağımsız ve rekabete dayalı yetiştirilmesine karşın, Japon çocukları genelde içinde buldukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha bağımlı olarak yetiştirilirler (Şendil, 2003, s.175).

2.5.1.1.İtici Tutum

Annenin çeşitli nedenlerden dolayı çocuğunu istememesi ona düşmanca

davranması olarak tanımlanabilir (Çağdaş, 2015, s.136). Çocuğun reddedilmesi ilerleyen yıllarda annenin çocuğa hırçın davranması cezanlandırması şekline dönüşebilir. Annenin itici tutumu çocuğun kendisini değersiz hissetmesine neden olabilir (Yavuzer, 2010a, s.67). Ebeveynlerinden sevgi, ilgi ve şefkatinden yoksun olan bu çocuklarda olumlu bir benlik saygısı ve özgüven duygusu gelişmez. Ebeveynleri tarafından olumlu davranışları görmezden gelinirken, olumsuz davranışları üzerine odaklanması çocuklara kendilerini yetersiz, değersiz, kötü olduğu mesajını iletmış olur. Bu mesajları alan çocuklar anne babalarının kendilerini sevmediğini, kabul etmediklerini düşünüp kendilerini değersiz oldukları duygusuna kapılabilirler. Davranışlarını değiştirmeye çabalayabilirler. Çevrelerindeki kişilere güvenleri kalmaz, başkalarını sevmekte güvensizlik yaşarlar. Kendilerine yardım etmek isteyenlere kuşku ile yaklaşır. İtilen çocukların bazıları savunacak gücü kendilerinde bulamadıklarında ağlarlar. Bazıları ise kendisinden zayıf ve güçsüz olanlara karşı düşmanca davranışlar sergileyebilirler. Bu davranışları nedeniyle başkalarıyla olumlu iletişim kuramazlar ve sosyal uyumları zayıftır (Çağdaş, 2015, s.137).

2.1.5.2. İlgisiz Tutum

Kendi arzularını ön plana alan anne çocuğa karşı kayıtsız ve ilgisiz gözükür. Kendi işiyle etkinlikleriyle ilgili olduğu için çocuğunun beklentilerine yanıt vermez. Çocuğu önceliği değildir (Yavuzer, 2010a, ss.67-68). Çocuklarıyla ilgilenmeyerek güvensizlik yaratırlar (Cloud ve Townsend, 2000, s.22). İlgisiz tutum, çocuğu sevgisiz bırakır ve çocuğu en çok olumsuz etkileyen anne baba tutumudur (Kaya, 1997, s.201). Çocuğu ile ilgilenmeyen anneler, çocuklarının yetişkinlik dönemlerinde önemli sorunlar yaşamalarına neden olur (Cloud ve Townsend, 2000, s.25)

2.1.5.3. Baskıcı Otoriter Tutum

Çocuğun istek ve yeteneklerini dikkate almayan daha çok kendi istek ve arzuları doğrultusunda bir baskı, otorite ve denetimle çocuğa dayatmalar sunan annedir. Anne çocuğunu sınırlandırır ve kural dışına çıktığı zaman cezalandırıcı bir yol izler. Çocuğun önemsenmediği bu tutum yetersiz sosyal gelişime sebebiyet verir (Yavuzer, 2010a, s.69). Hiçbir açıklama yapılmadan aileler çocuklarına kurallar

koyarlar. Çocuklar bu kurallara koşulsuz uymalıdır ve itaat etmelidir. Sürekli değerlendirme, denetleme ve şekil verme söz konusudur. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar duygu (özellikle öfke ve kızgınlık duygularını) ve düşüncelerini kolay ifade edemeyen, otorite varlığında boyun eğen fakat otorite olmadığında kurallara uymayan çocuklar olurlar (Şendil, 2003, s.176).

2.1.5.4. Mükemmeliyetçi Tutum

Annenin geçmişte engellendiği umutlarının yansıması olarak bu tutum görülebilir. Çocuğunun her alanda en iyisi olmasını bekler. Annenin isteklerinin aşırılığı ve gerçekçi olmayan beklentileri sebebiyle başarısızlığa uğrayan çocuk kendini değersiz hissedebilir (Yavuzer, 2010a, s.71). Mükemmeliyetçi tutumda anne baba, çocuktan her alanda en iyisi olmasını bekler. Çocuklarının başarıları ile yetinmez, sürekli başkaları ile kıyaslar. Beklentileri, çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, yeteneklerine uygun değildir. Çocuk anne babasından başarılı olduğu oranda sevgi görür. Eğer çocuk ailesinin beklediği kapasiteye sahipse pek fazla sorun yaşanmaz. Fakat değilse çocuk kendisini yetersiz, başarısız, beceriksiz olarak algılayacak ve bu da düşük benlik saygısı, düşük özgüven geliştirmesine neden olacaktır. Anne babanın beklentisine yanıt veremediğinde çocuk onların sevgi ve ilgisinden mahrum kalacaktır. Bu durum çocukta hırçınlığa ya da başka ruhsal problemlere yol açabilir (Yılmaz, 2015, s.34).

2.5.1.5. Aşırı Koruyucu Tutum

Geç evlenme ya da geç çocuk sahibi olma durumlarında görülen aşırı koruyucu tutum sergileyen anne çocuğunu gereğinden fazla koruması, kontrol etmesi ve özen göstermesi durumudur. Çocuğun büyümesine izin verilmediği durumda çocuğun sosyal gelişimi engellenmiş olur (Yavuzer, 2010a, s. 75). Çocuk diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir (Yavuzer, 2010b, s.33). Aşırı koruyucu anne, çocuğun kendi başına giyinmesine, yemesine vs. izin vermez ve aşırı kontrol eder. Ayrıca çocukla sürekli beraberdir. Bu çocuğun bebeksi tavırlarının artmasını sağlar ve bundan dolayı bu çocuklar her zaman bağımlı olacakları birilerini ararlar. Kendi kendilerine karar veremezler ve yaratıcı değillerdir (Yılmaz, 2015, s.33). Aşırı koruyucu tutum ile yetişen çocuğun kişiliği gelişmez;

bağımlı, talepkar, ürkek, inatçı, istediğini tutturan, mantıksız, kavga çıkaran, çabuk mutsuz olan bir çocuk ve ileride benzer özelliklere sahip bir yetişkin olur (Navaro, 2016, s.180).

2.5.1.6.Tutarsız Tutum

Tutarsız tutum; annenin ya da babanın zaman içerisinde çocuğa farklı şekillerdeki davranışı, anne ile babanın farklı görüş ve davranışta olmaları ya da anne-babanın çocuğa tutumu ile aile büyüklerinin tutumunun uyumsuzluğu şeklinde görülebilir.

Kimi evde disiplin vardır, ancak nerede nasıl uygulanacağı belirsizdir. Anne babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışın nerede ne zaman istenmediğini önceden kestiremez. Tutumunu anne babanın siniri olup-olmaması durumuna göre ayarlamaya çalışır. Başka bir ifadeyle çocuk davranışının doğru olup-olmamasına değil “Cezadan kurtulmak için ne zaman yapmalıyım?” sorusuna kafa yorar (Yörükoğlu, 1993, s.201).

2.5.1.7. Aşırı Hoşgörülü ve Şımartıcı Tutum

Çocuğun davranışına hiçbir zaman kısıtlama getirmeyen, hatalı davranışlarını bile büyük bir hoşgörü ile karşılayan, kabul eden tutumdur. Bu tip anne babalar çocukları kasıtlı bir biçimde çevresine zarar verse bile davranışı kabul etmediğini belirten bir tepki göstermezler (Çağdaş, 2015, s.141). Bazı ailelerde disiplin yok denecek düzeydedir. “Çocuktur yapar! O daha çocuk, ne bilsin!” denilerek, çocuğun olumsuz davranışları aşırı hoşgörü ile karşılanır. Çocuk, bile bile kırıp dökse de, belirli bir tepki görmez, üstelik “Varsın kırsın, benim çocuğumdan değerli mi?” şeklinde destek bile görür. Çocuğa sınırsız haklar tanınmıştır ancak nerede duracağı belirtilmemiştir (Yörükoğlu, 1993, s.200). Çocuğun isteklerine tamamen uyan anne babalar, çocuğun sınırsız istekleriyle karşılaşabilir. Çocuğa bir derece özgürlük tanıyarak, kendi isteklerini yapmasına imkan tanımak, fakat bunu yaparken çocuğu başı boş bırakmamak gerçekleştirilmesi zor bir görevdir (Cüceloğlu, 1996, s.357). Bu tutum çocuğu bencil yapar. Çocuk daima başkalarının dikkatini çekmeyi ve kendisine hizmet edilmesini bekler. Böyle çocukların ev içinde ya da ev dışındaki sosyal uyumları çok zayıftır (Yavuzer, 2010b, s.35).

2.1.5.8. Demokratik Tutum

Demokratik tutumda anne, çocuğunun kişiliğini kabul eder ve çocuğun davranışlarını destekler. Çocuğu ile iletişim halindedir. Bunun yanında kurallar da koyar. Bacanlı (2007)'ya göre, kural koyarken kuralların mantığını açıklar ve eleştirileri dinlerler (s.116). Demokratik tutumda annesinden yeterli ilgi, sevgi ve şefkat görmesi çocukta güven duygusunun gelişmesine ve anne çocuk arasında sağlıklı bir duygusal etkileşim olmasını sağlar (Çağdaş, 2015, s.146). Bu tutumda çocuk hem denetlenir hem de ihtiyaçlarına karşı duyarlılık vardır. Anne ve baba çocuğa karşı duyarlı, kararlı, tutarlı hoşgörölü, güven verici ve destekleyici bir tutum sergiler. Çocuğun uyması gereken kurallar önceden bellidir. Çocuğun görüş ve fikirleri önemlidir. Kurallara uyulmadığında yaptırımlar vardır. Bu tutumda çatışmalar ve dayatma yerine ortak çözüm bulunmaya çalışılır. Çocuğun bağımsız ve özdenetimli kişilik geliştirmesine yardımcı olunur. Çocuğun girişimleri desteklenir. Demokratik tutumda anne babalar çocuklarını koşulsuz sevgi verirler ve çocuklarına iyi bir model olur. Demokratik tutumda yetişen çocuklar özgüvenleri gelişmiştir, yaratıcı ve sosyaldirler. Özerk ve daha bağımsız bir kişiliğe sahiptirler (Yılmaz, 2015, s.32). Çocuğun duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi için, anne babası tarafından sevgi ve ilgi görmesi, desteklenmesi, korunması gerekmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması ya da eksik ve tutarsız karşılanması çocukta duygusal örselenmelere neden olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003, s.70)

2.5.2. ANNE ÇOCUK İLETİŞİMİ

Çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesinde anne çocuk iletişiminin önemi büyüktür. Anne çocuk arasında kurulan iletişimin sağlıklı olması çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlar. Başkaları ile de olumlu ilişkiler kurmasında ilk basamak ane ile kurulan sağlıklı iletişimdir (Kandır ve Alpan, 2008, s.35). Çocuğun yakın çevresi ve çevresindeki bireylerle olan ilişkileri ve deneyimlediği her şey çeşitli şekillerde bireyin gelişimini desteklemektedir. Sevgi, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü, korku gibi duyguların aktarılması önce ailede başlar ve duyguların aktarılması ile birlikte etkileşim gerçekleşir (Yalçın, 2013, s.180).

Köksal Akyol ve Oğuz (2015)'a göre annelerin çocuğu ile duygusal etkileşim içinde olmaları çocuklarını daha uyumlu kişilikler edinmesini sağlamaktadır. Gottman (1998) annelerin babaların çocukların duyguları hakkındaki görüşlerinin çocuklarla iletişimlerini etkilediği görüşündedir. Bazı anne babaya göre çocuğun duyguları üzerinde durmaya değmez. Bu tutuma sahip anne babaya göre kızgınlık üzüntü gibi duygular zararlı olduğu için çocuğun dikkati başka yere çekilerek giderilmesinde yarar vardır. Bazı anne babalar ise çocukların duygularını dinlemeye anlamaya değer oldukları görüşündedirler, böylece çocuklarını daha iyi anlayabileceklerini ve çocukların da kendi duygularını daha iyi tanıyabileceklerini savunurlar (Hortaçsu, 2003, s.212).

Duygularını kontrol edebilen, sakinliğini koruyabilen anne babalar sakin kafayla düşündükleri için çocukları ile ilgili daha isabetli kararlar alabilirler. Üstelik anne babalar çocuklarının bir hatası karşısında sakinliğini koruyarak bağırma ya da başkalarına karşı fiziksel ve sözel saldırılar sergilemez ve kızgınlık, öfke gibi olumsuz duygularını düzenlerse, çocuklar da anne babalarına karşı bu tür davranış ve duygularını düzenlemeyi öğrenmektedirler (Yıldırım, 2010, s.155).

Olumsuz duyguların ele alınıp konuşulması onları olumlu duygularla ilişkilendirmekte ve kişinin olumsuz duygularını ele alıp düzenlemesine katkı sağlamaktadır. Anne babaların çocuğun duygularına yaklaşımları çocuğun olumsuz duygularla başa çıkma becerileri, akran ilişkileri ve okul başarısı ile ilişkilidir (Hortaçsu, 2003, s.212). Çocuğun sosyal duygusal gelişimi için anne baba ve çocuk etkileşimi çok önemlidir. Bu nedenle anne babanın bu önemi göz önünde bulundurup çocuklarına dengeli, kararlı ve tutarlı davranmaları gerekmektedir (Kandır ve Alpan, 2008, s.37).

Kohut'a göre, çocuğun kendisini değerli hissetmesi için anneden gelen onaylayıcı tavır çok önemlidir. Ayrıca, çocuğun bütünlük duygusunu sürdürebilmesi öz saygısını koruması için anneden gelen aynalama (mirroring) tepkisinin de önemi vardır. Çocuk bütünlüğünü koruyamaz ise anne babasını etkilemeye çalışacaktır (Öngider, 2013, s.424). Rutter (1997)'a göre, anne baba tutumları ve çocuğun mizacı çocuğun hem aile içinde hem de tüm çevresi ile kurduğu ilişki açısından önem arz

etmektedir (akt. Eeremiş ve ark., 2009, s.15). Duygu sosyalleştirme için en önemli faktör anne çocuk ilişkisidir. Anne çocuğunun duygularını kabul etmesi durumunda, çocuk öfke ve kızgınlık gibi duygularını uygun bir şekilde ifade etmesini kolaylaştıracak ve böylece duygu düzenleme becerisini arttıracaktır (Southam-Gerow, 2014, s.24). Clarke-Stewart, VanderStoep ve Killian (1979) yaptıkları araştırmada çocuğun yabancı yetişkinlerle ilişkisi ile anne çocuk etkileşimi ve anne tutumunun ilişkili olduğunu belirtmiştir. Özel ve Zelyurt (2016) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre anne babaya yönelik anne baba tutumları, çocukla iletişim gibi konularında verilen eğitimlerin ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanımalarını ve çocuklarıyla daha sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurmalarını sağlamıştır.

2.5.2.1. Anne Çocuk İletişiminin Başlangıcı: Çocuğu Kabul Etmek

Üzüntü, korku, kıskançlık gibi acı veren duygular hoşla gitmediğinden genellikle yetişkinler bu tür duyguları inkar ederler. Özellikle çocuklarda bu tür duygular algılandığında, bunu kabul etmekten ve isimlendirmekten kaçınılmaktadırlar. Kabul edildiğinde bu tür duyguların kalıcı olacağı ve çocuğun karakterine yapışacağından endişe edilir. Üzüntü, yaşamın bir parçası ve bireyin doğal duygu hakkıdır. O an kedisini, topu, arkadaşı vb. için üzölen çocuk gerçekten üzölüyordur ve ancak anlaşıldığında rahatlar ve kolay teselli olabilir. Duyulmadığını ve anlaşılmadığını gören çocuk, daha çok aşırıya kaçar ve duygusunu duyurmak için daha çok ağlar ve hırçınlık eder (Navaro, 2016, s.35). Anne babasından kabul gören çocuk hoşkuldur, mutludur ve gelişimi sağlıklı bir şekilde oluşur (Cüceloğlu, 2003, s.106).

Çocuğun çelişkili duygularını eleştirmeden ve sakin bir tavırla kabul etmek çocuğa kendi duygularını ifade edilmesine yardımcı olacaktır. Özellikle olumsuz duyguların hissedilmemesi gerektiği ya da olumsuz duyguların hissedilmesinin utanç verici olduğu algısı vardır. Fakat olumsuz duygular eleştirilemez, olumsuz davranışlar eleştirilebilir. Duygular yargılanamaz veya övülemez (Ginott, 2011, ss.50-51).

2.5.2.2. Anne Çocuk İletişiminde Çocuğu Dinlemek

Çocuklarla ilişki kurabilmenin en iyi yolu, çocuğu duymak, dinlemek ve ne dediğini anlamaya çalışmaktır (Yavuzer, 2010b, s.17). Dinlemek önemli bir davranıştır. Çünkü insanlar dinlendiklerinde kendilerini bulurlar ve kim olduklarını

anlarlar. Ailede dinlenmeyen çocuk, kendisini dinleyen arkadaşlarına uyar, arkadaşlarının kötü alışkanlıkları varsa onlara ayak uydurarak kötü alışkanlıklar edinir (Cüceloğlu, 2003, s.137).

Oysa genellikle anne babalar çocuklarıyla olan diyaloglarında şu tepkileri sergilerler (Yavuzer, 2010a, ss.17-18; Gordon, 1998, ss.28-29): Suçlama, yönlendirme, emir, tehdit etme, ahlak dersi verme, nutuk çekme, övme, alay etme, eleştirme, güven verme, utandırma, sınama ve konuyu saptırma.

Ancak tüm bu bastırıcı sözler; çocuğun konuşmasını engeller, savunmaya geçirir, yetersiz olduğunu ve duygularının zamansız olduğunu hissettirir, kızdırır, yılgınlığa uğratar, anlaşılmadığını hissettirir (Gordon, 1998, s.30).

Dinleme; aktif bedensel dinleme, edilgin dinleme, aktif (etkin) dinleme olarak üçe ayrılmaktadır. Bedenin karşı tarafa hafif eğimli olması, göz teması gibi beden hareketleri aktif bedensel dinleme alt başlıklarıdır. Konuşma esnasında ses çıkarmadan yapılan dinleme edilgin dinlemedir. Çalışma konusu itibarıyla aktif dinleme ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.5.2.2.1. Aktif Dinleme

Kendi iletisini içermeyen, yalnızca çocuğun iletisine ayna tutarak çocuğun söylediğini yansıtan sözlü tepkidir. Etkin (aktif) dinleme göndericiye doğru anlaşıldığı ve söyleneni işittiği mesajını verir (Gordon, 1998, s.42).

Aktif dinlemede duygu yansıtma ise anne çocuğunu anladığını ona göstermektedir. Ona en iyi yardımı onu anladığını gösteren mesajlar vererek ve çocuğun duygularını tekrar çocuğa yansıtarak verilebilir. Bu tür ifadeler, ebeveyn ve çocuk arasında yakınlık sağlar. Çocuklar anlaşıldıklarını hissettiklerinde acıları ve yalnızlıkları hafifler. Ebeveynlerine duydukları sevgi derinleşir. Anne babanın yakınlığı çocukların incinmiş duygularına, duygusal ilkyardım hizmeti vermiş olur (Ginott, 2011, ss.29-30).

Çocuklar duygularını ve yaşadıklarını paylaşmak istediklerinde, duygularının kabul edildiğini ve anlaşıldığını hissettirmenin en iyi yolu etkin dinlemedir (Gordon,

1998, s.54). En etkili dinleme yöntemi olan aktif dinlemede, aslında mesaj ebeveynin mesajından değil de çocuğun ifadesinin yansıtılması ve tekrarından oluşur. Ebeveyn çocuğun sözlerini değiştirmeden çocuğun sözleriyle tekrar eder (Yavuzer, 2014, s.130). Aktif dinleme, çocukların sahip oldukları olumsuz duygularını boşaltmalarına yardım eder, yetişkinle çocuk arasında sıcak bir ilişkinin oluşmasını sağlar. Ayrıca çocuğun sorunların çözümlemesini kolaylaştırır ve çocukların ebeveynlerinin düşüncelerine değer vermelerini sağlar (Yavuzer, 2010b, s.21; Yavuzer, 2014. s.130; Şendil, 2003, s.185). Yetişkin ve çocuk arasında sıcak bir ilişki oluşmasını kolaylaştırır. Çocuğun kabul edildiğini çocuğa hissettirir. Kabul edildiğini hisseden çocuk, anne babasına karşı olumlu duygular hisseder. Çocuk, kendi sorunlarını kendisi çözmek için güdülenecektir. Kabul edilen çocuk, anne babasının düşüncelerine değer verecek ve çocuk kendisini daha iyi tanımış olacaktır. Tüm bunların sonucunda çocuk kendi problemlerini kendisi çözmüş olacak ve böylece de kendisine güveni artacaktır (Yavuzer, 2014, ss.132-133).

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma İstanbul ili Avcılar, Beylikdüzü ve Küçükçekmece ilçeleri sınırlarında bulunan özel ve devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların mizacının ve çocuğun olumsuz duygu durumlarında annelerin çocuğa karşı tepkilerinin çocuğun duygu düzenlemesinde rolünün olup-olmamasını belirlemeye yönelik ilişkisel tarama modelindedir. “Tarama, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu haliyle ortaya koymayı amaçlayan araştırma modelidir.” (Karasar, 2016, s.109). “İlişkisel tarama modeli iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirleyen araştırma modelidir.” (Karasar, 2016, s.114).

3.2.ARAŞTIRMA ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Avcılar, Beylikdüzü ve Küçükçekmece’de özel ve devlet okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 551 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı ilçeler ve okullar basit tesadüfi örnekleme ile seçilmiştir. Arıkan (2004), basit tesadüfi örnekleminin özelliklerini belirtmiş ve evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansı eşit olduğunu ifade etmiştir (s.141). Veri toplama araçları 1015 anneye dağıtılmış bunlardan 668 tanesi geri toplanabilmiştir. Bu veri toplama araçlarından toplananlar arasında ancak 551 tanesi tam ve hatasız doldurulmuştur ve araştırmaya bu veri toplama araçları dahil edilmiş ve eksik doldurulan veri formları araştırmaya dahil edilememiştir.

3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama amacıyla 3 ölçek ve 1 kişisel bilgi formu kullanılmıştır. “Kişisel Bilgi Formu” hem çocuk hem annenin demografik özellikleriyle ilgili bilgileri toplamak için; “Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği” çocuğun olumsuz duygu durumunda annenin tepkilerini incelemek için; “Kısa Mizaç Ölçeği” çocukların mizacını ve “Duygu Düzenleme Ölçeği” çocukların duygu düzenlemelerini ölçmek amacıyla uygulanmıştır. Kullanılan veri toplama araçları; Kişisel Bilgi Formu Ek-B’de ve ölçeklerin madde örnekleri olarak Ek-C, Ek-

D ve Ek-E'de sunulmuştur.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu iki kısımdan oluşmaktadır. Çocuk için olan kısmında, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı ve yaşadığı aile tipi özelliklerini ele alırken anne için olan kısmında ise annenin araştırma verileri toplandığı zamanki yaşı, evlenme yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu ve medeni hali bilgileri yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu anneler tarafından yanıtlanmıştır.

3.3.2. Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği

Çocukların olumsuz duygu durumlarında annelerinin verdikleri tepkileri incelemek amacıyla Fabes, Eisenberg ve Bernzweig (1990) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Yağmurlu, Yavuz ve Altan (2012) tarafından yapılan “Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği” (Coping with Children’s Negative Emotions Scale) çocukların deneyimlediği öfke, korku, üzüntü, utanç ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguları içeren 12 senaryodan oluşmaktadır.

Her senaryoyu 6 farklı tepki oluşturmuş olup bunlar aynı zamanda 6 alt ölçeği oluşturmaktadır. Alt ölçeklerden birine adını veren “*Probleme odaklı tepkiler (POT)*” ebeveynin olumsuz duyguya sebep olan sorunu çözmesi için çocuğuna yardım girişimlerini kapsarken, “*Duyguya odaklı tepkiler (DOT)*” anne-babanın çocuğun daha iyi hissetmesine yardımcı girişimlerini içermektedir. Diğer alt ölçekleri oluşturan tepkiler; çocuğun duygusal ifadesini destekleyici girişimleri içeren “*Duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler (DİT)*”, çocuğun duygusal tepkisinin önemini azaltan “*Küçümseyici tepkiler (KT)*”, çocuğun ifadesini sözel ya da fiziksel cezalarla karşılayan “*Cezalandırıcı tepkiler (CT)*” ve çocuğun olumsuz duygusunu üzüntü ile karşılayan “*Ebeveynde Sıkıntı (ES)*” alt ölçeğidir. Anne-babalardan her senaryoyu okuduktan sonra olası tepki seçeneklerini oylaması istenir.

Tablo-3.3: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Maddeleri

Alt Boyutlar	Ebeveynde Sıkıntı	Cezalandırıcı Tepkiler	Küçümseyici Tepkiler	Duygu İfadesini Kolaylaştıran Tepkiler	Duyguya Odaklı Tepkiler	Problem Odaklı Tepkiler
Alt Boyut Maddeleri	2a, 3a, 5e, 6c, 7c, 9b, 10a, 11b, 12d	1b, 2f, 3f, 4a, 5d, 6d, 7e, 8e, 9e, 10b, 11c, 12e	1d, 2c, 3b, 4c, 5c, 6b, 7d, 8d, 9c, 10f, 11a, 12f	1e, 2e, 3e, 4b, 5f, 6e, 7f, 8a, 9a, 10c, 11f, 12b	1f, 2b, 3d, 4e, 5a, 6a, 7b, 8f, 9f, 10d, 11e, 12c	1c, 2d, 3c, 4f, 5b, 6f, 7a, 8b, 9d, 10e, 11d, 12a

Orijinal ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .69 ile .85 arasında değişmektedir. Fabes ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye uyarlaması Yağmurlu, Yavuz ve Altan (2012) tarafından yapılmış olup içtutarlılık katsayıları .54 ile .88 arasında değişmektedir.

3.3.3. Kısa Mizaç Ölçeği

Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin Türkçe versiyonu, çeviri-geri çeviri yolu ile Yağmurlu ve Sanson (2009) tarafından hazırlanmıştır ve Avustralya'da yaşayan 58 Türk çocuğun annelerine uygulanmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlık puanları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur. Ölçek güvenilirliğinin, sıcakkanlılık için .75, tepkisellik için .69, sebatkarlık için .75 ve ritmiklik için .63 değerleri ile kabul edilir sınırlar içinde olduğu ortaya konmuştur.

Bu ölçek, 30 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar tepkisellik, sebatkarlık sıcakkanlılık ve ritmiklik özelliklerini ölçmektedir. Boyutlardan alınan yüksek puan, sırasıyla, çocuğun yüksek tepkisellik, yüksek sebatkarlık ve düşük sıcakkanlılık ve yüksek ritmiklik özelliklerine işaret etmektedir (Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005).

Tablo-3.4: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Maddeleri

Alt Ölçekler	Sıcakkanlılık-Utangaçlık	Sebatkarlık	Ritmiklik	Tepkisellik
Alt Ölçek Maddeleri	1, 4, 13, 15, 18, 21, 28	2, 5, 10, 12, 27,30,23	3, 6, 9, 26, 14,17,22	7, 11, 16, 19, 20, 24

3.3.4. DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiş olan Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ), duygusal tepkiselliği ve duyguların ortamın koşullarına göre düzenlenip ifade edilmesini değerlendiren 24 maddelik bir ölçektir. Bu ölçek, hem okul öncesi çağıdaki (Miller ve ark. 2006; Yağmurlu ve Altan, 2010) hem de okul çağındaki çocukların (Batum ve Yağmurlu 2007; Kapçı ve ark. 2009; Shields ve Cicchetti 1997) duygu düzenleme becerilerini ölçmek için kullanılmaktadır. DDÖ iki alt ölçekten oluşmaktadır.

Değişkenlik/Olumsuzluk (D/O) alt ölçeği, çocuktaki duygu durum değişkenliği ile olumsuz duygulanım gösterme eğilimini ölçer (Örneğin; Duygu hali çok değişkendir; Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir). Duygu Düzenleme (DD) alt ölçeği ise çocuğun duygularını ortama uygun olarak ifade etme becerisini ölçer (Örneğin; Üzüldüğünü, kızıp öfkelenildiğini, veya korktuğunu söyleyebilir). Anneler veya öğretmenler, ölçekte sıralanan davranışları çocukta ne sıklıkla gözlemlediklerini 1 ile 4 arasında değişen Likert tipi ölçek ile değerlendirirler. Uluslar arası alanyazında yapılan çalışmalarla (Miller ve ark., 2006; Shields ve Cicchetti, 1997) ve ulusal yayın ile (Çorapçı ve ark., 2010) bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği desteklenmiştir. Yağmurlu ve Altan (2010) ölçeğin iç tutarlılık katsayılarını anne değerlendirmelerinde .75 ve öğretmen değerlendirmelerinde .84 olarak bildirmişlerdir.

Tablo-3.5: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Maddeleri

Alt Boyutlar	Değişkenlik- Olumsuzluk	Duygu Düzenleme
Alt Boyut Maddeleri	2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17, 19, 20, 22, 24	1, 3, 7, 15, 16, 18, 21, 23

3.4. İŞLEM

Uygulama yapılan her okulun idarecileri ve öğretmenleri konu hakkında bilgilendirilmiş ve her okulun idari birimlerinden ayrı ayrı izin alınmıştır. İdarecisinden izin alınamayan okullar araştırmaya dahil edilmemiştir. Annelere uygulanan veri toplama araçları öğretmenler ya da araştırmacı tarafından annelere

konu hakkında bilgi verilip teslim edilmiş ve 14 gün içinde geri toplanmıştır. Anneler tarafından eksik ya da hatalı doldurulan ölçekler ve kişisel bilgi formları araştırmaya dahil edilmemiştir.

Bu araştırmada farklı gruplardan elde edilen veri değerlerinin ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığına bakılırken varyansların eşit olduğu durumlarda parametrik bir test olan ilişkisiz (bağımsız) örneklem için t-testi (Can, 2016, s.115); veri sayısının az olması, varyansların eşit olmaması gibi durumlarda t-testi alternatifi Mann-Whitney U testi (Can, 2016, s.126) uygulanmıştır. İki'den fazla bağımsız gruba ilişkin ortalamalar arasında fark olup olmadığına ilişkisiz örneklem için tek yönlü ANOVA (Can, 2016, s.148); grup varyanslarının eşit olduğu varsayımı karşılandığında ve grup sayısı fazla olduğunda tamamlayıcı test olarak Tukey testi kullanılmıştır (Can, 2016, s.152). Veri sayısının az olması, varyansların eşit olmaması gibi ANOVA'nın kullanılmadığı durumlarda Kruskal-Wallis testi (Can, 2016, s.158) uygulanmıştır.

Çoklu regresyon ise bir bağımlı değişken ile bununla ilişkisi olan bir dizi yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiyi koymak için yapılan bir analizdir (Can, 2016, s.273). Çoklu regresyon analizine dahil edilecek yordayıcı değişkenler SPSS tarafından eklenir (Can, 2016, ss.274-275). Yordayıcı değişkenler arasında modelin açıklayıcılığına en fazla katkı getiren değişken modele dahil edilmesi ve diğer yordayıcı değişkenlerin katkılarının da test edilmesi ve modele anlamlı katkı getirmiyorsa modele alınmaması (Can, 2016, s.275) nedeniyle aşamalı çoklu regresyon kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi eğitime devam eden 5 ve 6 yaş çocukların duygu düzenleme, mizaç durumu ve annelerin çocuklarının olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyinin; ölçülen bu faktörlerin çocuğun ve annenin demografik bilgilerine göre değişip değişmediğinin; ölçeklerin alt boyutları ile ilişkisinin; çocukların mizacı, annenin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkisinin ve söz konusu değişkenlerin çocuğun duygu düzenlenmesini ne düzeyde açıkladığının belirlenmesi amacıyla elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1. 5-6 Yaş Çocuklarının ve Annelerinin Demografik Özellikleri Nelerdir?

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan 551 çocuğun ve annelerinin demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo-4.1: Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Yaş	5	234	42,5
	6	317	57,5
Cinsiyet	Kız	263	47,7
	Erkek	288	52,3
Doğum sırası	İlk çocuk	287	52,1
	İkinci çocuk	217	39,4
	Üç ve sonrası	47	8,5
Kardeş sayısı	Tek çocuk	145	26,3
	Bir kardeşi var	319	57,9
	İki ve daha fazla	87	15,8
Aile tipi	Çekirdek aile	487	88,4
	Geniş aile	64	11,6

Tablo 4.1’de yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %42,5’ini (n=234) 5 yaş, %57,5’ini de (n=317) 6 yaş grubu çocukların oluşturduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan çocukların %47,7’sini (n=263) kız, %52,3’ünü

(n=288) erkek çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklardan %52,1'inin (n=287) ailesinin birinci, %39,4'ünün (n=217) ikinci, %8,5'inin (n=47) üçüncü ve daha sonra gelen bir sıradaki çocuğu olduğu tespit edilmiştir. Örneklem grubundaki çocukların %26,3'ünün (n=145) kardeşi bulunmamaktadır, %57,9'unun (n=319) bir kardeşinin olduğu, %15,8'inin (n=87) ise iki ve daha fazla kardeşinin bulunduğu saptanmıştır. Çocukların aile tiplerine göre dağılımları incelendiğinde %88,4'ünün (n=487) ailesinin çekirdek aile, %11,6'sının (n=64) ise geniş aile yapısında olduğu görülmektedir.

Tablo-4.2: Araştırmaya Katılan Çocukların Annelerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Yaş	18-30	115	20,9
	31-40	373	67,7
	41-50	63	11,4
Medeni durumu	Bekar	17	3,1
	Evli	534	96,9
Evlenme yaşı	15-18	47	8,5
	19-22	183	33,2
	23-26	208	37,7
	27 ve üstü	113	20,5
Öğrenim düzeyi	Ortaokul ve Altı	161	29,2
	Lise	183	33,2
	Üniversite ve Üstü	207	37,6
Çalışma durumu	Çalışıyor	178	32,3
	Çalışmıyor	373	67,7

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi çocukların %20,9'unun (n=115) annesinin 18-30 yaşında, %67,7'si (n=373) 31-40 yaşında, %11,4'ü (n=63) 41-50 yaşında olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların %3,1'inin (n=17) annesi bekar, %96,9'unun (n=534) evli olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında çocukların %8,5'inin (n=47) annesinin 15-18 yaşında evlendiği; %33,2'sinin (n=183) annesinin 19-22 yaşında, %37,7'sinin (n=208) annesinin 23-26 yaşında, %20,5'inin (n=113) ise annesinin 27 yaş ve üstünde evlendiği görülmektedir. Çocukların %29,2'sinin (n=161) annesinin ortaokul ve altı, %33,2'sinin (n=183) lise düzeyinde, %37,6'sının

(n=207) üniversite ve üstünde öğrenim düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Çocukların %32,3'ünün (n=178) annesinin çalıştığı, %67,7'sinin (n=373) ise annesinin çalışmadığı belirlenmiştir.

4.2.5-6 Yaş Çocuklarının Kısa Mizaç Ölçeği'ne Göre Mizaç Düzey Durumları Nedir?

Araştırmaya katılan çocukların mizaçlarını belirlemek amacıyla çocukların annelerine 6'lı likert tipinde derecelendirilmiş Kısa Mizaç Ölçeği uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda betimsel istatistiksel işlemler yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.3'de gösterilmiştir.

Tablo-4.3: Kısa Mizaç Ölçeği'nden Elde Edilen Cevaplara İlişkin Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Boyutlar	Madde					
	N	sayısı	Min	Max	\bar{X}	SS
Tepkisellik	551	9	8,00	46,00	21,70	7,03
Sebatkarlık	551	7	7,00	42,00	27,79	6,39
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	551	7	9,00	42,00	27,81	6,93
Ritmiklik	551	7	9,00	42,00	30,04	5,71

Tablo 4.3'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocukların tepkisellik alt boyutundan almış oldukları puanların 8,00 ile 46,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamalarının 21,70 ($\pm 7,03$) olduğu görülmektedir. Tepkisellik alt boyutunda 9 madde yer almaktadır. Çocukların söz konusu boyuttan almış oldukları puanların ortalaması, mizacın tepkisellik boyutunun genel olarak orta düzeyde olduğunu göstermektedir. (Tepkisellik alt boyutu için 0-21 arası puan, 22-38 arası puan orta, 39-54 arası puan yüksek düzey kabul edilmiştir.)

Sebatkarlık alt boyutundan çocukların almış oldukları puanlar ise 7,00 ile 42,00 arasında farklılık göstermiş, ortalamaları 27,79 ($\pm 6,39$) olarak yapılmıştır. Sebatkarlık alt boyutunda 7 madde bulunmaktadır ve 6 ile 42 arasında puan alınabilmektedir. Çocukların sebatkarlık alt boyutundan almış oldukları puan ortalaması, sebatkarlık mizaç özelliklerinin genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. (Sebatkarlık alt boyutu için 0-18 arası puan düşük, 19-30 arası puan orta, 31-41 arası puan yüksek düzey kabul edilmiştir.)

Sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyurundan almış oldukları puanların 9,00 ile 42,00 farklılık göstermiş, ortalamaları 27,81 ($\pm 6,93$) olarak yapılmıştır. Sıcakkanlılık-Utangaçlık alt boyutunda 7 madde bulunmaktadır ve 6 ile 42 arasında puan alınabilmektedir. Çocukların sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyutundan almış oldukları puan ortalaması, sıcakkanlılık-utangaçlık mizaç özelliklerinin genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. (Sıcakkanlılık- utangaçlık alt boyutu için 0-18 arası puan düşük, 19-30 arası puan orta, 31-41 arası puan yüksek düzey kabul edilmiştir.)

Ritmiklik alt boyutundan alınan puanların 9,00 ile 42,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamalarının 30,04 ($\pm 5,71$) olduğu görülmektedir. Ritmiklik alt boyutunda 7 madde bulunmaktadır ve 6 ile 42 arasında puan alınabilmektedir. Çocukların ritmiklik alt boyutundan almış oldukları puan ortalaması, ritmiklik mizaç özelliklerinin genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. (Ritmiklik alt boyutu için 0-18 arası puan düşük, 19-30 arası puan orta, 31-41 arası puan yüksek düzey kabul edilmiştir.)

Tablo 4.3’de yer alan bilgiler incelendiğinde çocukların en yüksek puan ortalamasının sırasıyla ritmiklik, sıcakkanlılık-utangaçlık, sebatkarlık mizaç özelliklerinde olduğu görülmektedir. Çocukların en düşük ortalama puanlarının ise tepkisellik mizaç özelliklerinde olduğu saptanmıştır.

4.3. 5-6 Yaş Çocukların Kısa Mizaç Ölçeği’ne Göre Mizaçları Demografik Özelliklere Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırmanın bu bölümünde çocukların kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların çocuğun demografik özelliklerine (cinsiyet, çocuğun yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı ve aile tipi) ve annesinin demografik özelliklerine (yaşı, evlenme yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu ve çalışma durumuna) göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

4.3.1. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları çocuğun demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Çocukların mizaç puanlarının cinsiyetlerine, yaşlarına ve aile tiplerine göre

anlamli bir farklilik gosterip gostermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi yapılmıştır. Doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p>0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi yapılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p<0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.4.- Tablo 4.14’de gösterilmiştir.

4.3.1.1. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.4’de gösterilmiştir.

Tablo- 4.4:Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Tepkisellik	Kız	263	21,34	6,96			
	Erkek	288	22,03	7,09	549	1,162	,25
Sebatkarlık	Kız	263	28,81	6,05			
	Erkek	288	26,85	6,55	549	3,637	,00*
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	Kız	263	26,71	7,04			
	Erkek	288	28,81	6,69	549	3,585	,00*
Ritmiklik	Kız	263	29,95	5,82			
	Erkek	288	30,12	5,61	549	,351	,73

* $p<0,05$

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi çocukların cinsiyetlerine göre tepkisellik ($t_{(549)}=1,162$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($t_{(549)}=0,351$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları

puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların sebatkarlık ($t_{(549)}=3,637$; $p<0,05$) ve sıcakkanlılık-utangaçlık ($t_{(549)}=3,585$; $p<0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde kız çocuklarının ($28,81\pm6,05$), erkek çocuklara ($26,85\pm6,55$) göre sebatkarlık puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Sıcakkanlılık-utangaçlık boyutunda ise erkek çocuklarının ($28,81\pm6,69$), kız çocuklarına ($26,71\pm7,04$) göre sıcakkanlılık-utangaçlık boyutundaki puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Sıcakkanlılık-utangaçlık boyutundan yüksek alınan puan sıcakkanlı olduğunu, düşük alınan puan ise utangaç olduğunu ifade etmektedir. Başka bir anlatımla annelerinin görüşlerine göre kız çocukları erkek çocuklarına göre daha sebatkar ve utangaç; erkek çocukları kız çocuklarına göre daha sıcakkanlıdır.

4.3.1.2. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların yaşına göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo- 4.5: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Tepkisellik	5	234	21,56	6,62			
	6	317	21,81	7,33	549	,421	,67
Sebatkarlık	5	234	27,32	6,16			
	6	317	26,14	6,54	549	1,482	,13
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	5	234	27,99	6,61			
	6	317	27,68	7,16	549	,518	,60
Ritmiklik	5	234	29,93	5,83			
	6	317	30,12	5,62	549	,398	,69

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi çocukların yaşlarına göre tepkisellik ($t_{(549)}=0,421$; $p>0,05$), sebatkarlık ($t_{(549)}=1,482$; $p>0,05$), sıcakkanlılık-utangaçlık ($t_{(549)}=0,518$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($t_{(549)}=0,398$; $p>0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.3.1.3.5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tepkisellik ve sebatkarlık boyutlarında varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.6 ve Tablo 4.7’de gösterilmiştir. Sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik boyutlarında ise varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.8 ve Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo-4.6: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik ve Sebatkarlık Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Hesaplanan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Doğum Sırası	N	SO	X ²	sd	p
Tepkisellik	İlk Çocuk	287	261,20	7,510	2	,023*
	İkinci Çocuk	217	285,15			
	Üç ve Sonrası	47	324,15			
Sebatkarlık	İlk Çocuk	287	275,41	,087	2	,957
	İkinci Çocuk	217	277,91			
	Üç ve Sonrası	47	270,73			

* $p<0,05$

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi çocukların doğum sırasına göre sebatkarlık ($X^2_{(2)}=0,087$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte tepkisellik ($X^2_{(2)}=7,510$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun

belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo- 4.7: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Hesaplanan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Doğum sırası	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
İlk Çocuk	287	243,24	69811,00	1,643	,100
İkinci Çocuk	217	264,74	57449,00		
İlk Çocuk	287	161,96	46481,50	2,596	,009*
Üç ve Sonrası	47	201,35	9463,50		
İkinci Çocuk	217	129,40	28080,50	1,417	,156
Üç ve Sonrası	47	146,80	6899,50		

*p<0,05

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere, çocukların ilk veya ikinci çocuk olmasına ($z=1,643$; $p>0,05$) ve ikinci veya üçüncü çocuk olmasına ($z=1,417$; $p>0,05$) göre tepkisellik boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte doğum sırası ilk veya üçüncü ve sonrası olması değişkenine göre tepkisellik alt boyutunda almış oldukları puanlarda anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($z=2,596$; $p<0,05$). Sıra ortalaması ve toplam puan incelendiğinde üçüncü ve daha sonraki sırada doğan çocuğun tepkisellik puanlarının, ilk sırada doğan çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo-4.8: Kısa Mizaç Ölçeği Sıcakkanlılık- Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutu Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt boyut	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sıcakkanlılık- Utangaçlık	G. Arası	22,278	2	11,139	,231	,794
	G. İçi	26414,093	548	48,201		
	Toplam	26436,370	550			
Ritmiklik	G. Arası	353,329	2	176,664	5,515	,004*
	G. İçi	17553,793	548	32,032		
	Toplam	17907,122	550			

*p<0,05

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi çocukların doğum sırasına göre sıcakkanlılık-utangaçlık ($F_{(2,550)}=0,231$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte ritmiklik ($F_{(2,550)}=5,515$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo-4.9: Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

(i) Doğum Sırası	(j) Doğum Sırası	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh_x	P
	İkinci Çocuk	-,44633	,50914	,655
İlk Çocuk	Üç ve Sonrası	2,57299	,89059	,011*
	İlk Çocuk	,44633	,50914	,655
İkinci Çocuk	Üç ve Sonrası	3,01932	,91058	,003*
	İlk Çocuk	-2,57299	,89059	,011*
Üç ve Sonrası	İkinci Çocuk	-3,01932	,91058	,003*

* $p<0,05$

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi çocukların doğum sıralarına göre ritmiklik boyutundan almış oldukları ilk çocuk ve ikinci çocuk ritmiklik ($p>0,05$) puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte üç ve sonrası ile ilk çocuk ritmiklik ($p<0,05$) ve üç ve sonrası ile ikinci çocuk ritmiklik ($p<0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların çocukların doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Üçüncü ve sonrasında doğan çocukların ilk ve ikinci sırada doğan çocuklara göre ritmiklik puanları daha düşüktür.

4.2.1.4. 5-6 Yaş okul öncesi dönem çocuklarının mizaç durumları çocuğun çocuğun kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tepkisellik boyutunda varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.10 ve Tablo 4.11’de gösterilmiştir. Sebatkarlık, sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik boyutlarında ise

varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.12 ve Tablo 4.13’de gösterilmiştir.

Tablo-4.10: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Kardeş Sayısı	N	SO	X ²	sd	p
	Tek Çocuk	145	244,78			
Tepkisellik	Bir Kardeşi Var	319	275,71	15,284	2	,000*
	İki ve Üzeri	87	329,09			

Tablo 4.10’de görüldüğü gibi çocukların kardeş sayısına göre tepkisellik ($X^2_{(2)}=15,284$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.11’da gösterilmiştir.

Tablo-4.11: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Doğum sırası	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Tek Çocuk	145	214,97	31170,00		
Bir Kardeşi Var	319	240,47	76710,00	1,901	,057
Tek Çocuk	145	102,81	14908,00		
İki ve Üzeri	87	139,31	12120,00	-4,015	,000*
Bir Kardeşi Var	319	195,24	62282,00		
İki ve Üzeri	87	233,78	20339,00	-2,718	,007*

* $p<0,05$

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere, çocukların tek çocuk ile bir kardeşi olmasına ($z=1,901$; $p>0,05$) göre tepkisellik boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte tek çocuk ile iki ve üzerinde kardeşi olması ($z=-4,015$; $p<0,05$) ve bir kardeşi olması ile iki ve üzerinde kardeşi olması ($z=-2,718$; $p<0,05$) değişkenine göre tepkisellik alt boyutunda almış oldukları

puanlarda anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İki ve üzerinde kardeşe sahip olan çocukların tepkisellikleri tek çocuk ve bir kardeşi olanlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Tablo-4.12: Kısa Mizaç Ölçeği Sebatkarlık, Sıcakkanlılık-Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutları Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sebatkarlık	G. Arası	210,281	2	105,14	2,592	,076
	G. İçi	22225,298	548	40,557		
	Toplam	22435,579	550			
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	G. Arası	26,206	2	13,103	,272	,762
	G. İçi	26410,165	548	48,194		
	Toplam	26436,370	550			
Ritmiklik	G. Arası	622,656	2	311,328	9,871	,000*
	G. İçi	17284,466	548	31,541		
	Toplam	17907,122	550			

*p<0,05

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi çocukların kardeş sayısına göre sebatkarlık ($F_{(2,550)}=2,592$; $p>0,05$) ve sıcakkanlılık-utangaçlık ($F_{(2,550)}=0,272$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanların çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte ritmiklik ($F_{(2,550)}= 9,871$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.13’de gösterilmiştir.

Tablo-4.13: Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

(İ) Kardeş Sayısı	(J) Kardeş Sayısı	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh_x	P
Tek Çocuk	Bir Kardeşi Var	-,68213	,56249	,446
	İki ve Üzeri	2,33563	,76162	,006*
Bir Kardeşi Var	Tek Çocuk	,68213	,56249	,446
	İki ve Üzeri	3,01776	,67928	,000*
İki ve Üzeri	Tek Çocuk	-2,33563	,76162	,006*
	Bir Kardeşi Var	-3,01776	,67928	,000*

*p<0,05

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi çocukların kardeş sayısına göre ritmiklik boyutundan almış oldukları tek çocuk ve bir kardeşi var ($p>0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte ritmiklik boyutundan iki ve üzeri ile tek çocuk ($p<0,05$) ve iki ve üzeri ile bir kardeşi var ($p<0,05$) grubunun almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tek çocuklar iki ve üzerinde kardeşi olan çocuklara göre ve bir kardeşi olanlar da iki ve üzerinde kardeşi olanlara göre ritmiklik alt boyutundan daha yüksek puan almışlardır. Sahip olunan kardeş sayısı arttıkça ritmiklik alt boyutundan alınan puanlarda azalma gözlenmiştir.

4.2.1.5. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları çocuğun aile tipine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların yaşadığı aile tipine göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.14’de gösterilmiştir.

Tablo-4.14: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Çocukların Aile Tipi Değişkenine Göre Hesaplanan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Aile Tipi	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Tepkisellik	Çekirdek Aile	487	21,64	6,95	-,530	549	,596
	Geniş Aile	64	22,14	7,64			
Sebatkarlık	Çekirdek Aile	487	27,87	6,30	,823	549	,411
	Geniş Aile	64	27,17	7,06			
Sıcakkanlılık - Utangaçlık	Çekirdek Aile	487	27,99	6,76	1,495	75,155	,139
	Geniş Aile	64	26,42	8,05			
Ritmiklik	Çekirdek Aile	487	30,10	5,63	,735	549	,463
	Geniş Aile	64	29,55	6,25			

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi çocukların içinde yaşadığı aile tipine göre tepkisellik ($t_{(549)}=-0,530$; $p>0,05$), sebatkarlık($t_{(549)}=0,823$; $p>0,05$), sıcakkanlılık-utangaçlık($t_{(549)}=75,155$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($t_{(549)}=0,735$; $p>0,05$)boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuca göre, çocukların içinde yaşadığı aile tipinin onların mizaçlarına etki etmediği söylenebilir.

4.2.2. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları annelerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Çocukların mizaç puanlarının annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi yapılmıştır. Annelerin yaşına, evlenme yaşına ve öğrenim durumlarına göre mizaç puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p>0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi, varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p<0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar

arasında olduğunu Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.15- Tablo 4.22’de gösterilmiştir.

4.2.2.1. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları annelerinin yaşına özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin yaşına göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.15’de gösterilmiştir.

Tablo-4.15: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik, Sebatkarlık ve Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Tepkisellik	G. Arası	37,282	2	18,641	,376	,687
	G. İçi	27151,905	548	49,547		
	Toplam	27189,187	550			
Sebatkarlık	G. Arası	17,266	2	8,633	,211	,810
	G. İçi	22418,313	548	40,909		
	Toplam	22435,579	550			
Ritmiklik	G. Arası	188,258	2	94,129	2,911	,055
	G. İçi	17718,864	548	32,334		
	Toplam	17907,122	550			

Tablo 4.15’de görüldüğü gibi çocukların anne yaşlarına göre tepkisellik($F_{(2,548)}=0,376$; $p>0,05$), sebatkarlık($F_{(2,548)}=0,211$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($F_{(2,548)}=2,911$; $p>0,05$), boyutundan almış oldukları puanların çocukların annelerinin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo-4.16: Kısa Mizaç Ölçeği Sıcakkanlılık-Utangaçlık Alt Boyutu Puanlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt boyut	Annenin yaşı	N	SO	X ²	sd	p
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	18-30	115	292,18	2,552	2	,279
	31-40	373	268,53			
	41-50	63	290,71			

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi çocukların annelerinin yaşlarına göre sıcakkanlılık-utangaçlık ($X^2_{(2)}=2,552$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.2.2.2. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları annelerinin evlenme yaşına özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin evlenme yaşına göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediğinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo-4.17: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Anne Evlenme Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Tepkisellik	G. Arası	138,411	3	46,137	,933	,424
	G. İçi	27050,776	547	49,453		
	Toplam	27189,187	550			
Sebatkarlık	G. Arası	303,248	3	101,083	2,498	,059
	G. İçi	22132,331	547	40,461		
	Toplam	22435,579	550			
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	G. Arası	71,109	3	23,703	,492	,688
	G. İçi	26365,261	547	48,200		
	Toplam	26436,370	550			
Ritmiklik	G. Arası	249,794	3	83,265	2,579	,053
	G. İçi	17657,328	547	32,280		
	Toplam	17907,122	550			

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi çocukların anne yaşlarına göre tepkisellik($F_{(3,547)}=0,933$; $p>0,05$), sebatkarlık($F_{(3,547)}=0,059$; $p>0,05$), sıcakkanlılık-utangaçlık($F_{(3,547)}=0,492$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($F_{(3,547)}=2,576$ $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların çocukların annelerinin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.2.2.3. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları annelerinin öğrenim özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tepkisellik boyutunda varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.18 ve Tablo 4.19’da gösterilmiştir. Sebatkarlık, sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik boyutlarında ise varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.20 ve Tablo 4.21’de gösterilmiştir.

Tablo-4.18: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyutu Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Annenin Öğrenim Düzeyi	F	SO	X ²	sd	p
Tepkisellik	Ortaokul ve Altı	161	308,83	10,742	2	,005*
	Lise	183	271,22			
	Üniversite ve Üstü	207	254,69			

* $p<0,05$

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi çocukların annelerinin öğrenim düzeyine göre tepkisellik ($X^2_{(2)}=10,742$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo- 4.19: Kısa Mizaç Ölçeği Tepkisellik Alt Boyutu Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Öğrenim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Ortaokul ve Altı	161	185,39	29848,00	2,257	,024*
Lise	183	161,16	29492,00		
Ortaokul ve Altı	161	204,44	32914,50	3,174	,002*
Üniversite ve Üstü	207	168,99	34981,50		
Lise	183	202,07	36978,00	1,083	,279
Üniversite ve Üstü	207	189,70	39267,00		

*p<0,05

Tablo 4.19’da görüldüğü üzere, çocukların annelerinin ortaokul ve altı ile lise öğrenim düzeyinde olmalarına ($z=-2,257$; $p<0,05$) göre ve ortaokul ve altı ile üniversite ve üstü öğrenim düzeyinde olmalarına ($z=-3,174$; $p<0,05$) göre tepkisellik boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaokul ve altı öğrenim düzeyinde olan annelerin çocukları lise ile üniversite ve üstü öğrenim düzeyinde olan annelere göre tepkisellik puanları daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte lise ile üniversite ve üstü öğrenim düzeyi annelerin çocuklarının tepkisellik alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($z=-1,083$; $p>0,05$).

Tablo-4.20: Kısa Mizaç Ölçeği Sebatkarlık, Sıcakkanlılık- Utangaçlık ve Ritmiklik Alt Boyutları Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Sebatkarlık	G. Arası	264,903	2	132,452	3,274	,039*
	G. İçi	22170,676	548	40,457		
	Toplam	22435,579	550			
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	G. Arası	11,133	2	5,567	,115	,891
	G. İçi	26425,237	548	48,221		
	Toplam	26436,370	550			

Ritmiklik	G. Arası	1282,709	2	641,354	21,141	,000*
	G. İçi	16624,413	548	30,337		
	Toplam	17907,122	550			

*p<0,05

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi çocukların annelerinin öğrenim düzeyine göre sıcakkanlılık-utangaçlık ($F_{(2,548)}=3,274$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte sebatkarlık ($F_{(2,548)}=3,274$; $p<0,05$) ve ritmiklik ($F_{(2,548)}= 21,141$; $p<0,05$) boyutundan almış oldukları puanların çocukların annelerin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.21’de gösterilmiştir.

Tablo-4.21: Kısa Mizaç Ölçeği Ritmiklik Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Annenin Öğrenim Düzeyi	(J) Annenin Öğrenim Düzeyi	$X_i - X_j$	Sh_X	p
Sebatkarlık	Ortaokul ve Altı	Lise	-1,28273	,68729	,150
		Üniversite ve Üstü	-1,66184*	,66838	,035*
	Lise	Ortaokul ve Altı	1,28273	,68729	,150
		Üniversite ve Üstü	-,37911	,64539	,827
	Üniversite ve Üstü	Ortaokul ve Altı	1,66184	,66838	,035*
		Lise	,37911	,64539	,827
Ritmiklik	Ortaokul ve Altı	Lise	-2,24370*	,59515	,001*
		Üniversite ve Üstü	-3,76052*	,57877	,000*
	Lise	Ortaokul ve Altı	2,24370*	,59515	,001*
		Üniversite ve Üstü	-1,51683*	,55886	,019*
	Üniversite ve Üstü	Ortaokul ve Altı	3,76052*	,57877	,000*
		Lise	1,51683*	,55886	,019*

*p<0,05

Tablo 4.21’de görüldüğü gibi anneler öğrenim düzeylerine göre çocukların sebatkarlık boyutundan almış oldukları puanların lise ile ortaokul ve altı ($p>0,05$) ve lise ile üniversite ve üstü ($p>0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte sebatkarlık boyutundan üniversite ve üstü ile ortaokul ve altı ($p<0,05$) grubunun almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Annesi üniversite ve üstü öğrenim düzeyine sahip çocukların sebatkarlık alt boyutundan almış oldukları puanların annesi ortaokul ve altı öğrenim düzeyine sahip olan çocuklardan yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin öğrenim düzeylerine göre çocukların ritmiklik alt boyutundan aldıkları puanlara bakıldığında ortaokul ve altı ile lise ($p<0,05$), ortaokul ve altı ile üniversite ve üstü ($p<0,05$) ve lise ile üniversite ve üstü ($p<0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Annelerin öğrenim düzeyleri arttıkça çocukların ritmiklik alt boyutundan almış oldukları puanların da arttığı görülmektedir.

4.2.2.4. 5-6 Yaş çocuklarının mizaç durumları annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin çalışma durumuna göre kısa mizaç ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.22’de gösterilmiştir.

Tablo-4.22: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutları Puanlarının Annenin Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Annenin Çalışma Durumu		N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Tepkisellik	Çalışıyor	178	21,49	6,61			
	Çalışmıyor	373	21,80	7,23	549	-,492	,623
Sebatkarlık	Çalışıyor	178	27,64	6,33			
	Çalışmıyor	373	27,86	6,42	549	-,378	,706

Sıcakkanlılık	Çalışıyor	178	27,54	6,59			
Utangaçlık	Çalışmıyor	373	27,94	7,09	549	-,636	,525
Ritmiklik	Çalışıyor	178	30,23	5,22			
	Çalışmıyor	373	29,95	5,93	549	,541	,589

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre tepkisellik ($t_{(549)}=-,492$; $p>0,05$), sebatkarlık ($t_{(549)}=-,378$; $p>0,05$), sıcakkanlılık-utangaçlık ($t_{(549)}=-636$; $p>0,05$) ve ritmiklik ($t_{(549)}=,541$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.3. 5-6 Yaş Çocuğa Sahip Annelerin Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği’ne Göre Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Düzeyleri Nasıldır?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin çocuklarının olumsuz duygularla başa çıkma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla çocukların annelerine 5’li likert tipinde derecelendirilmiş ve toplamda 69 maddeden oluşan “Annelerin Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği” uygulanmıştır. Uygulama sonucundan elde edilen puanlar doğrultusunda betimsel istatistikler yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.23’de gösterilmiştir.

Tablo-4.23: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Değişkenleri için Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Alt boyutlar	N	Madde				
		sayısı	Min	Max	\bar{X}	SS
Probleme odaklı	551	12	19,00	60,00	50,54	5,97
Duyguya odaklı	551	12	21,00	60,00	52,69	6,04
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	551	12	17,00	60,00	45,17	7,90
Küçümseyici	551	12	13,00	57,00	32,53	8,55
Cezalandırıcı	551	12	12,00	59,00	22,27	8,93
Ebeveynde Sıkıntı	551	9	10,00	38,00	20,94	5,19

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi annelerin çocukların olumsuz duygularıyla probleme odaklı başa çıkma puanları 19,00 ile 60,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Probleme odaklı alt boyutunda 12 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 50,54 ($\pm 5,97$) olarak yapılmıştır.

Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla başa çıkmada probleme odaklı başa çıkmalarının yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Annelerin çocukların olumsuz duygularıyla duyguya odaklı başa çıkma puanları 21,00 ile 60,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Duyguya odaklı alt boyutunda 12 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 52,69 ($\pm 6,04$) olarak yapılmıştır. Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla başa çıkmada duyguya odaklı başa çıkmalarının yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Annelerin çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkma duygu ifadesini teşvik alt boyut puanları 21,00 ile 60,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Duygu ifadesini teşvik alt boyutunda 12 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 45,17 ($\pm 7,90$) olarak yapılmıştır. Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygularıyla başa çıkmada duygu ifadesini teşvik başa çıkmalarının yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Annelerin çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkma küçümseyici alt boyut puanları 13,00 ile 57,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Küçümseyici alt boyutunda 12 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 32,53 ($\pm 8,55$) olarak yapılmıştır. Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygusuyla başa çıkmada küçümseyici davranışlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Annelerin çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkma cezalandırıcı alt boyut puanları 12,00 ile 59,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Cezalandırıcı alt boyutunda 12 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 22,27 ($\pm 8,93$) olarak yapılmıştır. Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygusuyla başa çıkmada cezalandırıcı davranışlarının düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Annelerin çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkmada ebeveynde sıkıntı alt boyut puanları 10,00 ile 38,00 arasında değişkenlik göstermektedir. Ebeveynde sıkıntı

alt boyutunda 9 madde bulunmaktadır. Çocukların söz konusu alt boyuttaki puanlarının ortalaması 20,94 ($\pm 5,19$) olarak yapılmıştır. Hesaplanan ortalama değer, 5-6 yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarının olumsuz duygusuyla başa çıkmada ebeveynde sıkıntı davranışlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4.23’de yer alan bilgiler incelendiğinde annelerin çocukların yaşadıkları olumsuz duyguya karşı öncelik sırasına göre; çocuğuna yardım girişimlerinde bulunma (probleme odaklı), çocuğun daha iyi hissetmesine yardımcı girişimlerde bulunma (duyguya odaklı), çocuğun duygusal ifadesini destekleyici girişimlerde bulunma (duygu ifadesini teşvik), çocuğun olumsuz duygusunu üzüntü ile karşılama (Ebeveynde Sıkıntı), çocuğun duygusal tepkisinin önemini azaltma (Küçümseyici tepkiler) ve çocuğun ifadesini sözel ya da fiziksel cezalarla karşılama (Cezalandırıcı tepkiler) başa çıkma stratejilerini kullanırlar.

4.4. 5-6 Yaş Çocuklarının Annelerinin Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Düzeyleri Demografik Özelliklere Göre Farklılık Göstermekte midir?

Annelerin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından alınan puanların çocuğun demografik özelliklerine (cinsiyet, çocuğun yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı ve aile tipi) ve annesinin demografik özelliklerine (yaşı, evlenme yaşı, medeni durumu, eğitim durumu ve çalışma durumuna) göre farklılaşım farklılaşmadığı incelenmiştir.

4.4.1. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

Çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma puanlarının çocukların cinsiyetlerine, yaşlarına ve aile tiplerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p > 0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi, varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p < 0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların

hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.24- Tablo 4.33’de gösterilmiştir.

4.4.1.1. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan annelerin, çocukların cinsiyetlerine göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.24’de gösterilmiştir.

Tablo-4.24: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Probleme Odaklı	Kız	263	50,37	6,03			
	Erkek	288	50,69	5,92	-,625	549	,532
Duyguya Odaklı	Kız	263	52,42	6,15			
	Erkek	288	52,94	5,93	-1,022	549	,307
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	Kız	263	44,92	8,06			
	Erkek	288	45,40	7,75	-,710	549	,478
Küçümseyici	Kız	263	31,65	8,24			
	Erkek	288	33,33	8,75	-2,318	549	,021*
Cezalandırıcı	Kız	263	21,19	8,34			
	Erkek	288	23,25	9,35	-2,725	549	,007*
Ebevenyde Sıkıntı	Kız	263	20,57	5,27			
	Erkek	288	21,28	5,09	-1,593	549	,112

*p<0,05

Tablo 4.24’de görüldüğü gibi çocuğun cinsiyetine göre annelerin problem odaklı ($t_{(549)}=0,351$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($t_{(549)}=0,351$; $p>0,05$), duygu ifadesini teşvik ($t_{(549)}=0,351$; $p>0,05$) ve ebevenyde sıkıntı ($t_{(549)}=0,351$; $p>0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte annelerin küçümseyici ($t_{(549)}=0,021$; $p<0,05$) ve cezalandırıcı ($t_{(549)}=0,007$; $p<0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Ortalama puanlar incelendiğinde annelerin erkek çocuklarının (33,33±8,75), kız çocuklarına (31,65±8,24) göre küçümseyici davranış puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Cezalandırıcı alt boyutunda ise erkek çocuklarının (23,25±9,35), kız çocuklarına (21,19±8,35) göre cezalandırıcı boyutundaki puanlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Başka bir anlatımla annelerin erkek çocuklarına kız çocuklarının olumsuz duygularına göre daha küçümseyici ve daha cezalandırıcı davranışlar sergilemektedirler.

4.4.1.2. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan annelerin, çocukların yaşına göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.25’de gösterilmiştir.

Tablo-4.25: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Probleme	5	234	50,67	5,95			
Odaklı	6	317	50,44	5,99	,445	549	,656
Duyguya	5	234	52,72	6,19			
Odaklı	6	317	52,67	5,93	,097	549	,923
Duygu İfadesini	5	234	44,84	8,10			
Kolaylaştırıcı	6	317	45,42	7,75	-,859	549	,391
	5	234	31,78	8,39			
Küçümseyici	6	317	33,08	8,63	-1,779	549	,076
	5	234	27,58	8,63			
Cezalandırıcı	6	317	22,77	9,12	-1,556	549	,120
Ebevenyde	5	234	21,21	5,97			
Sıkıntı	6	317	20,74	5,34	1,057	549	,291

Tablo 4.25’de görüldüğü gibi annelerin çocukların yaşı göre problem odaklı ($t_{(549)}=0,445$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($t_{(549)}=0,923$; $p>0,05$), duygu ifadesini teşvik ($t_{(549)}=0,391$; $p>0,05$), küçümseyici ($t_{(549)}=0,076$; $p<0,05$), cezalandırıcı ($t_{(549)}=0,120$;

$p < 0,05$) ve ebeveynde sıkıntı ($t_{(549)} = 0,291$; $p > 0,05$) alt boyutlarındaki puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.4.1.3. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan annelerin, çocukların doğum sırasına göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için küçümseyici, cezalandırıcı ve ebeveynde sıkıntı alt boyutlarında ise varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.26 ve Tablo 4.27’de gösterilmiştir. Tepkisellik ve sebatkarlık boyutlarında varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo- 4.28’de gösterilmiştir.

Tablo-4.26: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Cezalandırıcı ve Ebeveynde Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuk Doğum Sırası Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın			KO	F	p
	Kaynağı	KT	sd			
Probleme Odaklı	G. Arası	5,309	2	2,654	,074	,928
	G. İçi	19593,602	548	35,755		
	Toplam	19598,911	550			
Duyguya Odaklı	G. Arası	46,646	2	23,323	,639	,528
	G. İçi	19998,519	548	36,494		
	Toplam	20045,165	550			
Küçümseyici	G. Arası	922,491	2	461,245	6,441	,002*
	G. İçi	39244,765	548	71,615		
	Toplam	40167,256	550			
Cezalandırıcı	G. Arası	1104,131	2	552,065	7,075	,001*
	G. İçi	42763,183	548	78,035		
	Toplam	43867,314	550			

	G. Arası	294,794	2	147,397	5,572	,004*
Ebeveynde Sıkıntı	G. İçi	14495,348	548	26,451		
	Toplam	14790,142	550			

*p<0,05

Tablo 4.26’da görüldüğü gibi annelerin çocuklarının doğum sırasına göre probleme odaklı ($F_{(2,548)}=0,074$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($F_{(2,548)}=0,639$; $p>0,05$), boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte küçümseyici ($F_{(2,548)}=6,441$; $p<0,05$) cezalandırıcı ($F_{(2,548)}=7,075$; $p<0,05$) ve ebeveynde sıkıntı ($F_{(2,548)}=5,572$; $p>0,05$), boyutundan almış oldukları puanların çocukların doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.27’de gösterilmiştir.

Tablo-4.27: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Küçümseyici, Cezalandırıcı ve Ebeveynde Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuk Doğum Sırası Düzeyi Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Doğum Sırası	(J) Doğum Sırası	$X_i - X_j$	Sh_x	p
Küçümseyici	İlk Çocuk	İkinci Çocuk	-,61155	,76128	,701
		Üç ve Sonrası	-4,77804	1,33163	,001*
	İkinci Çocuk	İlk Çocuk	,61155	,76128	,701
		Üç ve Sonrası	-4,16649	1,36152	,007*
	Üç ve Sonrası	İlk Çocuk	4,77804	1,33163	,001*
		İkinci Çocuk	4,16649	1,36152	,007*
Cezalandırıcı	İlk Çocuk	İkinci Çocuk	-1,54423	,79467	,128
		Üç ve Sonrası	-5,00408	1,39004	,001*
	İkinci Çocuk	İlk Çocuk	1,54423	,79467	,128
		Üç ve Sonrası	-3,45985	1,42124	,040*
	Üç ve Sonrası	İlk Çocuk	5,00408	1,39004	,001*
		İkinci Çocuk	3,45985	1,42124	,040*

	İlk Çocuk	İkinci Çocuk	-,71653	,46267	,269
		Üç ve Sonrası	-2,62829	,80930	,004*
Ebeveynde sıkıntı	İkinci Çocuk	İlk Çocuk	,71653	,46267	,269
		Üç ve Sonrası	-1,91176	,82746	,055
	Üç ve Sonrası	İlk Çocuk	2,62829	,80930	,004*
		İkinci Çocuk	1,91176	,82746	,055

*p<0,05

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi annelerin çocukların doğum sırasına göre küçümseyici boyutundan almış oldukları ilk çocuk ile ikinci çocuk ($p>0,05$), cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları ilk çocuk ile ikinci çocuk ($p>0,05$), ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları ilk çocuk ile ikinci çocuk ($p>0,05$) ve ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları ikinci çocuk ile üçüncü çocuk ($p>0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte küçümseyici boyutundan üç ve sonrası ile ilk çocuk ($p<0,05$) ve üç ve sonrası ile ikinci çocuk ($p<0,05$) grubunun almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları üç ve sonrası ile ilk çocuk ($p<0,05$) ve üç ve sonrası ile ikinci çocuk ($p<0,05$) grubunun almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları üç ve sonrası ile ilk çocuk ($p<0,05$) grubunun almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Annelerin üç ve sonrasında doğan çocuklarına ilk ve ikinci sırada doğan çocuklarına göre çocuğun yaşadığı olumsuz duyguları karşısında daha küçümseyici ve cezalandırıcı davrandıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda anneler, üç ve sonrasında doğan çocuklarına ilk sırada doğan çocuklarına göre onların olumsuz duyguları karşısında daha çok üzüldükleri (ebeveynde sıkıntı puanlarının yüksek olduğu) tespit edilmiştir.

Tablo-4.28:Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Puanının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Doğum sırası	f	SO	X ²	sd	p
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	İlk Çocuk	287	272,50	1,832	2	,400
	İkinci Çocuk	217	285,46			
	Üç ve Sonrası	47	253,68			
	Toplam	551				

Tablo 4.28’de görüldüğü gibi, anneler çocukların doğum sıralarına göre, duygu ifadesini teşvik ($X^2_{(2)}=1,832$; $p>0,05$) boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.4.1.4. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun kardeş sayısı göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan annelerin, çocukların kardeş sayısına göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için probleme odaklı, duyguya odaklı, küçümseyici, ebeveynde sıkıntı ve duygu ifadesini teşvik alt boyutlarında ise varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.29 ve Tablo 4.30’da gösterilmiştir. Ebeveynde sıkıntı boyutunda varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.31 ve Tablo 4.32’de gösterilmiştir.

Tablo-4.29: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Probleme Odaklı, Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Probleme Odaklı	G. Arası	2,679	2	1,340	,037	,963
	G. İçi	19596,232	548	35,760		
	Toplam	19598,911	550			
Duyguya Odaklı	G. Arası	19,664	2	9,832	,269	,764
	G. İçi	20025,501	548	36,543		
	Toplam	20045,165	550			
Küçümseyici	G. Arası	777,462	2	388,731	5,408	,005*
	G. İçi	39389,794	548	71,879		
	Toplam	40167,256	550			
Ebeveynde Sıkıntı	G. Arası	205,073	2	102,537	3,853	,022*
	G. İçi	14585,068	548	26,615		
	Toplam	14790,142	550			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	G. Arası	38,860	2	19,430	,311	,733
	G. İçi	34270,414	548	62,537		
	Toplam	34309,274	550			

*p<0,05

Tablo 4.29’da görüldüğü üzere, çocuklar sahip oldukları kardeş sayısına göre annelerinden probleme odaklı ($F_{(2,548)}=0,037$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($F_{(2,548)}=0,764$; $p>0,05$) ve duygu ifadesini teşvik ($F_{(2,548)}=0,311$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte küçümseyici ($F_{(2,548)}=5,408$; $p<0,05$) ve ebeveynde sıkıntı ($F_{(2,548)}= 0,311$; $p<0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.30’da gösterilmiştir.

Tablo-4.30: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Küçümseyici ve Ebeveynde Sıkıntı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

	(I) Kardeş Sayısı	(J) Kardeş Sayısı	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	S_{h_x}	p
Küçümseyici	Tek Çocuk	Bir Kardeşi Var	-,33918	,84914	,916
		İki ve Üzeri	-3,46667	1,14975	,008*
	Bir Kardeşi Var	Tek Çocuk	,33918	,84914	,916
		İki ve Üzeri	-3,12748	1,02544	,007*
İki ve Üzeri	Tek Çocuk	3,46667	1,14975	,008*	
	Bir Kardeşi Var	3,12748	1,02544	,007*	
Ebeveynde Sıkıntı	Tek Çocuk	Bir Kardeşi Var	-,55423	,51671	,531
		İki ve Üzeri	-1,92414	,69962	,017*
	Bir Kardeşi Var	Tek Çocuk	,55423	,51671	,531
		İki ve Üzeri	-1,36991	,62398	,073
	İki ve Üzeri	Tek Çocuk	1,92414	,69962	,017*
		Bir Kardeşi Var	1,36991	,62398	,073

*p<0,05

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi çocukların sahip oldukları kardeş sayısına göre anneler küçümseyici alt boyutundan almış oldukları puanların tek çocuk ile bir kardeşi var ($p>0,05$); ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları puanların tek çocuk ile bir kardeşi var ($p>0,05$) ve bir kardeşi var ile iki kardeş ve üzeri ($p>0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte küçümseyici alt boyutundan kardeş sayısı tek çocuk ile iki ve üzeri ($p<0,05$) ve bir kardeşi var ile iki ve üzeri kardeşi var ($p<0,05$) grubunun; ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları tek çocuk ile iki ve üzeri kardeşi olan ($p<0,05$) almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Annelerin verdikleri cevaplara göre; iki ve üzerinde kardeşe sahip olan çocukların kardeşi olmayan ve bir kardeşi olan çocuklara göre anneleri tarafından olumsuz duyguları karşısında daha çok küçümseyici davranışa maruz kaldıkları saptanmıştır. Aynı zamanda iki ve üzerinde kardeşe sahip olan çocukların kardeşi

olmayan çocuklara göre olumsuz duyguları karşısında annelerinin daha çok sıkıntılı davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Tablo-4.31: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt boyut	Kardeş sayısı	N	SO	X ²	sd	p
Cezalandırıcı	Tek Çocuk	145	254,46	13,722	2	,001*
	Bir Kardeşi Var	319	270,59			
	İki ve Üzeri	87	331,74			

*p<0,05

Tablo 4.31’de görüldüğü gibi çocukların çocukların kardeş sayısına göre annenin cezalandırıcı ($X^2_{(2)}=13,722$; $p<0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.32’de gösterilmiştir.

Tablo- 4.32: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği, Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Doğum sırası	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Tek Çocuk	145	223,28	32376,00	-1,000	,317
Bir Kardeşi Var	319	236,69	75504,00		
Tek Çocuk	145	104,18	15105,50	-3,615	,000*
İki ve Üzeri	87	137,04	11922,50		
Bir Kardeşi Var	319	193,90	61854,00	-3,160	,002*
İki ve Üzeri	87	238,70	20767,00		

*p<0,05

Tablo 4.32’de görüldüğü üzere, kardeş sayısı tek olan çocuk ile bir kardeşi olmalarına ($z=-1,000$; $p>0,05$) göre annelerin cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kardeş sayısı tek olan çocuk ile iki ve üzeri kardeşi olmasına ($z=-3,615$; $p<0,05$) ve bir kardeşi olması ile iki ve üzerinde kardeşi olmasına ($z=-3,160$; $p<0,05$)

göre annelerin cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır

Sahip olduğu çocuk sayısı üç ve üzerinde olan annelerin tek çocuğu olan ve iki çocuğu olanlara göre daha fazla cezalandırıcı tepkilerde buldukları belirlenmiştir.

4.4.1.5. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri çocuğun içinde yaşadığı aile tipi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların yaşadığı aile tipine göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.33’de gösterilmiştir.

Tablo-4.33: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Aile Tipi	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Probleme Odaklı	Çekirdek Aile	487	50,49	6,10	-,523	549	,601
	Geniş Aile	64	50,91	4,87			
Duyguya Odaklı	Çekirdek Aile	487	52,55	6,09	-1,491	549	,136
	Geniş Aile	64	53,75	5,54			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	Çekirdek Aile	487	45,08	7,98	-,738	549	,461
	Geniş Aile	64	45,86	7,30			
Küçümseyici	Çekirdek Aile	487	32,49	8,59	-,297	549	,767
	Geniş Aile	64	32,83	8,30			
Cezalandırıcı	Çekirdek Aile	487	22,27	9,09	,044	549	,965
	Geniş Aile	64	22,22	7,66			
Ebeveynde Sıkıntı	Çekirdek Aile	487	20,94	5,21	,007	549	,994
	Geniş Aile	64	20,94	5,04			

Tablo 4.33’de görüldüğü gibi çocukların içinde yaşadığı aile tipine göre annelerin almış oldukları puanların probleme odaklı ($t_{(549)}=-0,523$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($t_{(549)}=-1,491$; $p>0,05$), duygu fadesini kolaylaştırıcı ($t_{(549)}=-0,738$; $p>0,05$), küçümseyici ($t_{(549)}=-0,297$; $p>0,05$), cezalandırıcı ($t_{(549)}=0,044$; $p>0,05$), ebeveynde

sıkıntı ($t_{(549)}=0,007$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çocukların içinde yaşadığı aile tipi annelerin çocukların olumsuz duygularına gösterdikleri tepkilere etki etmemektedir.

4.4.2. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri annelerinin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Annelerin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeylerinin annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi yapılmıştır. Annelerin yaşına, evlenme yaşına ve öğrenim durumlarına göre mizaç puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p>0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi yapılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p<0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.34 -Tablo 4.42’de gösterilmiştir.

4.4.2.1. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri annelerinin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Problem odaklı, küçümseyici, ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.34’de gösterilmiştir. Duygu odaklı ve duygu ifadesini teşvik alt boyutlarında ise varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.35’de gösterilmiştir.

Tablo-4.34: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Probleme Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Cezalandırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Probleme Odaklı	G. Arası	36,499	2	18,250	,551	,600
	G. İçi	19562,412	548	35,698		
	Toplam	19598,911	550			
Küçümseyici	G. Arası	11,337	2	5,668	,077	,926
	G. İçi	40155,919	548	73,277		
	Toplam	40167,256	550			
Ebeveynde Sıkıntı	G. Arası	36,526	2	18,263	,678	,508
	G. İçi	14753,616	548	26,923		
	Toplam	14790,142	550			
Cezalandırıcı	G. Arası	50,798	2	25,399	,318	,728
	G. İçi	43816,516	548	79,957		
	Toplam	43867,314	550			

Tablo 4.34’de görüldüğü gibi annenin yaşına göre annelerin, probleme odaklı ($F_{(2,548)}=0,551$; $p>0,05$), küçümseyici ($F_{(2,548)}=0,077$; $p>0,05$), ebeveynde sıkıntı ($F_{(2,548)}=0,678$; $p>0,05$) ve cezalandırıcı ($F_{(2,548)}=0,318$; $p>0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo-4.35: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklanma ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt boyut	Annenin Yaşı	N	SO	X ²	sd	p
Duyguya Odaklı	18-30	115	285,80	,753	2	,686
	31-40	373	272,02			
	41-50	63	281,71			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	18-30	115	261,08	2,426	2	,297
	31-40	373	276,58			
	41-50	63	299,79			

Tablo 4.35’de görüldüğü gibi annenin yaşına göre, annenin duygu odaklı ($X^2_{(2)}=0,753$; $p>0,05$) ve duygu ifadesini teşvik ($X^2_{(2)}=2,426$; $p>0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.4.2.2. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri annelerinin evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Problem odaklı, duygu odaklı, küçümseyici, ebeveynde sıkıntı ve duygu ifadessini kolaylaştırıcı alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.36 ve Tablo 4.37’de gösterilmiştir. Cezalandırıcı alt boyutunda ise varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.38 ve Tablo 4.39’de gösterilmiştir.

Tablo-4.36: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Probleme Dayalı, Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansı Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Probleme Odaklı	G. Arası	150,619	3	50,206	1,41	,238
	G. İçi	19448,292	547	35,554	2	
	Toplam	19598,911	550			

Duyguya Odaklı	G. Arası	203,486	3	67,829	1,87	,134
	G. İçi	19841,679	547	36,274	0	
	Toplam	20045,165	550			
Küçümseyici	G. Arası	909,005	3	303,002	4,22	,006*
	G. İçi	39258,251	547	71,770	2	
	Toplam	40167,256	550			
Ebeveynde Sıkıntı	G. Arası	36,240	3	12,080	,448	,719
	G. İçi	14753,901	547	26,972		
	Toplam	14790,142	550			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	G. Arası	316,241	3	105,414	1,696	,167
	G. İçi	33993,033	547	62,144		
	Toplam	34309,274	550			

*p<0,05

Tablo 4.36’da görüldüğü gibi anne evlenme yaşına göre probleme odaklı ($F_{(3,547)}=1,41$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($F_{(3,547)}=1,87$; $p>0,05$), ebeveynde sıkıntı ($F_{(3,547)}=0,448$; $p>0,05$) ve duygu ifadesini teşvik ($F_{(3,547)}=1,696$; $p>0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte küçümseyici ($F_{(3,547)}=4,22$; $p<0,05$), alt boyutundan almış oldukları puanların anne evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.37’de gösterilmiştir.

Tablo-4.37: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Küçümseyici Alt Boyut Puanının Anne Evlilik Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonrasında Post- Hoc Tukey Testi Sonuçları

	(I) Anne Evlenme Yaşı	(J) Anne Evlenme Yaşı	$X_i - X_j$	Sh_x	p
Küçümseyici	15-18	19-22	,85502	1,38536	,927
		23-26	1,24100	1,36824	,801
		27 ve Üstü	4,01789	1,47043	,033*
	19-22	15-18	-,85502	1,38536	,927
		23-26	,38598	,85862	,970
		27 ve Üstü	3,16287	1,01357	,010*

	15-18	-1,24100	1,36824	,801
23-26	19-22	-,38598	,85862	,970
	27 ve Üstü	2,77689	,99004	,027*
	15-18	-4,01789	1,47043	,033*
27 ve Üstü	19-22	-3,16287	1,01357	,010*
	23-26	-2,77689	,99004	,027*

*p<0,05

Tablo 4.37’de görüldüğü gibi annenin evlenme yaşına göre annelerin küçümseyici boyutundan almış oldukları 15-18 ile 19-22 ($p>0,05$); 15-18 ile 23-26 ($p>0,05$) 19-22 ile 23-26 ($p>0,05$) gruplarının puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte küçümseyici boyutundan 27 ve üstü ile 15-18 ($p<0,05$), 27 ve üstü ile 19-22 ($p<0,05$) ve 27 ve üstü ile 23-26 ($p<0,05$) almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

27 ve üzeri yaşta evlenmiş annelerin diğer yaş gruplarına göre çocuklarına daha az küçümseyici davranış sergilemektedir.

Tablo-4.38:Çocuğun Olumsuz duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Cezalandırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyut	Anne Evlenme		SO	X ²	sd	p
	Yaşı	N				
Cezalandırıcı	15-18	47	292,24	10,473	3	,015*
	19-22	183	294,07			
	23-26	208	278,77			
	27 ve Üstü	113	234,88			

*p<0,05

Tablo 4.38’de görüldüğü gibi annelerin evlenme yaşına göre, annenin cezalandırıcı ($X^2_{(3)}=10,473$; $p<0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.39’da gösterilmiştir.

Tablo- 4.39: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Cezalandırıcı Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklaştığını Belirlemek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Evlenme Yaşı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
15-18	47	114,85	5398,00	-,075	,940
19-22	183	115,67	21167,00		
15-18	47	133,01	6251,50	-,516	,606
23-26	208	126,87	26388,50		
15-18	47	92,38	4342,00	-2,096	,036*
27 ve Üstü	113	75,56	8538,00		
19-22	183	201,73	36916,00	-,941	,347
23-26	208	190,96	39720,00		
19-22	183	160,67	29403,00	-3,118	,002*
27 ve Üstü	113	128,79	14553,00		
23-26	208	169,94	35348,50	-2,346	,019*
27 ve Üstü	113	144,54	16332,50		

*p<0,05

Tablo 4.39’da görüldüğü üzere, evlenme yaşına göre 15-18 ile 19-22 ($z=-0,075$; $p>0,05$), 15-18 ile 23-26 ($z=-0,516$; $p>0,05$) ve 19-22 ile 23-26 ($z=-3,118$; $p>0,05$) annelerin cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte anne evlenme yaşı 15-18 ile 27 ve üstü ($z=-2,096$; $p<0,05$), 19-22 ile 27 ve üstü ($z=-3,118$; $p<0,05$) ve 23-26 ile 27 yaş ve üstü ($z=-2,346$; $p<0,05$) göre annelerin cezalandırıcı alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır

27 yaş ve üzeri yaşta evlenmiş annelerin diğer yaş gruplarına göre çocuklarına daha az cezalandırıcı davranış sergilediği görülmektedir.

4.4.2.3. 5-6 yaş çocuklarının annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri annelerinin öğrenim özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Duyguya odaklı, duygu ifadesini teşvik, küçümseyici ve ebeveynde sıkıntı alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.40 ve Tablo 4.41’de gösterilmiştir. Probleme

odaklı, cezalandırıcı alt boyutları, varyanslar homojen olmadığı için karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.42’de gösterilmiştir.

Tablo-4.40: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansı Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duyguya Odaklı	G. Arası	66,808	2	33,404	,916	,401
	G. İçi	19978,358	548	36,457		
	Toplam	20045,165	550			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	G. Arası	66,835	2	33,417	,535	,586
	G. İçi	34242,439	548	62,486		
	Toplam	34309,274	550			
Küçümseyici	G. Arası	3157,929	2	1578,965	23,380	,000*
	G. İçi	37009,327	548	67,535		
	Toplam	40167,256	550			
Ebeveynde Sıkıntı	G. Arası	241,065	2	120,533	4,540	,011*
	G. İçi	14549,076	548	26,549		
	Toplam	14790,142	550			

*p<0,05

Tablo 4.40’da görüldüğü üzere, annelerin öğrenim düzeylerine göre annelerin duyguya odaklı ($F_{(2,548)}=0,916$; $p>0,05$) alt boyutu ve duygu ifadesini teşvik ($F_{(2,548)}=0,535$; $p>0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte küçümseyici ($F_{(2,548)}=23,380$; $p<0,05$) ve ebeveynde sıkıntı ($F_{(2,548)}= 4,540$; $p<0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanların annenin öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.41’de gösterilmiştir.

Tablo-4.41: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Duyguya Odaklı, Küçümseyici, Ebeveynde Sıkıntı ve Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Annenin Öğrenim Düzeyi	(J) Annenin Öğrenim Düzeyi	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh_x	p
Küçümseyici	Ortaokul ve Altı	Lise	3,53128	,88799	,000*
		Üniversite ve Üstü	5,89993	,86356	,000*
	Lise	Ortaokul ve Altı	-3,53128	,88799	,000*
		Üniversite ve Üstü	2,36865	,83385	,013*
	Üniversite ve Üstü	Ortaokul ve Altı	-5,89993	,86356	,000*
		Lise	-2,36865	,83385	,013*
Ebeveynde Sıkıntı	Ortaokul ve Altı	Lise	,92893	,55676	,218
		Üniversite ve Üstü	1,63147	,54144	,008*
	Lise	Ortaokul ve Altı	-,92893	,55676	,218
		Üniversite ve Üstü	,70254	,52282	,372
	Üniversite ve Üstü	Ortaokul ve Altı	-1,63147	,54144	,008*
		Lise	-,70254	,52282	,372

*p<0,05

Tablo 4.41’de görüldüğü üzere, annenin öğrenim düzeyine göre anneler ebeveynde sıkıntı alt boyutundan almış oldukları ortaokul ve altı ile lise arasında ($p>0,05$); lise ile üniversite ve üstü arasında ($p>0,05$) anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte küçümseyici alt boyutundan ortaokul ve altı ile lise ($p<0,05$), ortaokul ve altı ile üniversite ve üstü ($p<0,05$) ve lise ile üniversite ve üstü ($p<0,05$) almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynde sıkıntı alt boyutunda ise ortaokul ve altı ile üniversite ve üstü ($p<0,05$) grupları arasından almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anninin öğrenim düzeyi arttıkça küçümseyici davranışlarında azalma meydana gelmektedir. Ortaokul altı düzeyde öğrenim durumuna sahip olan anneler üniversite ve üstü düzeydeki annelere göre ebeveynde sıkıntı alt boyutundan daha yüksek puanlar almışlardır.

4.4.2.4. 5-6 yaş çocukların annelerinin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin çalışma durumuna göre çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.42’de gösterilmiştir.

Tablo-4.42: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Annenin Çalışma Durumu	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Probleme Odaklı	Çalışıyor	178	50,66	5,63	,321	549	,748
	Çalışmıyor	373	50,48	6,13			
Duyguya Odaklı	Çalışıyor	178	52,34	6,07	-,957	549	,339
	Çalışmıyor	373	52,86	6,02			
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	Çalışıyor	178	45,26	7,43	,184	549	,854
	Çalışmıyor	373	45,13	8,12			
Küçümseyici	Çalışıyor	178	31,23	8,45	-2,477	549	,014*
	Çalışmıyor	373	33,15	8,53			
Cezalandırıcı	Çalışıyor	178	21,22	8,25	-1,893	549	,059
	Çalışmıyor	373	22,76	9,21			
Ebeveynde Sıkıntı	Çalışıyor	178	20,7022	5,42500	-,749	549	,454
	Çalışmıyor	373	21,0563	5,07095			

Tablo 4.42’de görüldüğü gibi annelerin çalışma durumuna annelerin problem odaklı ($t_{(549)}=0,321$; $p>0,05$), duyguya odaklı ($t_{(549)}=-0,957$; $p>0,05$), duygu ifadesini teşvik ($t_{(549)}=0,184$; $p>0,05$) cezalandırıcı ($t_{(549)}=-1,893$; $p>0,05$), ve ebeveynde sıkıntı ($t_{(549)}=-0,749$; $p>0,05$) alt boyutlarından almış oldukları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte annelerin küçümseyici ($t_{(549)}=-02,477$; $p<0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların annelerin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde çalışmayan annelerin ($33,15\pm 8,53$), çalışan annelere göre ($31,23\pm 8,45$)

göre küçümseyici davranış puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla çalışmayan anneler çalışan annelere göre çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha küçümseyici davranışlar sergilemektedirler.

4.5. 5-6 Yaş Çocukların Duygu Düzenleme Ölçeği'ne Göre Duygu Düzenleme Düzeyleri Nasıldır?

Araştırmaya katılan çocukların duygu düzenleme becerileri düzeylerinin belirlenmesi amacıyla 4'li likert tipinde derecelendirilmiş ve toplamda 24 maddeden oluşan bir ölçek uygulanmıştır. Uygulama sonucundan elde edilen puanlar doğrultusunda betimsel istatistiksel hesaplamalar yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.43'de gösterilmiştir.

Tablo-4.43: Duygu Düzenleme Ölçeği'nden Elde Edilen Cevaplara İlişkin Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	Madde		Min	Max	\bar{X}	SS
		sayısı					
Duygu Düzenleme	551	8	15,00	32,00	25,43	3,11	
Değişkenlik Olumsuzluk	551	15	15,00	53,00	31,07	5,84	

Tablo 4.43'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan çocukların duygu düzenleme alt boyutundan almış oldukları puanların 15,00 ile 32,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamalarının 25,43 ($\pm 3,11$) olarak hesaplandığı görülmektedir. Duygu düzenleme alt boyutunda 8 madde yer almaktadır. Çocukların söz konusu boyuttan almış oldukları puanların ortalaması, duygu düzenleme becerilerinin genel olarak yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Değişkenlik-Olumsuzluk alt boyutundan çocukların almış oldukları puanlar ise 15,00 ile 53,00 arasında farklılık göstermiş, ortalamaları 31,07 ($\pm 5,84$) olarak yapılmıştır. Değişkenlik-Olumsuzluk alt boyutunda 15 madde bulunmaktadır. Çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puan ortalaması, değişkenlik-olumsuzluk özelliğinin genel olarak orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.43 incelendiğinde çocukların duygu düzenleme becerilerinin yüksek, değişkenlik olumsuzluk özelliklerinin ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

4.5.1. 5- 6 Yaş çocuklarının duygu düzenlemesinde çocuğun demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Çocukların duygu düzenleme puanlarının cinsiyetlerine, yaşlarına ve aile tiplerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi yapılmıştır. Doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p>0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi yapılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p<0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonuç doğum sırasında gruplar arasında fark bulunduğunda, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.44 ile Tablo 4.49 aralığında gösterilmiştir.

4.5.1.1.5-6 Yaş çocuklarının duygu düzenleme çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.44’de gösterilmiştir.

Tablo-4.44:Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Duygu Düzenleme	Kız	263	25,46	3,12	,162	549	,871
	Erkek	288	25,41	3,11			
Değişkenlik Olumsuzluk	Kız	263	30,52	5,81	-2,118	549	,035*
	Erkek	288	31,57	5,84			

* $p<0,05$

Tablo 4.44’de görüldüğü gibi çocukların cinsiyetine göre çocukların duygu düzenleme ($t_{(549)}=0,162$; $p>0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte değişkenlik-olumsuzluk ($t_{(549)}=-2,118$; $p<0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde erkeklerin ($31,57\pm 5,84$), kızlara ($30,52\pm 5,81$) göre değişkenlik-olumsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla, erkekler kızlara göre değişken duygu halindedir ve olumsuz duygularını gösterme eğilimleri daha fazladır. Duygu düzenleme becerisinde ise kız ya da erkek olmak bir fark teşkil etmemektedir.

4.5.1.2.5-6 Yaş çocuklarının duygu düzenleme çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların yaşına göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.45’de gösterilmiştir.

Tablo-4.45: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Yaşı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Duygu Düzenleme	5	234	25,63	3,24	1,261	549	,208
	6	317	25,29	3,01			
Değişkenlik Olumsuzluk	5	234	30,75	5,99	-1,115	549	,265
	6	317	31,31	5,73			

Tablo 4.45’de görüldüğü gibi çocukların 5 ya da 6 yaşında olmasına göre duygu düzenleme ($t_{(549)}=1,261$; $p>0,05$) ve değişkenlik-olumsuzluk ($t_{(549)}=-1,115$; $p>0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Başka bir anlatımla çocukların 5 ya da 6 yaşında olmaları duygu düzenleme ve değişkenlik-olumsuzluk için farklılık oluşturmamıştır.

4.5.1.3. 5-6 yaş çocukların duygu düzenleme düzeyleri çocuğun doğum sırasına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların doğum sırasına göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için duygu düzenleme ve değişkenlik- olumsuzluk alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.46’da gösterilmiştir.

Tablo-4.46: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duygu Düzenleme	G. Arası	10,748	2	5,374	,554	,575
	G. İçi	5314,584	548	9,698		
	Toplam	5325,332	550			
Değişkenlik Olumsuzluk	G. Arası	51,351	2	25,676	,752	,472
	G. İçi	18716,888	548	34,155		
	Toplam	18768,240	550			

Tablo 4.46’da görüldüğü üzere, çocuğun doğum sırasına göre çocukların duygu düzenleme ($F_{(2,548)}=0,554$; $p>0,05$), ve değişkenlik-olumsuzluk ($F_{(2,548)}=0,752$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.5.1.4. 5-6 yaş çocukların duygu düzenleme düzeyleri çocuğun kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayısı değişkenine göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için duygu düzenleme ve değişkenlik-olumsuzluk alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.47 ve Tablo 4.48’de gösterilmiştir.

Tablo-4.47: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duygu Düzenleme	G. Arası	106,354	2	53,177	5,584	,004*
	G. İçi	5218,978	548	9,524		
	Toplam	5325,332	550			
Değişkenlik Olumsuzluk	G. Arası	226,219	2	113,110	3,343	,036*
	G. İçi	18542,020	548	33,836		
	Toplam	18768,240	550			

*p<0,05

Tablo 4.47'ye göre, duygu düzenleme ($F_{(2,548)}=5,584$; $p<0,05$) ve değişkenlik-olumsuzluk ($F_{(3,343)}= 3,343$; $p<0,05$) alt boyutlarından çocukların almış oldukları puanların çocuğun kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiş, anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.48'da gösterilmiştir.

Tablo-4.48: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Kardeş Sayısı	(J) Kardeş Sayısı	$x_i - x_j$	Sh _x	P
Duygu Düzenleme	Tek Çocuk	Bir Kardeşi var	-,11348	,30909	,928
		İki ve Üzeri	1,11954	,41851	,021*
	Bir Kardeşi Var	Tek Çocuk	,11348	,30909	,928
		İki ve Üzeri	1,23302	,37326	,003*
	İki ve Üzeri	Tek Çocuk	-1,11954	,41851	,021*
		Bir Kardeşi Var	-1,23302	,37326	,003*
Değişkenlik Olumsuzluk	Tek Çocuk	Bir Kardeşi Var	,17743	,58260	,950
		İki ve Üzeri	-1,62299	,78884	,100
	Bir Kardeşi Var	Tek Çocuk	-,17743	,58260	,950
		İki ve Üzeri	-1,80042	,70355	,029*
	İki ve Üzeri	Tek Çocuk	1,62299	,78884	,100
		Bir Kardeşi Var	1,80042	,70355	,029*

*p<0,05

Tablo 4.48’de görüldüğü üzere, çocuğun kardeş sayısına göre çocuklar duygu düzenleme alt boyutundan almış oldukları puanların tek çocuk ile bir kardeşi olan çocuk arasında ($p>0,05$) anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puanların tek çocuk ile bir kardeşi olan grup arasında ($p>0,05$) ve tek çocuk ile iki ve üzerinde kardeşi olan grup arasında ($p>0,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte duygu düzenleme alt boyutundan iki ve üzerinde kardeşi olan çocuk ile tek çocuk ($p<0,05$) ve iki ve üzerinde kardeşi olan çocuk ile bir kardeşi olan çocuk arasında ($p<0,05$) alt boyutundan almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlik-olumsuzluk alt boyutunda ise iki ve üzerinde kardeşi olan grup arasında ($p<0,05$) almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bu bulgulara göre, çocuğun kardeş sayısı arttıkça duygu düzenleme alt boyutundan aldıkları puanlarda azalma meydana gelmekte, araştırma bulgularına göre iki ve üzerinde kardeşi olan çocukların bir kardeşi olan çocuklara göre değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

4.5.1.5.5-6 Yaş çocuklarının duygu düzenleme çocuğun yaşadığı aile tipine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.49’da gösterilmiştir.

Tablo-4.49:Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Aile Tipi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Tek Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Aile tipi	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Duygu düzenleme	Çekirdek						
	Aile	487	25,57	3,07			
	Geniş Aile	64	24,38	3,22	549	2,915	,004*

Değişkenlik olumsuzluk	Çekirdek						
	Aile	487	30,96	5,84	549	-1,240	,215
	Geniş Aile	64	31,92	5,86			

*p<0,05

Tablo 4.49’da görüldüğü gibi çocuğun yaşadığı aile tipine göre çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan ($t_{(549)}=-1,240$; $p>0,05$ almış oldukları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte duygu düzenleme alt boyutundan ($t_{(549)}=2,915$; $p<0,05$) almış oldukları puanların çocuğun yaşadığı aile tipine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde çekirdek ailede yaşayan çocukların ($25,57\pm 3,07$), geniş ailede yaşayan çocuklara göre ($24,38\pm 3,22$) göre duygu düzenleme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla çekirdek ailede yaşayan çocukların geniş ailede yaşayan çocuklara göre duygu düzenleme becerileri daha yüksektir.

4.5.2. 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenlemesinde annenin demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Çocukların duygu düzenleme düzeyleri annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız grup t testi yapılmıştır. Annelerin yaşına, evlenme yaşına ve öğrenim durumlarına göre duygu düzenleme alt boyut puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için varyansların homojen olduğu durumlarda ($p>0,05$) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla tamamlayıcı Post-hoc Tukey analizi yapılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ($p<0,05$) Kruskal Wallis-H testi; Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında fark bulunduğu, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.50- Tablo 4.56’da gösterilmiştir.

4.5.2.1. 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenleme düzeyleri annelerinin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Duygu düzenleme ve olumsuzluk-değişkenlik alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.50 ve Tablo 4.51’de gösterilmiştir.

Tablo-4.50: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duygu Düzenleme	G. Arası	76,777	2	38,389	4,008	,019*
	G. İçi	5248,555	548	9,578		
	Toplam	5325,332	550			
Değişkenlik Olumsuzluk	G. Arası	17,612	2	8,806	,257	,773
	G. İçi	18750,628	548	34,216		
	Toplam	18768,240	550			

*p<0,05

Tablo 4.50'ye göre, değişkenlik-olumsuzluk ($F_{(2,548)}=8,806$; $p>0,05$) boyutundan çocukların almış oldukları puanların çocuğun kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte duygu düzenleme ($F_{(2,548)}= 4,008$; $p<0,05$) boyutundan çocukların almış oldukları puanların çocuğun kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.51 'de gösterilmiştir.

Tablo-4.51: Duygu Düzenleme Ölçeği Duygu Düzenleme Alt Boyut Puanının Anne Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

	(I) Annenin Yaşı	(J) Annenin Yaşı	$x_i - x_j$	Sh _x	p
Duygu Düzenleme	18-30	31-40	-,80981	,33009	,038*
		41-50	-1,20455	,48509	,035*
	31-40	18-30	,80981	,33009	,038*
		41-50	-,39474	,42155	,617
	41-50	18-30	1,20455	,48509	,035*
		31-40	,39474	,42155	,617

* p<0,05

Tablo 4.51’de görüldüğü üzere, annenin yaşına göre çocukların duygu düzenleme alt boyutundan almış oldukları puanların 31-40 ile 41-50 arasındaki yaş grupları arasında ($p>0,05$) anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte duygu düzenleme alt boyutundan anne yaşı 18-30 ile 31-40 grubu ($p<0,05$), ve 18-30 ile 41-50 grubu ($p<0,05$) almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre yaşı 18-30 arasında olan annelerin çocuklarının diğer yaş grubundaki annelerin çocuklarına göre duygu düzenleme alt boyutundan aldığı puanlar düşüktür.

4.5.2.2. 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenleme düzeyleri annelerinin evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Duygu düzenleme ve olumsuzluk-değişkenlik alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.52 ve Tablo 4.53’de gösterilmiştir.

Tablo-4.52: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Evlenme Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duygu Düzenleme	G. Arası	148,979	3	49,660	5,248	,001*
	G. İçi	5176,353	547	9,463		
	Toplam	5325,332	550			
Değişkenlik-Olumsuzluk	G. Arası	294,958	3	98,319	2,911	,034*
	G. İçi	18473,282	547	33,772		
	Toplam	18768,240	550			

* $p<0,05$

Tablo 52’ye göre, duygu düzenleme ($F_{(3,547)}=5,248$; $p<0,05$) alt boyutundan ve değişkenlik-olumsuzluk ($F_{(3,547)}= 2,911$; $p<0,05$) alt boyutundan çocukların almış oldukları puanların annenin evlenme yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.53’de gösterilmiştir.

Tablo-4.53: Duygu Düzenleme  leği Duygu Düzenleme Alt Boyut Puanının Anne Evlenme Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek  zere Yapılan ANOVA Testi Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Anne Evlenme Yaşı	(J) Anne Evlenme Yaşı	$\bar{x}_i - \bar{x}_j$	Sh_x	p
Duygu Düzenleme	15-18	19-22	-,31915	,50305	,921
		23-26	-,82876	,49683	,342
		27 ve üstü	-1,62888	,53394	,013*
	19-22	15-18	,31915	,50305	,921
		23-26	-,50962	,31178	,360
		27 ve üstü	-1,30973	,36804	,002*
	23-26	15-18	,82876	,49683	,342
		19-22	,50962	,31178	,360
		27 ve üstü	-,80012	,35950	,118
	27 ve üstü	15-18	1,62888	,53394	,013*
		19-22	1,30973	,36804	,002*
		23-26	,80012	,35950	,118
Değişkenlik Olumsuzluk	15-18	19-22	-,04906	,95032	1,000
		23-26	,39382	,93857	,975
		27 ve üstü	1,91433	1,00867	,230
	19-22	15-18	,04906	,95032	1,000
		23-26	,44289	,58899	,876
		27 ve üstü	1,96339	,69528	,025*
	23-26	15-18	-,39382	,93857	,975
		19-22	-,44289	,58899	,876
		27 ve üstü	1,52051	,67914	,114
	27 ve üstü	15-18	-1,91433	1,00867	,230
		19-22	-1,96339	,69528	,025*
		23-26	-1,52051	,67914	,114

* p<0,05

Tablo 4.53’de görüldüğü üzere, annenin evlenme yaşına göre çocukların duygu düzenleme alt boyutundan almış oldukları puanların 15-18 ile 19-22 arasında (p>0,05) ve 15-18 ile 23-26 arasında (p>0,05) anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Duygu düzenleme alt boyutundan çocukların almış oldukları 19-22 ile 23-26 arasında (p>0,05) ve 27 ve üstü ile 23-26 arasında (p>0,05) anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların duygu düzenleme alt boyutundan almış

oldukları puanların anne evlenme yaşı 27 ve üstü ile 15-18 grubu ($p < 0,05$), ve 27 ve üstü ile 19-22 grubu ($p < 0,05$) arasında olmasının anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puanların annelerin evlenme yaşı 15-18 ile 19-22 arasında ($p > 0,05$); 15-18 ile 23-26 arasında ($p > 0,05$) ve 15-18 ile 27 yaş ve üstü arasında ($p > 0,05$) olmasının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puanların annelerin evlenme yaşının 19-22 ile 23-26 arasında ($p > 0,05$) ve 27 ve üstü ile 23-26 arasında ($p > 0,05$) olmasının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puanların anne evlenme yaşı 27 yaş ve üstü ile 19-22 grubu ($p < 0,05$) arasında olmasının anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre evlenme yaşı 27 yaş ve üzerinde olan annelerin çocuklarının 15-18 ve 19-22 yaş grubundaki annelerin çocuklarına göre duygu düzenleme alt boyutundan aldığı puanlar daha yüksektir. 27 yaş ve üzerinde evlenen annelerin çocukları 19-22 yaş aralığında evlenen annelerin çocuklarına göre değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan daha düşük puanlar almışlardır.

4.5.2.3. 5-6 yaş çocuklarının duygu düzenleme düzeyleri annelerinin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Duygu düzenleme ve olumsuzluk-değişkenlik alt boyutlarında varyanslar homojen olduğu için karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.54 ve Tablo 4.55’de gösterilmiştir.

Tablo-4.54: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duygu Düzenleme	G. Arası	268,825	2	134,412	14,567	,000*
	G. İçi	5056,507	548	9,227		
	Toplam	5325,332	550			
Değişkenlik Olumsuzluk	G. Arası	726,933	2	363,467	11,040	,000*
	G. İçi	18041,306	548	32,922		
	Toplam	18768,240	550			

* $p < 0,05$

Tablo 4.54'e göre, duygu düzenleme ($F_{(2,548)}=14,547$; $p<0,05$) alt boyutundan ve değişkenlik-olumsuzluk ($F_{(2,548)}= 11040$; $p<0,05$) alt boyutundan çocukların almış oldukları puanların annenin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.53'de gösterilmiştir.

Tablo-4.55:Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonrası Post-Hoc Tukey Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	(I) Annenin Öğrenim Durumu	(J) Annenin Öğrenim Durumu	$X_i - X_j$	Sh X	P
Duygu Düzenleme	Ortaokul ve Altı	Lise	-1,24879	,32823	,000*
		Üniversite ve Üstü	-1,68737	,31920	,000*
	Lise	Ortaokul ve Altı	1,24879	,32823	,000*
		Üniversite ve Üstü	-,43858	,30822	,330
		Üniversite ve Üstü	1,68737	,31920	,000*
Değişkenlik Olumsuzluk	Ortaokul ve Altı	Lise	2,28113	,61999	,001*
		Üniversite ve Üstü	2,68875	,60293	,000*
	Lise	Ortaokul ve Altı	-2,28113	,61999	,001*
		Üniversite ve Üstü	,40762	,58219	,763
		Üniversite ve Üstü	-2,68875	,60293	,000*
		Lise	-,40762	,58219	,763

* $p<0,05$

Tablo 4.55'de görüldüğü üzere, annelerinin öğrenim düzeylerinin lise ile üniversite arasında ($p>0,05$)olmasının ve değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan annenin öğrenim düzeylerinin lise ile üniversite ve üstü grupları arasında ($p>0,05$) olmasının çocukların duygu düzenleme puanları arasında anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bununla birlikte anne öğrenim durumu ortaokul ve altı ile lise arasında ($p<0,05$), ve ortaokul ile üniversite ve üstü arasında ($p<0,05$) olmasının çocukların duygu düzenleme alt boyutundan almış oldukları puanları arasında anlamlı

bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne öğrenim durumu ortaokul ve altı ile lise arasında ($p<0,05$), ve ortaokul ile üniversite ve üstü arasında ($p<0,05$) olmasının çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre öğrenim düzeyi ortaokul ve altında olan annelerin çocuklarının diğer gruplardaki annelerin çocuklarına göre duygu düzenleme alt boyutundan aldığı puanlar daha düşük ve değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan aldıkları puanlar daha yüksektir.

4.5.2.4. 5-6 Yaş çocuklarının duygu düzenlemeleri annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin çalışma durumuna göre duygu düzenleme ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.56’de gösterilmiştir.

Tablo-4.56:Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Anne çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Tek Örneklem t Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Annenin Çalışma Durumu	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Duygu Düzenleme	Çalışıyor	178	25,45	3,28			
	Çalışmıyor-Emekli	373	25,43	3,03	549	,082	,935
Değişkenlik Olumsuzluk	Çalışıyor	178	30,92	6,03			
	Çalışmıyor-Emekli	373	31,14	5,76	549	-,414	,679

Tablo 4.56’de görüldüğü gibi çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre duygu düzenleme ($t_{(549)}=0,082$; $p>0,05$), değişkenlik-olumsuzluk ($t_{(549)}=-0,414$; $p>0,05$) boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.6. 5-6 Yaş Çocuklarının Kısa Mizaç Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçekleri Puanları İle Alt Boyutları Arasında Ne Düzeyde Bir İlişki Bulunmaktadır?

Araştırma kapsamında üç farklı ölçme aracı ile toplanan verilerde ölçeklerin alt puanlarının birbiri ile ne düzeyde bir ilişki olduğunun tespit edilmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 4.57- Tablo 4.59'da gösterilmiştir.

4.6.1. Kısa Mizaç Ölçeği

Kısa mizaç ölçeği alt boyutları arasında hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 4.57'de gösterilmiştir.

Tablo-4.57: Kısa Mizaç Ölçeği Toplam Puanları İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Alt boyutlar	Değerler	Sıcakkanlılık			
		Tepkisellik	Sebatkarlık	-Utangaçlık	Ritmiklik
Tepkisellik	R	1,00	-,309**	-,203**	-,240**
	P	---	,000	,000	,000
	N	551	551	551	551
Sebatkarlık	R		1,00	,068	,318**
	P		---	,110	,000
	N		551	551	551
Sıcakkanlılık- Utangaçlık	R			1,00	,070
	P			---	,100
	N			551	551
Ritmiklik	R				1,00
	P				---
	N				551

** p<0,01

Tablo 4.57'de yer alan bilgiler incelendiğinde 5-6 yaş çocuklarının tepkisellik mizaç özellikleri ile sebatkarlık mizaç özelliği arasında negatif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=-0,309$; $p<0,01$). Çocukların tepkisellik mizaç özellikleri ile sıcakkanlılık-utangaçlık ($r=-0,203$; $p<0,01$) ve ritmiklik ($r=-0,240$; $p<0,01$) mizaç özellikleri arasında negatif yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. 5-6 yaş çocuklarının sebatkarlık mizaç özellikleri ile ritmiklik mizaç

özelliği arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0,318$; $p<0,01$).

4.6.2. Olumsuz Duygularıyla Baş Etme

Çocukların olumsuz duygularıyla baş etme ölçeği alt boyutları arasında hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 4.58’de gösterilmiştir.

Tablo-4.58: Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Alt boyutlar	Değerler	Probleme Odaklı	Duyguya Odaklı	Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	Küçümseyici	Cezalandırıcı	Ebeveynde Sıkıntı
Probleme Odaklı	R	1,00	,741**	,583**	,258**	-,058	-,044
	p	---	,000	,000	,000	,176	,304
	N	551	551	551	551	551	551
Duyguya Odaklı	R		1,00	,502**	,220**	-,131**	-,098*
	p		---	,000	,000	,002	,022
	N		551	551	551	551	551
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	R			1,00	,226**	,023	-,059
	p			---	,000	,586	,169
	N			551	551	551	551
Küçümseyici	R				1,00	,650**	,329**
	p				---	,000	,000
	N				551	551	551
Cezalandırıcı	R					1,00	,502**
	p					---	,000
	N					551	551
Ebeveynde Sıkıntı	R						1,00
	p						---
	N						551

* $p<0,05$

** $p<0,01$

Tablo 4.58’de yer alan bilgiler incelendiğinde annelerin çocukların olumsuz duygularıyla baş etmek için kullandığı stratejilerden olan probleme odaklı ile duyguya odaklı grupları arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki olduğu

belirlenmiştir ($r=0,741$; $p<0,01$). Probleme odaklı ile duygu ifadesini teşvik grupları arasında pozitif ve yüksek düzeyde ($r=0,583$; $p<0,01$) ve probleme odaklı ile küçümseyici arasında pozitif ancak düşük düzeyde ($r=-0,258$; $p<0,01$) ilişki saptanmıştır. Duyguya ifadesini kolaylaştırıcı alt boyut puanları ile duyguya odaklı alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=0,502$; $p<0,01$). Küçümseyici alt boyut puanları ile duyguya odaklı alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,220$; $p<0,01$). Cezalandırıcı alt boyut puanları ile duyguya odaklı alt boyut puanları arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,131$; $p<0,01$). Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanları ile duyguya odaklı alt boyut puanları arasında negatif yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,098$; $p<0,05$). Küçümseyici alt boyut puanları ile duyguya ifadesini kolaylaştırıcı alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,226$; $p<0,01$). Cezalandırıcı alt boyut puanları ile Küçümseyici alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,650$; $p<0,01$). Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanları ile küçümseyici alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=0,329$; $p<0,01$). Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanları ile cezalandırıcı alt boyut puanları arasında pozitif yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=0,3502$; $p<0,01$).

4.6.3. Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme ölçeği alt boyutları arasında hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 4.59’da gösterilmiştir.

Tablo-4.59: Duygu Düzenleme Ölçeği İle Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Alt boyutlar	Değerler	Duygu Düzenleme	Değişkenlik- Olumsuzluk
	R	1,00	-,308**
Duygu Düzenleme	p	---	,000
	N	551	551
	R		1,00
Değişkenlik- Olumsuzluk	p		---
	N		551

** $p<0,01$

Tablo 4.59’da yer alan bilgiler incelendiğinde duygu düzenleme alt ölçekleri olan duygu düzenleme ve değişkenlik-olumsuzluk alt boyutları arasında negative yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=-0,308$; $p<0,01$).

4.7. 5-6 Yaş Çocuklarının Mizaçları, Duygu Düzenlemeleri ve Annelerinin Çocuklarının Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkmaları Arasında Ne Düzeyde Bir İlişki Bulunmaktadır?

Araştırma kapsamında görüşleri alınan çocukların mizaçları, duygu düzenlemeleri ve annelerinin çocukların olumsuz duygusuyla başa çıkmaları arasında ne düzeyde bir ilişki olduğunun belirlenmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayısı yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.60’de – Tablo 4.64’de gösterilmiştir.

4.7.1. Duygu Düzenleme Ölçeği ile İlişkiler

Duygu düzenleme ölçeği ile diğer ölçekler olan kısa mizaç ölçeği ve duygu düzenleme ile çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği arasında hesaplanan pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 4.60 ve Tablo 4.61’de gösterilmiştir.

Tablo-4.60: Duygu Düzenleme Ölçeği İle Kısa Mizaç Ölçeği İlişkisi

Alt Boyutlar	Değerler	Duygu Düzenleme	Değişkenlik Olumsuzluk
Tepkisellik	R	-,225**	,511**
	P	,000	,000
	N	551	551
Sebatkarlık	R	,189**	-,372**
	P	,000	,000
	N	551	551
Sıcakkanlılık-Utangaçlık	R	,337**	-,082
	P	,000	,055
	N	551	551
Ritmiklik	R	,260**	-,270**
	P	,000	,000
	N	551	551

** $p<0,01$

Tablo 4.60’da yer alan bilgiler incelendiğinde tepkisellik alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,225$; $p<0,01$). Tepkisellik alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=0,511$; $p<0,01$).

Sebatkarlık alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki bulunmuştur ($r=0,189$; $p<0,01$). Sebatkarlık alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında negatif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,372$; $p<0,01$)

Sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=0,337$; $p<0,01$)

Ritmiklik alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=0,260$; $p<0,01$). Ritmiklik alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,270$; $p<0,01$)

Tablo-4.61: Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyutlarının İle Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyutlarının İlişkisi

Alt Boyutlar	Değerler	Duygu Düzenleme	Değişkenlik Olumsuzluk
Probleme Odaklı	R	,193**	-,147**
	P	,000	,001
	N	551	551
Duyguya Odaklı	R	,162**	-,114**
	P	,000	,007
	N	551	551
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	R	,101*	-,027
	P	,018	,534
	N	551	551
Küçümseyici	R	-,114**	,274**
	P	,007	,000
	N	551	551

Cezalandırıcı	R	-,213**	,362**
	P	,000	,000
	N	551	551
Ebeveynde Sıkıntı	R	-,142**	,208**
	P	,001	,000
	N	551	551

* p<0,05

**p<0,01

Tablo 4.61’de yer alan bilgiler incelendiğinde, probleme odaklı alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,193$; $p<0,01$). Probleme odaklı alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,147$; $p<0,01$).

Duyguya odaklı alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($r=0,162$; $p<0,01$). Duyguya odaklı alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,114$; $p<0,01$).

Duygu ifadesini teşvik alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,101$; $p<0,05$).

Küçümseyici alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,114$; $p<0,01$). Küçümseyici alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,274$; $p<0,01$).

Cezalandırıcı alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,213$; $p<0,01$). Cezalandırıcı alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,362$; $p<0,01$).

Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanı ile duygu düzenleme alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0,142$; $p<0,01$).

Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanı ile değişkenlik olumsuzluk alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,208$; $p<0,01$).

4.7.2. Kısa Mizaç Ölçeği ile İlişkiler

Kısa mizaç ölçeği ile annelerin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma ölçeği arasında hesaplanan pearson korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 4.62’da gösterilmiştir.

Tablo-4.62: Kısa Mizaç Ölçeği Alt Boyutlarının İle Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Alt Boyutlarının İlişkisi

Alt Boyutlar	Değerler	Tepkisellik	Sebatkarlık	Sıcakkanlılık-Utangaçlık	Ritmiklik
Probleme Odaklı	R	-,078	,140**	,150**	,139**
	p	,068	,001	,000	,001
	N	551	551	551	551
Duyguya Odaklı	R	-,067	,157**	,180**	,161**
	p	,118	,000	,000	,000
	N	551	551	551	551
Duygu İfadesini Kolaylaştırıcı	R	-,035	,106*	,049	,163**
	p	,417	,013	,254	,000
	N	551	551	551	551
Küçümseyici	R	,192**	-,107*	,049	-,166**
	p	,000	,012	,251	,000
	N	551	551	551	551
Cezalandırıcı	R	,273**	-,187**	-,033	-,234**
	p	,000	,000	,445	,000
	N	551	551	551	551
Ebeveynde Sıkıntı	R	,213**	-,172**	-,138**	-,186**
	p	,000	,000	,001	,000
	N	551	551	551	551

* $p<0,05$

** $p<0,01$

Tablo 4.62’de yer alan bilgiler incelendiğinde, probleme odaklı alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,140$;

$p<0,01$); probleme odaklı alt boyut puanı ile sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,150$; $p<0,01$); probleme odaklı alt boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,139$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Duyguya odaklı alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,157$; $p<.01$); duyguya odaklı alt boyut puanı ile sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,180$; $p<0,01$) ; duyguya odaklı alt boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,161$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Duygu ifadesini teşvik alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,106$; $p<0,05$) ve duygu ifadesini teşvik alt boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,163$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır

Küçümseyici alt boyut puanı ile tepkisellik alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,192$; $p<0,01$); küçümseyici alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,107$; $p<0,05$); küçümseyici alt boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,166$ $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Cezalandırıcı alt boyut puanı ile tepkisellik alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=0,273$; $p<0,01$); cezalandırıcı alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,187$; $p<0,01$); cezalandırıcı alt boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,234$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Ebeveynde sıkıntı alt boyut puanı ile tepkisellik alt boyut puanı arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,213$; $p<0,01$); ebeveynde sıkıntı alt boyut puanı ile sebatkarlık alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,172$; $p<0,01$); ebeveynde sıkıntı alt boyut puanı ile sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,138$; $p<0,01$) ve ebeveynde sıkıntı alt

boyut puanı ile ritmiklik alt boyut puanı arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,186$; $p<0,01$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

4.8. 5-6 Yaş Çocuklarının Duygu Düzenleme Puanları Mizaçları, Annelerin Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başa Çıkmaları ve Anne-Çocuğun Demografik Özellikleri Tarafından Ne Derece Açıklanmaktadır?

Araştırmaya katılan çocuklarının duygu düzenleme puanları mizaçları, annelerin çocukların olumsuz duygularıyla başa çıkmaları ve anne-çocuk demografik özellikleri tarafından ne derece açıklandığının tespit edilmesi amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.63 ve Tablo 4.64’de gösterilmiştir.

4.8.1. Duygu düzenlemeye ilişkin bulgular

Çocuklarının duygu düzenleme alt boyut puanlarının mizaçları, olumsuz duygularıyla başa çıkmaları ve demografik özellikleri tarafından ne derece açıklandığının belirlenmesi amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.63’de gösterilmiştir.

Tablo-4.63: Duygu Düzenlemenin Yordanmasına İlişkin Hesaplanan Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh _x	B	t	p	R	Uyarlanmış	
							R ²	R ²
Model 1	21,233	,517		41,071	,000	,337	,113	,112
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,151	,018	,337	8,374	,000			
Model 2	17,554	,786		22,344	,000	,411	,169	,166
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,144	,018	,320	8,197	,000			
Ritmiklik	,129	,021	,237	6,078	,000			
Model 3	16,857	,790		21,341	,000	,444	,197	,192
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,147	,017	,327	8,497	,000			
Ritmiklik	,104	,022	,191	4,790	,000			
Annelerin Öğrenim								
Durumu	,658	,152	,172	4,324	,000			

Model 4	18,447	,932		19,788	,000	,459	,211	,205
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,145	,017	,324	8,482	,000			
Ritmiklik	,092	,022	,169	4,199	,000			
Annenin Öğrenim								
Durumu	,557	,154	,146	3,610	,000			
Cezalandırıcı Davranış	-,044	,014	-,126	-3,148	,002			
Model 5	15,821	1,278		12,384	,000	,473	,224	,217
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,138	,017	,308	8,038	,000			
Ritmiklik	,084	,022	,154	3,837	,000			
Annenin Öğrenim								
Durumu	,564	,153	,147	3,681	,000			
Cezalandırıcı Davranış	-,043	,014	-,123	-3,090	,002			
Probleme Odaklı Davranış	,060	,020	,115	2,981	,003			
Model 6	16,897	1,349		12,525	,000	,481	,232	,223
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,135	,017	,300	7,861	,000			
Ritmiklik	,083	,022	,153	3,812	,000			
Annenin Öğrenim								
Durumu	,540	,153	,141	3,533	,000			
Cezalandırıcı Davranış	-,044	,014	-,125	-3,158	,002			
Probleme Odaklı Davranış	,062	,020	,118	3,079	,002			
Aile Tipi	-,878	,367	-,091	-2,395	,017			
Model 7	15,853	1,432		11,072	,000	,488	,238	,228
Sıcakkanlılık-								
Utangaçlık	,135	,017	,302	7,918	,000			
Ritmiklik	,083	,022	,152	3,811	,000			
Annenin Öğrenim								
Durumu	,476	,155	,124	3,060	,002			
Cezalandırıcı Davranış	-,046	,014	-,132	-3,336	,001			
Probleme Odaklı Davranış	,060	,020	,115	2,992	,003			
Aile Tipi	-,850	,366	-,088	-2,325	,020			
Annenin Yaşı	,444	,209	,081	2,123	,034			
Birinci aşama $F_{(1,549)}=70.121$, $p=,000$								

İkinci aşama $F_{(2,548)}=55.827$, $p=,000$

Üçüncü aşama $F_{(3,547)}=44,653$, $p=,000$

Dördüncü aşama $F_{(4,546)}=30,514$, $p=,000$

Beşinci aşama $F_{(5,545)}=31,411$, $p=,000$

Altıncı aşama $F_{(6,544)}=27,359$, $p=,000$

Yedinci aşama $F_{(7,543)}=24,245$, $p=,000$

Tablo 4.63’de görüldüğü gibi çocukların duygu düzenlemelerini anlamlı bir şekilde açıklayan üç değişken tarafından yedi model kurulmuştur.

Model 1’de duygu düzenlemenin en iyi yordayıcısı “sıcakkanlılık-utangaçlık” alt boyut puanları analize girmiş ve toplam varyansın %11,3’ünü açıklamıştır ($R=0,337$, $R^2=0,113$, $p<0,05$). Sıcakkanlılık- utangaçlık puanları ile duygu düzenleme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($\beta=0,337$; $p<0,05$). Diğer bir anlatımla çocukların sıcakkanlı olma durumu artış gösterdikçe duygu düzenlemelerinin de artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Model 2’de açıklamaya %5.6’lık bir katkı getiren “ritmiklik” değişkeni eklenmiştir. Sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik değişkenleri birlikte; çocukların duygu düzenleme puanlarındaki değişikliğin %16,9’una açıklık getirmektedir ($R=0,411$, $R^2=0,169$; $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile ritmiklik puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=0,237$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocukların ritmiklik özelliği artış gösterdikçe duygu düzenlemelerinin de artış gösterdiği belirlenmiştir.

Model 3’de açıklamaya %2.8’lik bir katkı getiren “annenin öğrenim durumu” değişkeni eklenmiştir. Sıcakkanlılık- utangaçlık, ritmiklik ve annenin öğrenim durumu değişkenleri birlikte; çocukların duygu düzenleme puanlarındaki değişikliğin %19,7’sine açıklık getirmektedir ($R=0,444$, $R^2=0,197$; $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile annenin öğrenim durumu puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=0,172$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla annenin öğrenim düzeyi artış gösterdikçe çocukların duygu düzenleme puanlarının da artış gösterdiği belirlenmiştir.

Model 4’de açıklamaya %1.4’lük bir katkı getiren “cezalandırıcı davranış” değişkeni eklenmiştir. Sıcakkanlılık-utangaçlık, ritmiklik, annenin öğrenim durumu ve cezalandırıcı davranış değişkenleri birlikte; çocukların duygu düzenleme puanlarındaki değişikliğin %21,1’ine açıklık getirmektedir ($R=0,459$, $R^2=0,211$; $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile annenin cezalandırıcı davranışı arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=-0,126$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocukların annenin cezalandırıcı davranışı artış gösterdikçe çocuğun duygu düzenlemelerinde azalma gösterdiği belirlenmiştir.

Model 5’de açıklamaya %1.3’lük bir katkı getiren “probleme odaklı davranış” değişkeni eklenmiştir. Sıcakkanlılık-utangaçlık, ritmiklik, annenin öğrenim durumu, cezalandırıcı davranış ve probleme odaklı değişkenleri birlikte; çocukların duygu düzenleme puanlarındaki değişikliğin %22,4’üne açıklık getirmektedir ($R=0,473$, $R^2=0,224$; $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile annenin çocuğun olumsuz duygu durumunda probleme odaklı davranması arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=0,115$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocuğun olumsuz duygu durumunda annenin probleme odaklı davranışı artış gösterdikçe çocuğun duygu düzenlemelerinde de artma olduğu belirlenmiştir.

Model 6’de açıklamaya %0.8’lik bir katkı getiren “aile tipi” değişkeni eklenmiştir. Sıcakkanlılık- utangaçlık, ritmiklik, annenin öğrenim durumu, cezalandırıcı davranış, probleme odaklı davranış ve aile tipi değişkenleri birlikte; çocukların duygu düzenleme puanlarındaki değişikliğin %23,2’ine açıklık getirmektedir ($R=0,481$; $R^2=0,232$; $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile çocuğun yaşadığı aile tipi arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=-0,091$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocuğun yaşadığı aile tipi çekirdek aile ise çocukların duygu düzenlemelerinde artma olduğu, geniş aile tipiye çocuğun duygu düzenlemelerinde de azalma olduğu belirlenmiştir.

5-6 yaş çocuklarının duygu düzenlemelerini açıklayan son modele (Model 7) açıklamaya %0,6’lık bir katkı getiren “anne yaşı” değişkeni eklenmiştir. Model 7’de yer alan yedi değişken birlikte duygu düzenleme puanlarındaki varyansın %23,8’ine açıklık getirmektedir ($R=0,488$, $R^2=0,238$, $p<0,05$). Çocukların duygu düzenlemeleri ile annenin yaşı arasındaki ilişkinin pozitif olduğu görülmektedir ($\beta=0,081$; $p<0,05$).

Diğer bir deyişle annenin yaşı arttıkça çocukların duygu düzenlemelerinin de artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo-4.64: Değişkenlik-Olumsuzluk'un Yordanmasına İlişkin Aşamalı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh _x	β	t	p	R	Uyarlanmış	
							R ²	R ²
Model 1	21,855	,695		31,436	,000	,511 ^a	,261	,260
Tepkisellik	,425	,030	,511	13,933	,000			
Model 2	19,536	,758		25,776	,000	,561 ^b	,315	,312
Tepkisellik	,370	,031	,445	12,113	,000			
Cezalandırıcı	,157	,024	,241	6,548	,000			
Model 3	26,328	1,378		19,100	,000	,596 ^c	,355	,351
Tepkisellik	,321	,031	,386	10,405	,000			
Cezalandırıcı	,142	,024	,217	6,045	,000			
Sebatkarlık	-,194	,033	-,212	-5,828	,000			
Model 4	29,951	2,134		14,034	,000	,601 ^d	,361	,356
Tepkisellik	,319	,031	,384	10,371	,000			
Cezalandırıcı	,141	,023	,215	6,010	,000			
Sebatkarlık	-,185	,033	-,202	-5,543	,000			
Probleme odaklı	-,075	,034	-,077	-2,218	,027			
Model 5	30,234	2,127		14,212	,000	,606 ^e	,368	,362
Tepkisellik	,316	,031	,380	10,310	,000			
Cezalandırıcı	,089	,031	,136	2,839	,005			
Sebatkarlık	-,183	,033	-,200	-5,513	,000			
Probleme odaklı	-,111	,037	-,113	-3,020	,003			
Küçümseyici	,082	,033	,121	2,474	,014			
Birinci aşama $F_{(1,549)}=194,122$, $p=,000$								
İkinci aşama $F_{(2,548)}=125,901$, $p=,000$								
Üçüncü aşama $F_{(3,547)}=100,303$, $p=,000$								
Dördüncü aşama $F_{(4,546)}=76,996$, $p=,000$								
Beşinci aşama $F_{(5,545)}=63,399$, $p=,000$								

Tablo 4.64’de görüldüğü gibi çocukların duygu düzenlemelerini anlamlı bir şekilde açıklayan üç değişken tarafından beş model kurulmuştur.

Model 1’de değişkenlik olumsuzluk alt boyutunun en iyi yordayıcısı “tepkisellik” alt boyut puanları analize girmiş ve toplam varyansın %26,1’ini açıklamıştır ($R=0,511$, $R^2=0,261$, $p<0,05$). Tepkisellik puanları ile değişkenlik-olumsuz arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($\beta=0,511$; $p<0,05$). Diğer bir anlatımla çocukların tepkisellik durumu artış gösterdikçe değişkenlik-olumsuzluklarında da artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Model 2’de açıklamaya %4’lük bir katkı getiren “cezalandırıcı” değişkeni eklenmiştir. Tepkisellik ve cezalandırıcı değişkenleri birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarındaki değişikliğin %31,5’ine açıklık getirmektedir ($R=0,561$, $R^2=0,315$; $p<0,05$). Çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanları ile annelerin cezalandırıcı puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=0,241$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla annelerin cezalandırıcı puanları artış gösterdikçe çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarının da artış gösterdiği belirlenmiştir.

Model 3’de açıklamaya %4’lük bir katkı getiren “sebatkarlık” değişkeni eklenmiştir. Tepkisellik, annelerin cezalandırıcı davranışı, çocuğun sebatkarlıkları değişkenleri birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarındaki değişikliğin %35,5’ine açıklık getirmektedir ($R=0,596$, $R^2=0,355$; $p<0,05$). Çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanları ile sebatkarlık puanları arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=-0,212$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocukların sebatkarlık özelliği artış gösterdikçe değişkenlik-olumsuzluk puanlarında da azalma gösterdiği belirlenmiştir.

Model 4’de açıklamaya %0,6’lık bir katkı getiren “probleme odaklı” değişkeni eklenmiştir. Tepkisellik, annelerin cezalandırıcı davranışı, çocuğun sebatkarlık özelliği ve annelerin probleme odaklı davranış değişkenleri birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarındaki değişikliğin %36,1’ine açıklık getirmektedir ($R=0,601$, $R^2=0,361$; $p<0,05$). Çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanları ile annenin probleme odaklı davranışı arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=-0,077$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocukların annenin probleme odaklı davranışı artış

gösterdikçe çocuğun değişkenlik-olumsuzluk puanlarının azalma gösterdiği belirlenmiştir.

Model 5’de açıklamaya %0,7’lik bir katkı getiren “küçümseyici davranış” değişkeni eklenmiştir. Tepkisellik, annelerin cezalandırıcı davranışı, çocuğun sebatkarlık özelliği, annelerin probleme odaklı davranış ve küçümseyici davranışı birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarındaki değişikliğin %36,8’ine açıklık getirmektedir ($R=0,606$, $R^2=0,368$; $p<0,05$). Çocukların değişkenlik-olumsuzlukları ile annenin çocuğun olumsuz duygu durumunda küçümseyici davranması arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır ($\beta=0,121$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla çocuğun olumsuz duygu durumunda annenin küçümseyici davranışı artış gösterdikçe çocuğun değişkenlik-olumsuzluklarının da artış gösterdiği belirlenmiştir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden 5 ve 6 yaş çocukların duygu düzenleme, mizaç durumu ve annelerin çocuklarının olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyinin; ölçülen bu faktörlerin çocuğun ve annenin demografik bilgilerine göre değişip değişmemesinin; ölçeklerin alt boyutları ile ilişkisinin; çocukların mizacı, annenin çocuğun olumsuz duygusuyla başa çıkma düzeyleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin; söz konusu değişkenlerin çocuğun duygu düzenlenmesini ne düzeyde yordadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde, amaçlar doğrultusunda araştırmadan elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan çocukların yaşları incelendiğinde çoğunluğun 6 yaştan oluştuğu görülmüştür (Tablo 1). Bu bulguya göre ailelerin daha çok 6 yaş çocuğunu ilköğretime hazırlık grubu olarak okul öncesi eğitim kurumuna gönderdikleri ya da 6 yaş grubu için okul öncesi eğitim kurumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016 incelendiğinde, toplam 1.209.106 çocuktan anasınıfına kayıtlı olan çocuk sayısı (ilköğretime hazırlık grubu için) 725.584 ve anaokuluna kayıtlı çocuk sayısı 483.522 olduğu görülmektedir. (http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgu_n_egitim_2015_2016.pdf). Milli Eğitim İstatistikleri göstermektedir ki anasınıfına kayıtlı çocuk sayısı diğer yaş gruplarına kayıtlı çocuk sayısından daha fazladır.

Tablo 1'deki cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise %47.7 (n=263) ile kız çocuklar, %52.3 (n=288) ile erkek çocukların oluşturduğu görülmektedir. Milli Eğitim İstatistikleri 2015-2016 incelendiğinde, anaokuluna devam eden toplam çocuk sayısı 1.209.106 olup bunların %52,3'ü (n=633.349) erkek çocuk, %47,6'sı (n=575.757) ise kız çocuk olduğu görülmektedir. Milli Eğitim İstatistiklerinden alınan bulgular ile araştırma grubunu oluşturan cinsiyet yüzdelik değerlerin yakınlığı dikkat çekmektedir (http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgu_n_egitim_2015_2016.pdf).

Tablo 1’deki doğum sırası incelendiğinde %52.1’si ilk çocuk, %39.4’ü ikinci çocuk, %8.5’si üçüncü çocuk ve sonrası olarak ve çoğunluk grubun (%57.9) iki kardeşten oluştuğu tespit edilmiştir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005)’in yapmış olduğu çalışmada çocukların %55’inin ilk çocuk, %31,5’inin ikinci çocuk ve %13,4’ünün üçüncü ya da daha sonraki çocuk olduğu ve %54,6’sı iki kardeş olduğu belirtilmiştir. Ailelerin üç ve daha fazla çocuk sahibi olma oranı düşüktür (s.22). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların çoğunluğu ilk çocuktur ve bu çocuklar çoğunlukla iki kardeştir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005)’in araştırma bulguları, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 1’de çoğunluğun (%88.4) çekirdek aileye sahip olduğu görülmektedir. TÜİK 2015 yılı verilerine göre Türkiye’de anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile oranı %66.9 olarak tespit edilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.-do?id=21523>). Günümüzde ekonomik koşullar ve/veya örneklem grubunun büyükşehir olması sebebi ile çoğunlukla çekirdek ailede yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 2’ e göre, araştırmaya katılan annelerin çoğunluğunun 31- 40 yaş ve evli oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin %8.5’i 18 yaş ve altında evlendikleri tespit edilmiştir. TÜİK (2012) verilerine göre, ülkemizde 2012 yılında yapılan toplam resmi evlenmeler içinde 16-17 yaşında evlenen kız çocuklarının oranı %6,7 olup, sayıları 40.428’dir (http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2013 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre, 2013 yılı içinde yasal merciler karşısında evlenen kadınların yaklaşık beşte biri (20,5%) 16-19 yaş grubundaki kadınlardır (<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/t%C3%BCrkiyede%20evlilik%20tercihleri%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202015.pdf>).

Anneler evlenme yaşı olarak çoğunlukla 19-26 yaş aralığını seçmişlerdir (%33.2’si 19-22yaş, %37.7’si 23-26 yaş). Araştırma bulgusunu destekleyen nitelikte olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yapmış olduğu araştırmaya göre kadınların %36’sı 20-24 yaş grubunda evlenmiştir. İstanbul bölgesinde kadınların ortalama evlenme yaşı 24,8 olarak saptanmıştır (<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/t%C3%BCrkiyede%20evlilik%20tercihleri>

[%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202015.pdf](#)).

Araştırmaya katılan annelerin (%33.2'si lise mezunu ve %37.6'si üniversite mezunu) öğrenim durumu yüksek olmasına rağmen çoğunluğunun (%67.7) çalışmıyor olması dikkat çekicidir. Bu durumun nedeni olarak, annelerin çoğunluğunun emekli, işsiz, kendi istekleri ya da eşlerinin istekleri doğrultusunda çalışmadığı söylenebilir. TÜİK 2017 sonuçlarına göre 15-64 yaş aralığında kadın işsizlik oranının %15,7 olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.-do?id=24626>). Ayrıca Almanya'da yapılan bir araştırmaya göre annelerin haftalık çalışma saatleri ile çocuk bakımının bir kuruma verilmesi paralellik göstermektedir (Coneus, Goeggel ve Muehler, 2008). Okul öncesi eğitimin toplumsal amaçlarından biri çalışan annelerin yükünü azaltmak ve onlara destek sağlamaktır düşüncesi yerini okul öncesi eğitimin zorunlu bir ihtiyaç haline gelmesi almıştır. Bu çalışma sonuçları göstermektedir ki annelerin çocuklarını okul öncesi eğitime göndermelerinin sebebi annelerin çalışmaları değildir. Yükselen ekonomik koşullar da dikkate alınarak annelerin çoğunluğunun okul öncesi eğitimin önemini kavradıkları söylenebilir.

Ritmiklik, çocuğun her gün yaptığı ritüellerini tekrar etmesi olarak tanımlanmıştır. Örneğin bir çocuğun hergün aynı saatte uyuması, aynı saatte yemek yemesi o çocuğun ritmikliğini göstermektedir. Tepkisellik, bir durum ya da olaya tepki verme hızı olarak tanımlanmıştır (Pior ve ark, 2000, s.9). Tepkisellik aynı zamanda çocuğun olumsuz duygu durumlarında bunu fiziksel olarak olumsuz davranış şekilleriyle (bağırması, ağlaması, kendisini yerden yere atması gibi) tepkisini göstermesidir (Demiriz ve Ulutaş, 2016, s.22). Sebatkarlık, bir çalışma üzerinde yoğunlaşabilme, sıcakkanlılık ise yeni besinlere, tanımadığı insanlara ya da yabancı bir çevreye uyum sağlayabilme olarak tanımlanmıştır (Pior ve ark, 2000, s.9).

Araştırmaya katılan annelerin görüşlerine göre kız çocukları erkek çocuklara göre daha sebatkar ve utangaç; erkek çocukları kız çocuklara göre daha sıcakkanlıdır. Tepkisellik ve ritmiklik alt boyutlarında ise erkek öğrencilerin puan ortalamaları kız öğrencilerden yüksek çıksa da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 4). Else-Quest ve arkadaşları (2006) yaptıkları araştırmada 3 ay ile 13 yaş aralığındaki çocuklarda mizaç farklılığına işaret etmiş ve kız çocuklarının

erkek çocuklara göre daha fazla utangaç olduklarını da belirtmişlerdir. Burgess ve arkadaşları (2006) yaptıkları araştırmada ailelerin kız çocuklarının utangaç davranışlarını kabul edici ve ödüllendirici davrandıkları fakat erkek çocuklarının utangaç davranışlarına olumsuz tepkiler verdikleri ve bu davranışları cesaretlendirmedikleri belirtilmiştir. Yapılan bazı araştırmalarda (Altan, 2006; Çam ve Tümkaya, 2006; Özkan ve ark., 2014; Aytar, Aksoy ve Kartez, 2014; Ummanel, 2007; Arslan ve ark., 2010) kız öğrencilerin sebatkarlık ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca Aytar, Aksoy ve Kartez (2014) yaptıkları araştırmada kız çocukların sebatkarlık, ritmiklik alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının erkek çocuklara göre yüksek çıktığını, tepkisellik alt boyutunda ise bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Gülay (2008) yaptığı çalışmada erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha hareketli olduklarını belirtmiştir. Dodge ve Coie (1987), saldırganlığı tepkisel (reactive) ve proaktif (proactive) olarak iki grupta ele alır. Bu da göstermektedir ki saldırganlık ile tepkisellik ilişkilidir. Karaca, Gündüz ve Aral (2011)'in yaptıkları çalışmada erkeklerin sosyal alt boyutlarından (fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve depresif duygular) aldıkları puan ortalamalarının kızların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. İlişkisel saldırganlık alt boyutundan erkekler, kızlara göre daha yüksek puanlar almışlardır. Seven (2007) yaptığı çalışmada erkek çocukların, kız çocuklarına göre davranış problemleri puanları yüksek bulunmuştur. Gülay (2008)'in yaptığı araştırmada çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır, erkek çocuklarının, kız çocuklarına göre daha saldırgan oldukları belirlenmiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar ile bu araştırmadan elde edilen bulgular birbirlerini destekler niteliktedir.

Ayrıca kız ve erkek çocukların mizaçları ile ilgili yapılan başka araştırmalar da göstermektedir ki kız ve erkek çocuklar arasında mizaçsal olarak önemli farklılıklar mevcuttur. Ramey ve arkadaşları (1998) çalışmasında, kız çocuklarının erkek çocuklara göre uyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve cinsiyetin uyum için önemli bir faktör olduğunu belirtmiştir. Altay ve Güre (2012) yaptıkları araştırmada 35-75 aylık kız çocuklarının yaşlılarıyla ve öğretmenleriyle erkek çocuklara göre daha pozitif ilişkiler kurduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmada anneler ve öğretmenler

tarafından değerlendirilen kızların erkeklere göre olumlu sosyal davranışlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Yoleri (2014) yapmış olduğu araştırmada okula uyum ile mizacın sebatkarlık ve ritmiklik alt boyutlarıyla anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır ve okula uyumda zorluk çekenlerin öfkelerini tepkisel olarak ifade ettikleri belirtilmiştir. McBride, Schoppe ve Rane (2002) yaptıkları araştırmada kızlarını daha az aktif olarak algılayan annelerin, kızlarının kendileriyle daha az etkileşimde bulduklarını ve bu durumun erkek çocuklar için geçerli olmadığını belirtmişlerdir. Yaşla birlikte utangaçlık ya da diğer duygusal tepkilerdeki değişime bakılacak olunursa Bradley ve arkadaşları (2001) duygu ve motivasyonda cinsiyet farklılıklarını araştırmıştır. Çalışmada ergenlik çağı sonundaki kız ve erkeğin duygusal tepki durumunu karşılaştırmış ve kızların erkeklerden daha fazla duygusal tepki verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yurdakul ve Üner (2015) sağlık yüksek okulunda okuyan 315 öğrenci ile yaptığı araştırma sonucunda cinsiyet ile duygusal tepkisellik alt boyutu puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ve diğer değişkenler kontrol edildiğinde kadınların duygusal tepkisellik puan ortalamasının erkeklere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada çocukların 5 ya da 6 yaşında olmasına göre mizaç alt boyutlarından almış oldukları puanların anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Sonucun bu şekilde çıkmasına aradaki yaş farkının az olması neden olmuş olabilir (Tablo 3).

Çocuğun sosyal çevresi, sadece ebeveynleri değil aynı zamanda kardeşleri ve diğer kişileri de kapsamaktadır. Adler'e göre, doğum sırası, çocuğun kardeşlere ve yetişkinlere göre bir konumudur. Gerçek doğum sırası olan, ilk çocuk, ikinci çocuk, üçüncü çocuk, son çocuk gibi çocukların konumları çocukların ileriki yaşamları için önemli belirleyici özelliklere sahiptir. Her ailede gerçek doğum sırasının özellikleri benzerlik göstermektedir (Shulman ve Mosak, 1977, s.114). En küçük çocuk ailede çok fazla şımartılır ve büyük kardeşlerine yetişme isteği ile birlikte aşağılık duygusuna da kapılabilir (Gençtanırım, 2015, s.270). Adler (2000)'e göre gerçek doğum sırasının yanında psikolojik doğum sırası da önem taşımaktadır ve psikolojik doğum sırası çocuğun aile içindeki konumuna ilişkin psikolojik algıdır. Erken çocukluk döneminde çocukla kurulan iletişim, ebeveyn tutum ve davranışlarının çocuğun kişilik

gelişimi için önemli olduğunu ileri süren Adler (2000), çocuğa gösterilen tutum ve davranışlar ve aynı zamanda çocuğun doğum sırası (ilk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) çocuğun kişilik gelişimi için önem taşımaktadır.

Araştırmada üçüncü ve sonrasında doğan çocuğun ilk çocuğa göre tepkiselliğinin daha fazla olduğu ve üçüncü ve sonrasında doğan çocukların ilk ve ikinci sırada doğan çocuklara göre ritmiklik puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir (Tablo 7). Sebatkarlık ve sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyutları ile doğum sırası arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Tablo 6- Tablo 8). Fakat, Aytar, Aksoy ve Kartez (2014), annelerin kişilik özellikleri ve çocukların mizaçlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapmış oldukları çalışmada ilk sırada doğan çocukların daha sıcakkanlı olduğunu belirtmişlerdir.

Kardeş sayısı ile mizaç arasındaki ilişkiye bakacak olursak kardeş sayısı arttıkça tepkiselliğin de arttığı söylenebilir (Tablo 11). Kardeş sayısı arttıkça çocukların ritmiklik alt boyutundan aldıkları puanlarda azalma olduğu görülmektedir (Tablo 13). Sebatkarlık ve sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyutları ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (Tablo 12). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı bir grup çocuğun mizaç özellikleri incelenmiş ve ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanısı alan çocukların tanı almayan gruba göre mizacın ritmiklik alt boyutundan daha az puanlar aldıkları, yeni bir uyarana ilk tepkisinin daha utangaç ve çekingen olduğu aynı zamanda tanı almayan çocuklara göre uyum zorluğunun uzun süre devam ettiği görülmüştür (Bellibaş, Büküşoğlu ve Erermiş, 2005). Kardeş sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman azalmakta ve zaman azalmasına bağlı olarak etkileşimin de azalmasıyla birlikte çocuğun olumsuz davranışlarının artma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Kardeş sayısı arttıkça anne ile çocuk arasındaki etkileşimin azalmasıyla istek ve beklentileri yerine gelmeyen çocuk hırçınlaşacak ve tepkiselliği artacaktır.

Yapılan araştırma sonuçlara göre kardeş sayısı arttıkça bunun yansımaları çocuk için olumsuz olurken, kardeş sayısı azaldıkça yaşam koşullarının iyileşmesi, akademik başarının artması ve davranış problemleri ile baba-çocuk arasındaki çatışmanın azalması gibi olumlu yansımaları olduğu gözlenmiştir. Seven (2007)

ailesel faktörlerin 6 yaş çocukların sosyal davranış problemine etkisini incelemiş ve yaptığı çalışma neticesinde kardeş sayısı arttıkça davranış probleminin arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Öz (1999)'ün 309 lise öğrenci ile yaptığı çalışmada kardeş sayısının çocuğun kendini kabul düzeyini etkilediğini ortaya koymuştur. Kardeş sayısı 1-3 arasında olan çocukların tek çocuk olanlara ve 4'den fazla kardeşe sahip olan çocuklara göre kendini kabul düzeylerinin daha fazla olduğunu belirtmiştir. Uyanık ve arkadaşları (2015) yapmış oldukları araştırmada baba-çocuk arasındaki çatışma boyutu puanının iki çocuklu ailelerde, tek çocuklu ve üç ve daha fazla çocuklu ailelere göre anlamlı derecede düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tuncer ve arkadaşları (2014) 7.sınıf öğrencisi olan 2676 kişi ile yapmış oldukları araştırmada, tek kardeş ve 2 kardeş olanların, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre daha gözde ve popüler olduklarını belirtmiştir. Tek çocuk olanların, kardeşi olanlara göre zihinsel ve okul durum alt boyutlarından daha yüksek puanlar almışlardır. Gelbal (2010) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkçedeki başarı düzeylerinin evlerindeki olanaklara, annelerinin öğrenim düzeylerine, cinsiyetlerine ve kardeş sayılarına göre değişip değişmediğini belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırmaya göre, anne öğrenim düzeyinin çocuklarının başarısı üzerinde önemli yeri olduğu, annenin öğrenim düzeyi ile birlikte evdeki olanakların yüksek olmasının başarıyı daha çok arttırdığı, sahip olunan kardeş sayısı arttıkça başarının düştüğü gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmada çocukların mizacın alt boyutları olan tepkisellik, sebatkarlık, sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik alt boyutları ile anne yaşı ve anne evlenme yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmada annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının tepkiselliği azalmakta, ritmikliği artmaktadır. Anne öğrenim düzeyi ile sebatkarlık ve sıcakkanlılık-utangaçlık arasında bir ilişki bulunamamıştır

Annenin öğrenim durumu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar göstermektedir ki annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocukta olumlu yönde farklılıklar oluşmuştur. Erkan ve Kırcı (2010) okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocukların ilköğretim hazırbulunuşluğu üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada annenin öğrenim düzeyi yüksek olması ile çocuğun ilkokula hazırbulunuşluğu

arasında bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Gülay (2008) çalışmasında anne eğitim düzeyi ile çeşitli değişkenlerin ilişkisine bakmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin çocukları öğrenim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarına göre, akran kabullerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca annelerin öğrenim düzeyleri azaldıkça çocuklarda asosyal davranışlarda artma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların saldırganlıkları, yardımlaşma davranışları, korku ve kaygı düzeyleri, dışlanma düzeyleri, yaşlıları tarafından fiziksel şiddete maruz kalma düzeyleri ve dışlanma düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tümkaya (2005) yapmış olduğu çalışmada annelerin öğrenim düzeyleri arttıkça çocuklarının umutsuzluk düzeylerinde azaldığını tespit etmiştir.

Annenin çalışıp çalışmaması ile çocuğun mizacı arasında bir ilişki bulunmamıştır.

5- 6 yaş çocuklarla yapılan araştırmalarda annelerin çocuklara davranış şekilleri çocukların yaşlarına göre farklılık göstermemektedir (Özkan, 2015; Yağmurlu ve Altan, 2010). Bu bulgu ile araştırmadan elde edilen sonuçlar birbirine benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmanın bulgusuna göre, annelerin erkek çocuklarına kız çocuklarından daha fazla küçümseyici ve cezalandırıcı davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Annelerin üç ve sonrasında doğan çocuklarına küçümseyici ve cezalandırıcı davranışları daha fazla sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısı ile kardeş sayısı üç ve üzerinde olanların bir kardeşi olan ve kardeşi olmayanlara göre daha fazla küçümseyici ve cezalandırıcı davranışa maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ve çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı arttıkça ebeveynde sıkıntı alt boyut puanlarının da arttığı görülmektedir. Probleme odaklı, duyguya odaklı ve duygu ifadesini teşvik alt boyutları ile doğum sırası arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

İlk doğan ya da tek çocuklar, kardeşlerin gelişinden önce anne babalarının ilgisini ve sevgisini başkalarıyla paylaşmama ve yetişkinlerin odağı olma ayrıcalığına sahip olacaktır (Gordon, 1998, s.312). Ailenin ilk çocuğu genel olarak kardeşleri

arasında ilk olması sebebiyle en büyük ilgiye sahip olur. Akademik başarıları kendinden sonra gelecek kardeşlerden daha yüksektir. En büyük çocuk genel olarak gösterilen ilgiden en büyük payı alır. Başarı odaklı olan, çok çalışan ve kendilik değerleri, sonra doğan çocuklara oranla daha yüksek olan çocuklardır (Çakır ve Şen, 2012, s.66). Miller ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmalar, ailelerin ilk doğan çocuklara daha fazla ilgi ve sıcaklık gösterdiklerinden dolayı avantajlı olduklarını ortaya koymuştur. İlk doğan çocuklarla daha sonra doğan çocuklar kıyaslandığında ailelerin ilgileri çocuk sayısı arttıkça azalmaktadır ve bu durum çocukların akademik başarılarını etkilemektedir (Joseph, 2009, s. 111). Öztürk (2009) çalışmasındaki bulgular neticesinde annelerin son çocuklarına olan ilgi ve zamanlarının azaldığını ifade etmiştir. Haktanır ve Baran (1998) yapmış oldukları çalışmada çocukların doğum sırasının anne baba tutumlarını algılamalarında etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Scheck ve Emerick (1976) yapmış oldukları çalışmada ailede kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına karşı olumlu davranışlarında azalma olduğunu belirtmiştir. Örneğin çocuklar kardeş sayısı arttıkça ailelerinin kendilerine daha az sevgi dolu olduklarını ve daha fazla reddedici davrandıklarını ifade etmişlerdir. Nilüfer (2016), yüksek lisans tezinde büyük ve küçük kardeşler arasında annelerin algılanan ebeveynlik tutumlarına ilişkin farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Küçük kardeşler büyük kardeşlerine göre annelerinin kendilerine daha korumacı ve endişeli yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Güneysu ve Bilir (1988) yaptıkları araştırmaya göre, kardeş sayısı arttıkça anne babaların demokratik tutum düzeyleri azalmakta ve kardeş sayısı arttıkça gençlerin kendilerini kabul düzeyleri düştüğü saptanmıştır. Kardeş sayısı 4 ve üzerinde olan çocukların tek veya 2-3 kardeşi olanlara göre kendilerini kabul düzeyleri daha düşüktür. Yapılan çalışmalar bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Annenin çocuğuna davranış şekilleri ile çocuğun geniş ailede ya da çekirdek ailede yaşaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu araştırmada çocukların mizaçları ile geniş ailede yaşamaları ya da çekirdek ailede yaşamaları arasında benzerlik bulunmamıştır.

Annenin yaşı ile çocuğuna davranış şekilleri arasında bir ilişki bulunmamasına karşılık annenin evlenme yaşı ile küçümseyici ve cezalandırıcı davranış arasında

anlamli bir iliŒi bulunmuŒtur. 27 yaŒ ve uzerinde evlenen annelerin daha kucuk yaŒta evlenen annelere göre çocuklarına daha az kucümseyici ve cezalandirici davranıŒta buldukları tespit edilmiŒtir. Yağmurlu ve Altan (2010) 25 ve 48 yaŒ aralığında olan annelerin duygu sosyalleŒtirme davranıŒları ile yaŒları arasında bir iliŒi olmadığını ifade etmiŒtir. Yıldırım (1992) evli bireylerin uyum duzeylerine etki eden faktörleri incelediği alıŒmada evlenme yaŒı yukseldike evlilik uyumunun arttığını ifade etmiŒtir. Düzgün (2009) evli kiŒilerde depresyon ve evliliğe etki eden faktörlerin incelenmesine yönelik yaptığı alıŒmada evlenme yaŒı ve evliliğin geleceğini değerlendirme biçiminin tek baŒına evlilik uyumunun en iyi yordayıcıları olduğu görülmektedir.

ğrenim duzeyi arttığı kucümseyici davranıŒta azalma görülmekte ve annenin öğrenim duzeyi üniversite ve uzerinde olması ile ortaokul ve altı seviyesinde olması kıyaslandığında ortaokul ve altı olan annelerin ebeveynde sıkıntı boyutundan aldıkları puanlar daha yuksedir. Altan-Aytun, Yağmurlu ve Yavuz (2013) annenin öğrenim duzeyi arttığı kucümseyici ve cezalandirici davranıŒın anneler tarafından daha az kullanıldığını belirtmektedirler. Karasan (2015) yaptığı alıŒmada ebeveynlerin öğrenim duzeyleri dŒtke otoriter tutumlarında bir artıŒ olduğunu sonucuna ulaŒmıŒtır. Œahin ve zyrek (2008) yapmıŒ oldukları alıŒmada anne ve babaların öğrenim duzeyleri arttığı çocuklarına karŒı demokratik tutumlarının da arttığı sonucuna ulaŒmıŒlardır. Yalçın (2013) yapmıŒ olduğu araŒtırma sonucunda annelerin çocuklarına yönelik davranıŒlarında “Duygusal cezalandırma” alt leği puanlarından oldukça yuksedir ve eğitim aldıktan sonra bir dŒuŒ olsa da beklenen seviyeye inmediği grlmŒtir.

Bu araŒtırmada alıŒmayan annelerin alıŒan annelere göre çocuklarına daha fazla kucümseyici davranıŒta buldukları bulgusuna ulaŒılmıŒtır. Haktanır, Baran ve Alisinanoğlu (1998)’nun yapmıŒ oldukları alıŒma da göstermektedir ki; annelerin öğrenim duzeyleri yukseldike çocuklarına davranıŒ Œekilleri olumlu yönde artıŒ gösterirken, evlilik uyumları da yukselmektedir. Seven (2007) yaptığı araŒtırmada alıŒan annelerin çocukları alıŒmayan annelerin çocuklarına göre davranıŒ problemlerine daha az rastlanmıŒtır. Gürsoy (2002) yapmıŒ olduğu araŒtırmada çocukların saldırganlıklarını farklı deđerŒkenler açısından incelemesi sonucunda annesi

çalışmayan çocukların annesi çalışan çocuklara göre saldırganlık puanlarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada çocuğun saldırganlığı için doğum sırası, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumunun önemli bir farklılık oluşturmadığı da belirtilmiştir. McBride, Schoppe ve Rane (2002) yapmış oldukları çalışma sonucunda annelerin ulaşılabilirliğinin tek önemli yordayıcısının (%3) annelerin çalışması olarak belirtilmiş ve çalışan annelerin çocuklar tarafında daha az ulaşılabilir olduğu gösterse de Yörükoğlu (1996)'na göre çalışan anneler annelik yönünden kaygılandıkça annenin çalışması bir problem olmaktan çıkar. Çalışan pek çok anne çocuklarına ayırabildikleri sürede yeterli ilgi ve sevgiyi verebilmektedirler (s.46). Demiriz ve Dinçer (2000)'in yaptığı bir araştırmaya göre, çalışan anne çocuklarının öz bakım toplam puanlarının çalışmayan anne çocuklarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yavuzer (2016b)'e göre, bilinçli bir çalışan anne, mesleğini yapması ve ekonomik bağımsızlığının huzuru içinde çocuğuyla daha verimli vakit geçirmek adına zamanını doğru ve etkili kullanacaktır (s.58).

Bu araştırmanın bulgularına göre, erkek çocukları kız çocuklarına göre daha fazla değişken bir ruh haline sahiptir ve daha fazla olumsuz duygular yaşar. Fabes ve arkadaşları (1994) anaokulu ve 2. Sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmada kız çocuklarının, erkek çocuklarına kıyasla, ağlayan bebeğe daha duyarlı oldukları ve sıkıntı içindeki diğer kişilere maruz kaldıklarında daha doğrudan, aktif başa çıkma tepkileri gösterdikleri bulgusuna ulaşmışlardır. Bu da kız çocukların olumsuz ve değişken duygu durumlarına daha duyarlı olduklarını göstermektedir. Araştırma bulgusuna göre duygu düzenleme alt boyutunda çocuğun cinsiyeti farklılığa sebep olmamıştır. Türk toplumunda erkeğin sert ve katı olması gerektiği görüşü nedeniyle aileler ve çevre bazen bilerek/kasti bazen de farkında olmayarak erkek çocuklarını daha olumsuz duygu durumlarına maruz bırakıyor olabilirler.

Bu araştırma bulgularına göre 5 yaş çocuklar ile 6 yaş çocukları arasında duygu düzenleme açısından bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. 5 ile 6 yaş arasındaki yaş farkının fazla olmaması sebebiyle sonuç bu şekilde çıkmış olabilir. Alan yazında 5 ile 6 yaş arasındaki duygu düzenleme becerileri farkını inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Bu araştırma bulguları neticesinde duygu düzenleme becerisi çocuğun doğum sırasından etkilenmediği fakat kardeş sayısı azaldıkça duygu düzenleme becerisinde bir artış söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlik-olumsuzluk alt boyutu için ise üç ve üzerinde kardeşi olanların iki kardeşi olanlara göre puan ortalaması fazla çıkmıştır. Kardeş sayısı için yapılan bazı araştırmalar göstermektedir ki kardeş sayısının çok fazla olması çocuk için olumlu bir durum değildir. Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz (2015)'in yaptığı araştırmada, çocukların oyun becerileri ile duygu düzenleme becerileri ölçeğinin değişkenlik-olumsuzluk alt boyutu arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Bir diğer anlatımla çocukların oyun becerileri arttıkça değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan elde ettikleri puan azalmaktadır. Bu araştırma göz önünde bulundurulduğunda kardeşe sahip olunması ile akrana sahip olunmasının çocuktaki yansımalarının farklı olduğu söylenebilir. Arı ve Seçer (2004) yaptıkları araştırmada kardeş sayısına göre çocukların temel duyguları tanınması arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Filiz (2011)'in yapmış olduğu araştırmaya göre, az sayıda kardeşi olan çocukların çok sayıda kardeşi olanlara göre benlik saygısı daha yüksektir. Kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına ayırdıkları zaman azalmakta ve çocuklar da duygu ve düşüncelerini daha az özgür ortamda ifade etmektedirler. Dağlı ve Beyazsaçlı (2010) yapmış olduğu araştırmada kendini gerçekleştirme oranı için üç ve daha fazla kardeşi olanların diğer gruplara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmada çekirdek ailede yaşayan çocukların duygu düzenleme becerileri geniş ailede yaşayan çocuklara göre daha gelişmiştir. Çekirdek ailede anne çocuğuna daha fazla vakit ayırıp rehber olabilir. Yörükoğlu (1997)'na göre, çekirdek ailede eşler, başkalarının müdahalesi olmadan ilişkilerini düzenleyebilirler ve böylece çekirdek aile ortamı sevgi ve içten davranmak için en uygun ortam haline gelmiş olur (s.49). Duyguların daha fazla dile getirilmesi, çocukların duygularının farkında olması ve dolayısı ile duygularını düzenleme becerilerinin artmasına yol açmış olabilir. Yörükoğlu (1997)'na göre geniş ailede, aile düzeni büyükler tarafından geleneklere uygun bir şekilde yürür (s.50). Aile büyükleri ile bir arada yaşayan çiftler duygularını birbirlerine ifade etmeleri için rahat bir ortam bulmakta zorluk yaşayabilirler. Duygu sosyalleştirmesi yapan çocuk bu durumun yansıması olarak duygularını ifade ederken

zorlanacak ve duygu düzenleme becerileri yeterince gelişmeyecektir.

Araştırma bulgularına göre, 18- 30 yaş grubundaki annelerin çocukları daha büyük yaş gruplarına sahip annelerin çocuklarına göre duygu düzenleme becerileri daha düşüktür denilebilir. Daha büyük yaş gruplarındaki annelerde evliliğin oturması, evlilik uyumunun ve tecrübenin artması ile birlikte çocuğun duygu düzenlemesine daha fazla destekleyici davranışlar göstermiş olabilirler.

Araştırmada 27 yaş ve üzerinde evlenen annelerin çocukları 15-22 ve 19-22 yaş grubunda evlenen annelerin çocuklarına göre duygu düzenleme becerileri daha yüksek bulunmuştur. 19-22 yaş grubunda evlenen annelerin çocukları ise 27 yaş ve üzerinde evlenen annelerin çocuklarına göre değişkenlik-olumsuzluk boyutundan daha fazla puan almışlardır. Daha yüksek yaş gruplarında evlenen annelerin bilinç düzeyinin artması, çocuklarının duygularına verdikleri tepkilerin çocuğu destekler nitelikte olması, eğitim düzeyi yüksek kişiler olması sebebiyle 27 yaş ve üzerinde evlenen annelerin çocuklarının duygu düzenleme becerileri daha yüksek ve değişkenlik-olumsuzluk özellikleri daha düşük çıkmış olabilir.

Annelerin öğrenim düzeyi yüksek olduğunda (lise ve daha fazlası) çocukların duygu düzenleme becerileri artmaktadır. Öğrenim düzeyi azaldıkça çocukların değişkenlik-olumsuzluk alt boyutundan almış oldukları puan da artmaktadır. Masalçı (2001) yaptığı çalışmada anne öğrenim düzeyi ile çocuğun öfkesini ifade ediş biçimi ve saldırganlık davranışı birbiri ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Alisinanoğlu (2003)'nun yapmış olduğu araştırma sonucuna göre annenin öğrenim düzeyi arttıkça, çocukların denetim odağı dıştan içe doğru olmaktadır. Annenin yüksek öğrenim düzeyinde olması (lise veya üniversite mezunu), çocukların içten denetimli olmalarını sağladığını göstermektedir. Gülgez ve Gündüz (2015) yapmış oldukları çalışmada, duygu düzenleme güçlüğüne yönelik bir program oluşturmuşlar ve program sonunda programa katılanlar katılmayanlara göre anlamlı şekilde duygu düzenleme güçlüklerinde azalma meydana gelmiştir. Kapçı ve ark. (2009) ilköğretim çağı çocukların duygu düzenlemesiyle ilgili yaptıkları çalışma sonucunda erkek çocuk, annelerin eğitim düzeyinin düşük olması ve annenin çalışmaması değişkenlerinin ilköğretim çağı çocukların duygu düzenleme becerileri açısından dezavantaj olduğuna

işaret etmektedir.

Duygu düzenleme alt boyutları için annenin çalışıyor ya da çalışmıyor oluşu arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ünlü (2012) yapmış olduğu çalışmada çalışmayan annelerin kız ve erkek çocuklarının genel cinsiyet rolü davranış puanlarının anlamlı şekilde çalışan annelerin çocuklarından daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Tepkisellik olumsuz bir özellik olarak kabul edilebilir. Tepkisellik ile diğer mizaç alt boyutları olan sebatkarlık, sıcakkanlılık-utangaçlık ve ritmiklik arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Örneklem grubundaki çocukların tepkisellik puanları arttıkça diğer mizaç alt boyutları puanlarında azalma görülmektedir. Ritmiklik ve sebatkarlık arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırma grubundaki çocukların mizacı ile duygu düzenlemesi arasında sıkı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Arı ve Yaban (2016) yapmış oldukları çalışmada tepkisel olan çocukların duygu düzenleme puanlarının daha düşük olduğu ve bu çocukların sosyal davranışlarının da düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çocuğun cinsiyeti, tepkiselliği ve sebatkarlığı duygu düzenlenmesinin öngörülmesine katkıda bulunmuştur. Kız çocukların, tepkiselliği az olan çocukların ve sebatkarlığı yüksek olan çocukların daha iyi duygu düzenleme yapabildikleri anlamına gelmektedir (Yağmurlu ve Altan, 2010). Mizaç ile ilişkili olan diğer araştırma çalışmaları da vardır; Mermi ve ark (2015) yapmış oldukları çalışmada mizaç özelliklerinin özkıyım girişimi ile yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşmış; Aslan ve Arkar (2016) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öfke ifade türlerinin mizaç ve karakter özelliği ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Annenin çocuğuna davranış şekilleri ile duygu düzenleme becerisi arasında sıkı bir ilişki vardır. McDowel ve Parke (2000) anne babaların çocukların duygularına ilişkin tutumlarıyla duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Duygu düzenleme yapabilen çocuklar oyunu kaybettiklerinde bunu bastırıp rakiplerini tebrik edebilen veya beğenmedikleri hediye aldıklarında sevinmiş gibi görünen çocuklardır. Çalışmada anne babanın çocuğun duygu durumunu anlamasının hem çocuğun duygu düzenleme üzerinde etkisi olduğunu hem de akran ve öğretmenleri tarafından sevilen

bir çocuk olduğunu göstermektedir. Saritaş ve Gençöz (2011) yapmış oldukları araştırmada annelerin kendi duygu düzenleme güçlükleri ve çocuk yetiştirme davranışlarının, ergenlerin duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkisini incelemişler ve algılanan çocuk yetiştirme davranışları dikkate alındığında, annelerini baskın-otoriter algılayan ergenlerin, annelerini gelişime izin verici algılayan ergenlere kıyasla duygu düzenlemeleri konusunda daha fazla güçlük yaşadıklarını bulmuştur. Bryan ve Dix (2009), 114 anne ve onların 14- 27 ay arasındaki çocuklarıyla yaptıkları laboratuvar gözlemleri neticesinde anneler duygusal olarak olumsuz ifadeleri çok olan ve cinsiyetleri açısından nispeten istenmeyen çocuklarına destekleyici olmayan davranış sergileme eğilimleri yüksek bulunmuştur. Mizaç, empati ve vicdan gibi önemli sosyal davranışlarla sıkı bir şekilde ilişkilidir. Rothbart (2007) yapmış olduğu araştırmada 6-7 yaş arası çocuklarda korkunun sebebinin ebeveyn tarafından bildirilen suçluluk, empati ve düşük saldırganlık ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Çocuktaki tepkisellik arttıkça annede olumsuz davranışlar (cezalandırıcı davranış, küçümseyici davranış ve ebeveynde sıkıntı) artmaktadır. Çocukta sebatkarlık ve ritmiklik arttıkça annede olumlu davranışlarda (duygu ifadesini teşvik, duyguya odaklı davranış ve probleme odaklı davranış) artma görülmektedir. Çocukta sıcakkanlılık arttıkça anne daha fazla duyguya odaklı ve probleme odaklı yaklaşmakta ve ebeveynde sıkıntı azalmaktadır (Tablo 25). Stocker, Dunn ve Plomin (1989)'e göre, annenin özellikle davranışlarındaki farklılıklar çocuğun mizacına ve kardeş sayısına bağlıdır. Cindinoğlu (2015) yaptığı çalışmada tepkisellik ile cezalandırıcı alt boyut arasında negatif yönlü ilişki olduğu, tepkisellik ile anne olumsuz davranışları olarak kabul edilen ebeveynde sıkıntı, cezalandırıcı ve küçümseyici davranışlar ile pozitif yönde ilişki olduğu; sebatkarlık ve ritmiklik ile duygu ifadesini teşvik, duyguya odaklı ve problem odaklı alt boyutlarının pozitif yönde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Aytemiz (2010) sebatkar mizaca sahip çocukların annelerinin demokratik ebeveyn tutumunun özellikleri sergiledikleri, tepkisellik özelliğe sahip çocukların annelerinin otoriter tutum sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır. Gülay (2008)'ın yaptığı araştırmada anne tutumları ile çocukların aşırı hareketlilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmış olup otoriter annelerin çocuklarının, demokratik annelerin çocuklarına göre daha hareketli oldukları belirlenmiştir. Yıldız ve Erci (2011) yaptıkları çalışmada

erkek çocukların kız çocuklara göre anne babalarının tutumlarını daha demokratik algıladıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Aynı araştırmada babaların öğrenim düzeyi arttıkça çocukların anne baba tutumlarını daha demokratik algıladıkları tespit edilmiştir. Bulgular anne babaların tutumları ile ergenlerin saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Anne babası otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan ergenlerin saldırganlık eğiliminin yüksek, anne babası demokratik tutuma sahip ergenlerin ise saldırganlık eğiliminin düşük olduğu tespit edilmiştir. Anne baba tutumları ile saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Çocuğun mizaç özelliklerinin anne tutumu üzerinde etkisi olduğunu gösteren başka çalışmalara bakıldığında Katainen, Raikkonen ve Keltikangas-Jarvinen (1998) ve Kivijarvi ve ark. (2005) yaptıkları çalışmalarda bebeğin sıcaklığı olmasını, annenin bebeğe karşı olumlu duygular hissetmesi ve duyarlı olması ile açıklamaktadırlar. Scaramella ve ark. (2008)'nin çalışmasına göre, annelerin sert tutumu çocukların sonraki yıllardaki tepkisellik davranışlarını arttırdığı ve bu tepkiselliğin saldırganlıkla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Feldman (2003) anne sosyal uyumu ile bebeğin sosyal uyumunun pozitif ilişkili olduğu ve anne depresyonu ile bebeğin negatif duygusallığının ters ilişkili olduğunu belirtmiştir. Katainen, Raikkonen ve Keltikangas-Jarvinen (1998), çocukların mizacı ile anne tutumları arasındaki ilişkiyi boylamsal bir çalışma ile incelemişlerdir. 6 ile 9 yaş arasındaki 386 çocuğun aktivite, sıcakkanlılık ve olumsuz duygulanım mizaç özellikleri bilgisini annelerinden ve 15 yaşına geldiklerinde kendilerinden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda anne tutumlarının çocuğun mizaç özelliklerinin gelişimini etkilediği ve mizacın bazı temel ve sabit olan özelliklerinin, anne tutumları ile etkileşim içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Leerkes, Blankson ve O'Brien (2009) yaptıkları çalışmada annenin duyarlılığı yüksek sosyal yeterlilik ve daha az davranış problemleri ile ilişkilidir. Mizaç olarak tepkisel bebekler annenin sıkıntıya karşı duyarlılığı arasında ters ilişki vardır.

Duygu düzenleme alt boyutunun yordayıcıları sırasıyla sıcakkanlılık-utangaçlık, ritmiklik, annenin öğrenim durumu, cezalandırıcı davranış, probleme odaklı davranış, aile tipi ve anne yaşı birlikte duygu düzenleme puanlarındaki varyansın %23,8'ine açıklık getirmektedir (Tablo 63).

Duygu düzenleme ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda, duygu düzenleme ile bağlanma, uyum, internet bağımlılığı gibi değişkenler ile ilişkisini incelenmiş ve şu Şekilde sıralanmıştır. Ural ve arkadaşları (2015)'nın yaptıkları araştırmaya göre duygu düzenleme becerilerinin anneye bağlanma biğimine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Stifter, Spinrad ve Braungart-Rieker (1999) bebeklerin duygu düzenlemeleri ile ilgili yaptıkları çalışmada duygu düzenleme becerileri düşük seviyede olan bebeklerin daha küçük bebekler gibi uyumsuz olma olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ercengiz ve şar (2017)'ın yapmış olduğu araştırmada duygu düzenlemenin ergenlerde internet bağımlılığını yordamada katkısının incelenmiş ve  ninternet bağımlılığının, duygu düzenlemenin alt boyutu olan içsel işlevsel duygu düzenleme ile negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tepkisellik, annelerin cezalandırıcı davranışı, çocuğun sebatkarlık özelliği, annelerin probleme odaklı davranış ve küçümseyici davranışı birlikte; çocukların değişkenlik-olumsuzluk puanlarındaki değişikliğin %36,8'ine açıklık getirmektedir (Tablo 64). Çocukların tepkisel davranışları paralel Şekilde duygu düzenlemenin değişkenlik-olumsuzluk alt boyutu ile ilişkilidir. Annelerin, ocukların olumsuz duygularına karşı cezalandırıcı ve küçümseyici davranışta buldukları durumlarda çocukların olumsuz duygularını daha yoğun bir Şekilde ifade ettiği söylenebilir. Çocuğun sebatkar olması ve annelerin, çocukların olumsuz duygularına karşı problem çözmeye yönelik yaklaşmaları çocukta değişkenlik-olumsuzluk özelliğini azaltacaktır.

5.2. ÖNERİLER

1. Öğretmenler tarafından anne babaya yönelik eğitimler yapılarak çocukların olumsuz duygu durumlarında neler yapılması konusunda bilgiler verilebilir. Böylece çocuğun olumsuz duygu durumlarında ailenin çocuğa en uygun şekilde davranması sağlanır, aynı zamanda çocuk ile aile üyeleri arasında olumlu bir etkileşim de sağlanmış olur.
2. Özellikle 18 yaş ve altında evlenen annelere yönelik eğitimler düzenlenebilir. Bu eğitimlerde çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyici bilgiler verilebilir.
3. Kız ve erkek arasındaki mizaç farklılıkları dikkate alınarak annenin çocuğun mizacına uygun davranışlar sergilemesi önerilebilir. Annelerin özellikle tepkisel yapıdaki çocuklarına karşı uygun davranışlarda bulunmaları çocuğun duygu düzenleme becerisini geliştirmesine olumlu katkı sağlayacaktır.
4. Özellikle üç çocuk ve daha fazla çocuğa sahip annelere yönelik çocukların olumsuz duygularına karşı başa çıkma stratejilerini bilip kullanmaları ve yılgınlığa uğramamaları için kendilerine sosyalleşmeleri, rahatlamaları için ayrıca bir iş ya da uğraş bulmaları önerilebilir.
5. Duygularımızın ya da davranışlarımızın başkaları tarafından kabul edildiğini görmek isteriz. Bir nevi yaşadığımız her şeye tanık tutmak isteriz. Özellikle çocuklar duygularının anlaşılmadığını düşünürse, kendisini duygularıyla tek başına başa çıkmak zorunda hisseder. Çocuk, duygularının kabul edilmesi ya da fark edilmesi için yoğun olmayan duygularını yoğun olarak yaşayabilir. Örneğin üzülen bir çocuk, çevresi tarafından farkına varılmak için ağlayabilir. Çocuğun duygularının farkına varılması ve kabul edilmesi onları sakinleştirir. Annenin görevinin çocuğun her türlü duygusunu kabul ederek, çocuğun duygusal gelişimine destek vermek olduğunu annelere benimsetilmesi önerilebilir.
6. Çocuk duygu düzenleme becerisini kazanabilmek için ilk olarak annenin davranışlarını referans alacaktır ve bu noktada annenin çocuğuna uygun şekilde yol göstermesi gerekecektir. Çocuğun olumsuz duygular karşısında annenin duyguya odaklı, probleme odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler vermesi çocuğun duygu düzenlemesine katkı sağlayacaktır.

7. Okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile ilgili olarak çocukların mizaçları da göz önünde bulundurularak bir program geliştirilip bu duygu düzenlemelerini geliştirici programın çocuklara uygulanması önerilebilir. Böylece duygu düzenleme becerileri yükselen çocuklar sosyal hayata daha kolay uyum sağlayabilirler.
8. Duygu düzenleme konusunda ailede geliştirilemeyen yönlerin okul öncesi eğitim kurumunda öğretmenler tarafından üzerinde durulması sağlanabilir. Bunun için de öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim programlarında duygu düzenleme konusuna yer verilebilir.
9. Okul öncesi eğitim kurumuna gitmeyen çocuklar üzerinde de bu araştırmaya benzer bir araştırma yapılabilir. Sonuçlar karşılaştırılabilir.
10. Bu araştırmanın amacı beş ve altı yaş çocuklarının duygu düzenlemesinde çocuk mizacıyla anne davranışları arasındaki etkileşimin incelenmesine bakmaktır. Çocuğa yönelik ve çocuğun olumsuz duygularıyla başetme ölçeğine yönelik bilgiler anneden toplanmıştır. İzleyen araştırmalarda çocuklara yönelik duygu düzenleme ve mizaç ölçeği ve çocuğun olumsuz duygusuyla başetme ölçeği için bilgilerin toplanmasında hem anne-babalara hem de öğretmenlere başvurulabilir.
11. 5-6 yaştan daha küçük yaşlardaki çocukların mizacı, duygu düzenleme becerileri ve çocuğun olumsuz duygularında, annelerin çocuklara davranış şekilleri incelenebilir.
12. Alanyazın incelendiğinde ülkemizde okul öncesi dönemde duygu düzenlemeye yönelik çalışmalar yeterli düzeyde değildir. İstenen düzeye ulaşması açısından araştırmacılar tarafından duygu düzenleme kavramı, farklı değişkenlerle bir arada ele alınıp incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2000). *Yaşamın anlam ve amacı* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2016). *Çocuk eğitimi*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Akpınar, R. B. (2006). Duygusal yüz ifadelerini anlama becerisini geliştirmeye yönelik örnek bir öğretim programı. *Journal of Human Sciences*, 1(1). 1-10.
- Altan, O. (2006). Relations between maternal socialization, child temperament and emotion regulation in preschoolers. *Unpublished Master's Thesis, Koc University, Istanbul*.
- Altan-Aytun, Ö., Yagmurlu, B. and Yavuz, H. M. (2013). Turkish mothers' coping with children's negative emotions: a brief report. *Journal of Child and Family Studies*, 22(3), 437-443.
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-108.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128), 65-71.
- Argun, Y. (2007). Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okul öncesi çocukların davranışsal duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (26), 39-50.
- Arı, M. ve Yaban, H. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.

- Arı, R. ve Seçer Şahin, Z. (2004). Okulöncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 67-84.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E. ve Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- Aslan, N. ve Arkar, H. (2016). The relationship between temperament and character traits and anger response styles in university students. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(2), 120.
- Ayana, Ç. (2016). *Duygusal zeka ve duygusal emeğin örgütsel sinizm algısına etkisi: beş yıldızlı otel işletmelerinde bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Aydın, A. (2008). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim*. (9. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aytar, A. G., Aksoy, A. B. ve Kaytez, N. (2014). Anne Kişiliği ve Çocuğun Mizaç Özelliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 237-251.
- Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Bacanlı, H. (2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Batum, P. and Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology: Developmental Learning Personality Social*, 25(4), 272-294.
- Bayhan, P.S. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bellibaş, E., Büküşoğlu, N. ve Erermiş, S. (2005). Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Tanılı Bir Grup Çocukta Mizaç Özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 44(1), 14-21.

- Berens, L. V. (1999). *The sixteen personality types: Descriptions for self-discovery*. Telos Publications.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi*. (A. Dönmez ve B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1978). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Blair, B. L., Perry, N. B., O'Brien, M., Calkins, S. D., Keane, S. P. and Shanahan, L. (2014). The indirect effects of maternal emotion socialization on friendship quality in middle childhood. *Developmental Psychology*, 50(2), 566-576.
- Boman, P., Smith, D. C. and Curtis, D. (2003). Effects of pessimism and explanatory style on development of anger in children. *School Psychology International*, 24(1), 80-94.
- Bowlby, J. (2014). *Bağlanma ve kaybetme*. (T. V. Soylu, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bradley, M. M., Codispoti, M., Cuthbert, B. N. and Lang, P. J. (2001). Emotion and motivation: defensive and appetitive reactions in picture processing. *Emotion*, 1(3), 276-298.
- Bryan, A. E. and Dix, T. (2009). Mothers' emotions and behavioral support during interactions with toddlers: The role of child temperament. *Social Development*, 18(3), 647-670.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik psikolojisi biliminin insan doğasına dair söyledikleri*. (İ.D. Erguvan, Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Burgess, K. B., Wojslawowicz, J. C., Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L. and Booth-LaForce, C. (2006). Social information processing and coping strategies of shy/withdrawn and aggressive children: does friendship matter? *Child Development*, 77(2), 371-383.

- Can, A. (2016). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calkins, S. D. (2010). Commentary: Conceptual and methodological challenges to the study of emotion regulation and psychopathology. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32(1), 92-95.
- Calkins, S. D. and Fox, N. A. (2002). Self-regulatory processes in early personality development: A multilevel approach to the study of childhood social withdrawal and aggression. *Development and Psychopathology*, 14, 477-498.
- Cenkseven, F. (2003). Öfke yönetimi becerileri programının ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerine etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(2), 153-167.
- Chen, F. (2014). Parents' perezhivanie supports children's development of emotion regulation: A holistic view. *Early Child Development and Care*, 185(6), 851-867.
- Cindinoğlu, M. D. (2015). *3-6 Yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterliliği çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme tepkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Clarke-Stewart, K. A., VanderStoep, L. P. and Killian, G. A. (1979). Analysis and replication of mother-child relations at two years of age. *Child Development*, 777-793.
- Cloninger, C. R. and Svrakic, D. M. (1997). Integrative psychobiological approach to psychiatric assessment and treatment. *Psychiatry*, 60(2), 120-141.
- Cloud, H. and Townsend, J. (2000). *Anne faktörü*. (E. Aksoy. Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cole, P. M., Michel, M. K. and Teti, L. O. D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the society for research in child development*, 59(2-3), 73-102.

- Coneus, K., Goeggel, K. and Muehler, G. (2008). Maternal employment and child care decision. *Oxford Economic Papers*. 61(172-188).
- Conway, A. M. (2005). Girls, aggression, and emotion regulation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(2), 334-339.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. (6. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İçimizdeki çocuk*. (17. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2003). *İletişim donanımları*. (12. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, S. ve Tümkaya, S. (2006). Üniversite öğrencilerinde kişilerarası problem çözme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 119-132.
- Çağdaş, A. (2015). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. (2. baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağdaş, A. ve Şahin Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çakır, K. ve Şen, E. (2012). Psikolojik doğum sırasına göre adil dünya inancı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32 (1), 57-69.
- Çelik, E., Tuğrul, B. ve Yalçın, S.S. (2002). Dört-altı yaşlar arasındaki çocukların duygusal yüz ifadeleriyle kendilerini anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (22), 29-39.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Dacey, J. S., Fiore, L. B., and Brion-Meisels, S. (2016). *Your child's social and emotional well-being: a complete guide for parents and those who help them*. John Wiley and Sons.

- Darling, N. and Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dağlı, G. ve Beyazsaçlı, M. (2010). Ana-baba tutumu ve kendini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi (Mediterranean Journal of Educational Research)*, 123, 1-16.
- Demiriz, S ve Dinçer, Ç. (2000). Okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 58-65.
- Demiriz, S. ve Ulutaş, İ. (2016). Çocuklar ne kadar mutlu? Bazı değişkenlere göre çocuklarda mutluluğun belirlenmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 16-24.
- Descartes, R. (2017). *Duygular ya da ruh halleri*. (Ç. Dürüşken, Çev.). (2. Baskı), İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Dodge, K. A. and Coie, J. D. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal of personality and social psychology*, 53(6), 1146-1158.
- Doğru, S. S. Y. ve Saltalı, N. D. (2009). *Erken çocukluk döneminde özel eğitim*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Domitrovich, C. E., Cortes, R. C. and Greenberg, M. T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trial of the preschool "PATHS" curriculum. *The Journal of primary prevention*, 28(2), 67-91.
- Duy, B. ve Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35.
- Düzgün, G. (2009). *Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin evlilik uyumu ile ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ecirli, H. ve Ogelman, H. G. (2015). Beş-altı yaş çocukları için duygu düzenleme stratejileri ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması. *Uhbab Journal*, 4(13), 85-100.
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H. and Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(1), 33-72.
- Enç, M. (1974). *Ruhbilim terimler sözlüğü. Türk dil kurumları sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Erermiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E. ve Bildik, T. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20, 14-21.
- Erkan, S. ve Kırca, A. (2010). Okul öncesi eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarına etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 94-106.
- Erol, M. ve Temizer, D. A. (2015). Ergenlerin utangaçlık düzeylerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 97-108.
- Eisenberg, S. ve Delaney, D. J. (1998). *Psikolojik danışma süreci*. (N. Ören ve M. Takkaç, Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., and Reiser, M. (2000). Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of personality and social psychology*, 78(1), 136-157.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. and Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 495-525.
- Erden, Ş. (2015). Duygusal Gelişim. M. E. Deniz, (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. (5. baskı). (ss.183-218) Ankara: Maya Akademi Yayınevi.

- Ercengiz, M. ve Şar, A. H. (2017). Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Yordayıcı Olarak Duygu Düzenlemedeki Rolü. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 183-194.
- Fabes, R. A., Eisenberg, N. and Bernzweig, J. (1990). The coping with children's negative emotions scale: Procedures and scoring. *Available from authors. Arizona State University*.
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., Karbon, M., Troyer, D. and Switzer, G. (1994). The relations of children's emotion regulation to their vicarious emotional responses and comforting behaviors. *Child development*, 65(6), 1678-1693.
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., Jones, S., Smith, M., Guthrie, I., Poulin, R., Shepard, S.A. and Friedman, J. (1999). Regulation, emotionality, and preschoolers' socially competent peer interactions. *Child development*, 70(2), 432-442.
- Fazlıoğlu, Y. ve Ercan, Z. G. (2015). Dramanın çocuk gelişimine etkisi. A. K. Akyol (Ed.). *Okul öncesi eğitimde drama* (s.144-155). Ankara: Hedef Basın Yayın.
- Feldman, R. (2003). Infant–mother and infant–father synchrony: The coregulation of positive arousal. *Infant Mental Health Journal*, 24(1), 1-23.
- Filiz, Z. (2011). Determining the parenting styles of university students through discriminant analysis and evaluating its relationship with self esteem. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 7(1), 124-141.
- Friedlmeier, W. and Trommsdorff, G. (1999). Emotion regulation in early childhood: A cross-cultural comparison between german and japanese toddlers. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(6), 684-711.
- Fox, N. A. and Shifter, C. A. (2005). Emotional development. hopkins, B., Barr, R.G., Michel, G. F., Rochat, P. (Ed.). *Child development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fromm, E. (2014) *Sevme sanatı*. (7. baskı). (Ö. Saatçi Karadana, Çev.). İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

- Fujiki, M., Brinton, B. and Clarke, D. (2002). Emotion regulation in children with specific language impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 33(2), 102-111.
- Gander, M. J. ve Gardiner, W. H. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (5. baskı). (A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Gelbal, S. (2010). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik özelliklerinin Türkçe başarıları üzerinde etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 1-13.
- Gençtanırım, D. (2015). Bireysel farklılıklar. Ş. I. Terzi, (Ed.). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gilpin, A. T., Brown, M. M. and Pierucci, J. M. (2015). Relations between fantasy orientation and emotion regulation in preschool. *Early Education and Development*, 26(7), 920-932.
- Ginott, H.G. (2011). *Anne baba ve çocuk arasında*. (2. baskı). (A. Tüfekçi, Çev.). İstanbul: Okuyan Us.
- Gordon, T. (1998). *EAE: Etkili anababa eğitiminde uygulamalar* (3. baskı). (E. Aksay, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gottman, J. M., Katz, L. F., and Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10(3), 243-268.
- Greenberg, L.S. (2015). *Duygu odaklı terapi: Danışanlara duygu koçluğu yapmak* (S. Balcı Çelik, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gülay, H. (2008). *5-6 Yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından*

incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülgez, Ö. ve Gündüz, B. (2015). Diyalektik davranış terapisi temelli duygu düzenleme programının üniversite öğrencilerinin duygu düzenleme güçlüklerini azaltmadaki etkisi. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 44(2), 191-208.

Güneysu, S. ve Bilir, Ş. (1988). Üniversite gençlerinin kendini kabul düzeyine algılanan ana-baba tutumlarının etkisi. *Psikoloji Dergisi*, 22, 127-33.

Güngör, A. A. (2014). Toplumsal ve duygusal gelişim. A. Ulusoy, (Ed.). *Eğitim psikolojisi* (s.137-180). Ankara: Anı Yayıncılık.

Güngör, A.A. (2014). Kişilik gelişimi. A. Ulusoy, (Ed.). *Eğitim psikolojisi* (s.181-202). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürsoy, F. (2002). Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çocuk gelişimi ve eğitimi dergisi*, 1(6-7), 7-15.

Haktanır, G. (2007). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Haktanır, G. ve Baran, G. (1998). Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3), 134-141.

Haktanır, G., Baran, G. ve Alisinanoğlu, F. (1998). Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 22(109).

Hinde, R. A., Easton, D. F., Meller, R. E. and Tamplin, A. M. (1982). Temperamental characteristics of 3-4-year-olds and mother-child interaction. *Temperamental differences in infants and young children*, 89, 66-86.

Huelsman, T. J., Gagnon, S. G., Kidder-Ashley, P. and Griggs, M. S. (2013). Preschool temperament assessment: A quantitative assessment of the validity of behavioral style questionnaire data. *Early Education and Development*, 25(1), 71-92.

Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: Ana, baba, kardeş ve arkadaş*. Ankara: İmge.

<http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/t%C3%BCrkiyede%20evlilik%20tercihleri%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202015.pdf>

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü: Türkiye’de evlilik tercihleri Nisan 2015, (Çevrimiçi) 19/04/2017.

http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf

Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016: Okulöncesi eğitim kurumlarının okul türlerine göre okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı, (Çevrimiçi) 23/03/2017.

http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf

Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015-2016: Eğitim kurumlarının kademelere göre okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayısı, (Çevrimiçi) 23/03/2017.

http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı: Çocuk gelinlere ilişkin kamuoyu duyurusu, 2014 (Çevrimiçi) 23/03/2017

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21523>

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı: İstatistiklerle aile, 2015 (Çevrimiçi) 19/04/2017

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24626>

T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı: İşgücü istatistikleri, Ocak 2017 (Çevrimiçi) 19/04/2017

İnanç, B.Y., Bilgin, M. ve Atıcı, M. K. (2015). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.

İnci, E. (2015). Kişilik gelişimi. M. E. Deniz, (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (5. baskı). (s. 219-286) Ankara: Maya Akademi Yayınevi

Jackson, T. (2007). Protective self-presentation, sources of socialization, and loneliness among Australian adolescents and young adults. *Personality and Individual Differences*, 43, 1552–1562.

- Joseph, T. D. (2009). Influence of family size and family birth order on academic performance of adolescents in higher institution. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 6(3), 110-114.
- Kagan, J. and Snidman, N. (2009). *The long shadow of temperament*. Harvard University Press.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Sosyal duygusal değerlendirme aracının (Itsea) farklı sosyo-ekonomik düzeylerde uygulanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 41-61.
- Kandır, A. ve Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kapçı, E. G., Uslu, R. İ., Akgün, E. ve Acer, D. (2009). İlköğretim çağı çocuklarında duygu ayarlama: bir ölçek uyarlama çalışması ve duygu ayarlamayla ilişkili etmenlerin belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (1), 13-20.
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2),65-76.
- Karasan, S. (2015). *Bireylerin ebeveynlerinin göstermiş oldukları ebeveyn tutumları ile sahip oldukları düşünme stilleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. (32. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karraker, K. H. and Lake, M. A. (1991). Normative stress and coping processes in infancy. *Life-span developmental psychology: Life-span perspectives on stress and coping*, 85-108.
- Katainen, S., Raikkonen, K. ve Keltikangas-Jarvinen, L. (1998). Development of temperament: childhood temperament and the mother's childrearing attitudes as

- predictors of adolescent temperament in a 9-year follow-up study. *Journal of Research on Adolescence*, 8(4), 485-509.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kırkinciöğlü, M. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Kivijarvi, M., Raiha, H., Kaljonen, A., Tamminen, T. and Piha, J. (2005). Infant temperament and maternal sensitivity behavior in the first year of life. *Scandinavian Journal of Psychology*, 46(5), 421-428.
- Koçyiğit, S., Yılmaz, E. ve Sezer, T. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 209-218.
- Koole, S. L. (2009). The psychology of emotion regulation: An integrative review. *Cognition and Emotion*, 23(1), 4-41.
- Köksal Akyol, A. ve Oğuz, V. (2015). İletişimi oluşturan temel koşullar ve iletişim engelleri. *Etkili iletişim*. A. Aytar Güngör, (Ed.). Ankara: Hedef Yayıncılık
- Kuyucu, Y. (2012). *Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 5(1), 57-70.
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N. and O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child Development*, 80(3), 762-775.

- Masalcı, A. D. (2001). *Aile içi etkileşimlerle çocuğun saldırganlık düzeyi ve uygun davranışının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- McBride, B. A., Schoppe, S. J. and Rane, T. R. (2002). Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 998-1011.
- McDowell, D. J. and Parke, R. D. (2000). Differential knowledge of display rules for positive and negative emotions: Influences from parents, influences on peers. *Social Development*, 9(4), 415-432.
- McGinnis, E. (2016). *Erken çocukluk döneminde sosyal beceri öğretim programı sosyal beceri öğretim öncesi rehberi* (S. Y. Doğru, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mermi, O., Kılıç, F., Gürok, M. G., Kuloğlu, M. ve Atmaca, M. (2015). Özkıyım girişiyle hastaneye başvuran hastaların mizaç özellikleri. *Fırat Tıp Dergisi*, 20(2), 96-100.
- Milliones, J. (1978). Relationship between perceived child temperament and maternal behaviors. *Child Development*, 1255-1257.
- Miller, A. L., Fine, S. E., Kiely Gouley, K., Seifer, R., Dickstein, S. and Shields, A. (2006). Showing and telling about emotions: Interrelations between facets of emotional competence and associations with classroom adjustment in Head Start preschoolers. *Cognition and Emotion*, 20(8), 1170-1192.
- Morgan, C.T. (2009). *Psikolojiye giriş*. (S. Karakaş, Çev.), (18. baskı). Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Navaro, L. (2016). *Gerçekten beni duyuyor musun?* (31. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nilüfer, G. (2016). *The relationship between birth order, perceived parenting styles, and early maladaptive schemas*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları*. (3.baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oatley, K. (2004). Individual histories: Emotional development from childhood to maturity. *Emotions: A brief history*, (pp. 98-117). John Wiley and Sons.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Öveç, Ö. (2012). *Okulöncesi eğitim alan 6 yaş çocuklarının bazı duyguları (sevgi, korku, mutluluk, üzüntü) resmetmelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öz, F. S. (1999). Bir grup lise öğrencilerinin kendini açma davranışı ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.
- Özdemir, K. ve Acarkan, İ. (2014). *Dokuz mizaç modeline göre çocuklarda mizaç farklılıkları ve kişilik gelişimi*. İstanbul: Kurtuba Yayınları.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 9-34.
- Özkan, H. K. (2015). *Annelerin duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların benlik algısı ve sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, Y., Akgün, R., Yanardağ, M. Z. ve Yüceer, T. (2014). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 197-214.
- Öztürk, B. (2009). *Bingöl ili örnekleminde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne-çocuk ilişkisinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyurek, A. ve Tezel Sahin, F. (2005). 5-6 Yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.

- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 3, 106-120.
- Parrott, W. G. (2001). *Emotions in social psychology: Essential readings*. Psychology Press.
- Prior, M., Sanson, A., Smart, D. and Oberklaid, F. (2000). *Pathways from infancy to adolescence*. Australian temperament project 1983-2000. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2011). *Okulöncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri* (2.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ramey, S.L., Lanzi, R.G., Phillips, M.M. and Ramey, C.T. (1998). Perspectives of former Head Start children and their parents on school and the transition to school. *The Elementary School Journal*, 98(4), 311-327.
- Ren, Y., Wyver, S., Xu Rattanasone, N. and Demuth, K. (2016). Social competence and language skills in mandarin-English bilingual preschoolers: The moderation effect of emotion regulation. *Early Education and Development*, 27(3), 303-317.
- Rothbart, M. K. (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions in Psychological Science*, 16(4), 207-212.
- Rothbart, M. K., Ziaie, H. and O'boyle, C. G. (1992). Self-regulation and emotion in infancy. *New directions for child and adolescent development*, (55), 7-23.
- Ross, H. S. and Spielmacher, C. E. (2005). Social Development. B. Hopkins, R.G. Barr, G. F. Michel, P. Rochat, (Ed.). *Child Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutter, M. (1982). Temperament: Concepts, issues and problems. R. Porter and G. M. Collins (Ed.). *Temperamental differences in infants and young children*. (pp. 1-19). Ciba Foundation.

- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Atlı, S. ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3),972-991.
- Satan, A. (2015). Empatik duyarlılığın gelişiminde ailenin rolü. Y. Kabapınar. (Ed.) *Empatiyle gelişmek empatiyle geliştirmek: Çocuk ve Empati*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sanson, A., Letcher, P., Smart, D., Prior, M., Toumbourou, J. W. and Oberklaid, F. (2009). Associations between early childhood temperament clusters and later psychosocial adjustment. *Merrill-Palmer Quarterly*, 55(1), 26-54.
- Santrock, J. W (2011). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Santrock, J. W (2015). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sarıtaş, D. and Gençöz, T. (2011). Adolescents' emotion regulation and its relation with their mothers' emotion regulation and parental rearing behaviors. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi/Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 18(2), 117-126.
- Scheck, D. C. and Emerick, R. (1976). The young male adolescent's perception of early child-rearing behaviour: The differential effects of socioeconomic status and family size. *Sociometry*, 39, 39-52.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. (12. baskı). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51(51), 477-499.
- Shields, A. and Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33, 906-916.

- Shulman, B. H. ve Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: two Adlerian views. *Journal of individual psychology*, 33(1), 114.
- Stifter, C. A., Spinrad, T. and Braungart-Rieker, J. (1999). Toward a developmental model of child compliance: The role of emotion regulation in infancy. *Child Development*, 70(1), 21-32.
- Stocker, C., Dunn, J. and Plomin, R. (1989). Sibling relationships: Links with child temperament, maternal behavior, and family structure. *Child Development*, 715-727.
- Sukhodolsky, D. G., Golub, A., Stone, E. C., and Orban, L. (2005). Dismantling anger control training for children: A randomized pilot study of social problem-solving versus social skills training components. *Behavior Therapy*, 36, 15-23.
- Smith, P. K. and Hart, C. H. (2011). *The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development*. (2nd edition). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Smith, P. K. and Hart, C. H. (2010). *The Wiley-Blackwell handbook of childhood social development*. John Wiley and Sons.
- Solomon, R. C. (2007). *Duygulara sadakat: Hislerimiz bize gerçekte ne anlatıyor?* Ankara: Nika Yayınevi.
- Southam-Gerow, M. A. (2014) *Çocuklarda ve ergenlerde duygusal düzenleme* (M. Şahin, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Stevenson-Hinde, J. and Simpson, A. E. (1982). Temperament and relationships. R. Porter and G. M. Collins (Ed.). *Temperamental differences in infants and young children* (pp. 51-87). Ciba Foundation.
- Stoneman, Z. and Brody, G. H. (1993). Sibling temperaments, conflict, warmth, and role asymmetry. *Child Development*, 64(6), 1786-1800.

- Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne-baba*. İstanbul: Melisa Matbaacılık.
- Taşdöven, H., Emhan, A. ve Dönmez, M. (2012). Liderlik tarzı ve mizaç-karakter ilişkisi: polis teşkilatında bir uygulama. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 165-177.
- Teglasi, H., Cohn, A. and Meshbesher, N. (2004). Temperament and learning disability. *Learning Disability Quarterly*, 27(1), 9-20.
- Tercan, H., Dursun, Ş. S. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2015). *Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde (0-36ay) Gelişim*. M. Yıldız Bıçakçı, (Ed.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269-307.
- Thompson, R. A. (1994). *Emotion regulation: A theme in search of definition*. *Monographs of the society for research in child development*, 59(2-3), 25-52.
- Tuğrul, B. (2015). Oyunun gücü. A.B. Aksoy, (Ed.). *Okul öncesi eğitimde oyun* (s.10-31). Ankara: Hedef Basın Yayın.
- Tuncer, Ö., İnci Atay, M., Türker, Y. ve Tuncer, H. (2014). Adolesanlarda kardeş sayısı ile öz-kavram ilişkisi. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*. 16(3). 22-25.
- Turan, F ve Yükselen, A. İ. (2015) *Çocuk gelişimi I erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Hedef yayıncılık
- Tümkiye, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 445-459.

- Trawick- Smith, J. (2010). *Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim*. (Ö. Özgün, Çev.). *Erken çocukluk döneminde gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)* (B. Akman, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ulusoy, A. (2015). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Ummannel, A. (2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K. E. ve Yılmaz, E. (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri ile Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 589-598.
- Uyanık-Balat, G. (2007). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 89-99.
- Uyanık, Ö., Kaya, G., Kiziltepe, İ. ve Can Yaşar, M. (2015). Çocuğu okulöncesi eğitim kurumuna devam eden babaların çocukları ile olan ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 9(4), 515-531.
- Ünlü, A. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Winnicott, D.W. (2014). *Bebekler ve anneleri*. (N. Diner, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Yagmurlu, B. and Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19(3), 275-296.

- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yalçın, H. (2013). Anne-çocuk iletişimi eğitiminin etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 179-194.
- Yavuzer, H. (2014). *Anne baba ve çocuk*. (25. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010a). *Anne olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2008). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 Yılı*. (23. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010b). “Yaygın anne baba tutumları” *Çocuk ve ergen eğitiminde: anne baba tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuzer, H. (2016a). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna... çocuk psikolojisi* (39. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016b). *Mutlu kuşaklar yetiştirmek için: Anne olmak* (6. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, İ. (2010). *Anne baba desteği ve başarı anne babalar çocuklarına nasıl destek olabilirler*. (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, E. ve Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.
- Yılmaz, M.T. (2015). Bireyin gelişmesi. İ. Yıldırım, (Ed.). *Eğitim psikolojisi*. (s. 17-45). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yolcu, S. (2014). The effects of age, gender, and temperament traits on school adjustment for preschool children. *E-International Journal of Educational Research*, 5(2), 54-66.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk ruh sağlığı: çocuğun kişilik gelişimi, yetiştirilmesi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1996). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (21. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. (5. baskı). Özgür Yayınları.
- Yurdakul, A. ve Üner, S. (2015). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumlarının değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(4), 300-307.
- Zeidner, M., Roberts, R. D. and Matthews, G. (2002). Can emotional intelligence be schooled? A critical review. *Educational Psychologist*, 37(4), 215-231.

EKLER

Ek-A : Uygulama Yapılan Okulların Listesi

Ek-B : Kişisel Bilgi Formu

Ek-C : Duygu Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeleri

Ek-D : Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği Örnek Maddeleri

Ek- E: Çocuğun Olumsuz Duygusuyla Başa Çıkma Ölçeği Örnek Maddeleri

EK- A: Uygulama Yapılan Okulların Listesi

1. AMBARLI İLKOKULU
2. ABDULKADİR UZTÜRK ORTAOKULU
3. GÜMÜŞPALA ANAOKULU
4. CUMHURİYET İLKOKULU
5. ABDÜLKADİR ÖZTEMİR ANAOKULU
6. AMBARLI SELAHATTIN VE MÜZEYYEN KAÇAKER ANAOKULU
7. BEYLÜKDÜZÜ MEHMET GESOĞLU İLKOKULU
8. ÇAĞDAŞ YAŞAM N. KAMURAN EMİROĞLU İLKOKULU
9. BEYKOOP 2. BÖLGE DR. HAYDAR ARASLAN İLKOKULU
10. İNCİ ANAOKULU
11. KAVAKLI ANAOKULU
12. YAKUPLU ANAOKULU
13. KOÇ ORTAOKULU
14. BEYLİKDÜZÜ HALDUN TANER İLKOKULU
15. BİZİMKENT İLKOKULU
16. NEŞE SEVER İLKOKULU
17. PINARKULE ORTAOKULU
18. ÖZEL FİNAL OKULLARI
19. KÜÇÜKÇEKMECE BELEDİYE ANAOKULU
20. ÇİĞDEM ANAOKULU
21. LALE ANAOKULU
22. NENE HATUN ANAOKULU
23. NERGİZ ANAOKULU
24. PAPATYA ANAOKULU
25. NİLÜFER ANAOKULU
26. FULYA ANAOKULU
27. HALKALI DOĞA ORTAOKULU
28. TÜCCAR VE SANAYİCİLER DERNEĞİ İLKOKULU
29. YASEMİN ANAOKULU
30. GELİNCİK ANAOKULU

EK- B: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Aşağıda sunulan anketler, çocukların duygularını düzenleyebilmesine yönelik olarak yürütülen bugüne kadarki bilimsel çalışmalardan birine daha katkı sağlaması amacıyla sizlere ulaştırılmıştır. Her bir ölçeği yanıtlamaya geçmeden önce ölçeğe ait kısa açıklamaları dikkatlice okuyunuz. Her bir ölçek ve anket **annelerin** cevaplmasına yönelik hazırlanmıştır.

Lütfen ölçeklerdeki her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz. Aşağıdaki ankette yer alan soruların hepsini cevaplamanız bu araştırmanın sonuçları açısından kritik önem taşımaktadır.

Vereceğiniz yanıtlar sadece araştırmacı tarafından bilimsel veri amacıyla kullanılacaktır. Ankette yer alan hiç bir sorunun doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Sorular sizin görüşlerinizi almak için hazırlanmıştır. Yapılan bilimsel çalışmanın geçerliği ve güvenilirliği vereceğiniz samimi cevaplara bağlıdır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı: Gül AKBABA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Lütfü İLGAR

1.Çocuğun Doğum Tarihi:

- b. Evli
- c. Diğer

2.Çocuğun Yaşı:

- a. 5
- b. 6

8.Anne Evlendiğinde Kaç Yaşındaydı?:

- a. 15-18
- b. 19-22
- c.23-26
- d. 27-30
- e.31-34
- f. 35-38
- g. 39-...

3.Çocuğun Cinsiyeti:

- a. Kız
- b. Erkek

4.Çocuğun Doğum Sırası:

- a. İlk çocuk
- b. İkinci çocuk
- c. Üçüncü çocuk
- d. Dört ve sonrası

5.Kardeşi Sayısı (Kendisi Dahil):

- a. Tek çocuk
- b. 2 kardeş
- c. 3 kardeş
- d. 4 kardeş ve üstü

6.Annenin Yaşı:

- a. 18-20
- b. 21-30
- c. 31-40
- d. 41-50
- e. 51 ve üstü

7.Annenin medeni durumu:

- a. Bekar

9.Annenin Öğrenim Durumu

- a. Okur yazar değil
- b. İlkokul - Ortaokul
- c. Lise
- d. Üniversite
- e. Yüksek lisans- Doktora

10.Annenin Çalışma Durumu:

- a. çalışıyor
- b. çalışmıyor (emekli anneler de bu gruba girmektedir)

11.Aile Tipi:

- a. çekirdek aile (anne- baba- çocuk)
- b. geniş aile (aile büyükleri ile birlikte)

EK-C: Duygu Düzenleme  l ek Madde  rnekleri

Sevgili Anne,

Aşağıda  ocuğunuza ait bazı davranış özellikleri bulunmaktadır. Her bir maddenin çocuğunuzda ne ne sıklıkta olduğunu d şunerek verilen seçeneklerden işaretleyiniz. Sizin sayenizde çocuğunuzu tanıyabileceğiz. Teşekkürler.

1: Neredeyse Hiç

2. Nadiren/Bazen
Zaman

3. Sık Sık

4. Her

Maddeler	1	2	3	4
1) Neşeli bir çocuktur.				
2) Duygu hali çok değişkendir. (�ocuğun duygu durumunu tahmin etmek güçtür �nk� olumlu bir duygu halinden olumsuz bir duygu haline çabucak geçer).				
3) Yetişkinlerin arkadaşa �a veya nötr yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.				
4) Bir faaliyetten diğerine kolaylıkla geçer; sinirlenmez endişelenmez, sıkıntı duymaz ya da aşırı derecede heyecanlanmaz.				
5) �z�nt�l� ya da sıkıntılı durumların çabucak üstesinden gelebilir (�rneğin, duygusal sıkıntı yaratan olaylardan sonra surat asmaz, endişeli veya �zg�n durmaz).				
6) Kolayca hüsrana uğrar.				
7) Yaşlılarının arkadaşa �a veya nötr yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.				
8) Kolayca sinir krizi/öfke nöbeti geçirmeye eğilimlidir.				
9) Hoşuna giden bir Şeye ulaşmayı erteleyebilir (�rneğin, kendini sırasını bekleyebilir).				
10) Başkalarının sıkıntılarında keyif duyar (�rneğin, başka biri incindiğinde ya da cezalandırıldığında güler; başkalarıyla alay etmekten zevk alır).				

EK-D: Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği Madde Örnekleri

Her soru için, çocuğunuzun son zamanlardaki ve şimdiki davranışını en iyi anlatan seçeneği lütfen yuvarlak içine alınız.

Maddeler	Hemen Hiç	Sık Değil	Değişken, Genelde Olmaz	Değişken Genelde Olur	Sık Sık	Hemen Her Zaman
1. Çocuğum, yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
2. Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz (lego) gibi bir işe başladığında uzun zaman alsa bile bitirinceye kadar üzerinde çalışır.	1	2	3	4	5	6
3. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar.	1	2	3	4	5	6
4. Çocuğum ilk defa tanıştığı çocuklara karşı utangaçtır.	1	2	3	4	5	6
5. Çocuğum, yeni bir işe geçmeden önce başlamış olduğu işini tamamlamayı sever.	1	2	3	4	5	6
6. Çocuğum her gün, hemen hemen aynı zamanda bir şeyler atıştırmak ister.	1	2	3	4	5	6
7. Çocuğum bir işle uğraşırken, üzüldüğü ya da canı sıkıldığında, onu yere atar, ağlar, kapıları çarpar.	1	2	3	4	5	6
8. Alışveriş yaparken, çocuğum oyuncak ya da şeker istediğinde, onun yerine kolayca başka bir şeyi kabul eder.	1	2	3	4	5	6
9. Çocuğumu yatağa yatırdığımda, uykuya dalması aşağı yukarı her gece aynı zamanı alır.	1	2	3	4	5	6
10. Çocuğum, tamamlamadığı bir oyunu ya da aktiviteyi bırakmayı istemez.	1	2	3	4	5	6

EK-E: Çocukların Olumsuz Duygularıyla Başetme Ölçeği Madde Örnekleri

Aşağıda günlük yaşamınızda, çocuğunuzla ilişkilerinizde karşılaşılabileceğiniz bazı durumlar maddeler halinde verilmiştir. Her durumun altına da anne-baba olarak gösterebileceğiniz bazı davranışlar sıralanmıştır.

- Lütfen bu davranışların her birini ne kadar sıklıkla yaptığınızı belirtiniz. Örneğin, birinci maddede belirtilen durumla ilgili olarak 6 davranış seçeneğinin herbirini ne sıklıkla yaptığınızı 1’den 5’e kadar sayılardan uygun olanı daire içine alarak belirtiniz. Böylece her bir durumla ilgili 6 davranış için de cevap vermiş olacaksınız.
- Eğer çocuğunuzun daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığını düşünüyorsanız, “böyle olsaydı ne yapardım” diye düşünerek yanıtlayınız.

1) Eğer çocuğum hastalandığı ya da bir yerini incittiği için arkadaşının doğum günü partisine veya oyun davetine gidemiyorsa ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

Maddeler	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Çocuğumu sakinleşmesi için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma kızarım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği başka yollar düşünmesi için yardımcı olurum (örneğin, bazı arkadaşlarını partiden sonra davet edebilir).	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma partiyi kaçırmayı büyütmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f) Çocuğumu yatıştırırım ve kendini daha iyi hissetmesi için eğlenceli bir şeyler yaparım.	1	2	3	4	5

2) Eğer çocuğum bisikletinden düşer, onu kırar ve sonra da üzülüp ağlarsa, ben;

Maddeler	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Sakin kalırım ve endişelenmem.	1	2	3	4	5
b) Çocuğumu rahatlatır ve kazasını unutmasını sağlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma aşırı tepki gösterdiğini söylerim.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma bisikletin nasıl tamir edileceğini anlaması için yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
e) Çocuğuma böyle bir durumda ağlamanın doğal olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
f) Çocuğuma ağlamayı bırakmasını yoksa bisiklete binmesine izin vermeyeceğimi söylerim.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

GÜL AKBABA

EĞİTİM:

LİSANS: İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ (2010-2014)

İŞ DURUMU:

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK
YÜKSEKOKULU Öğretim Görevlisi (2015-DEVAM EDİYOR)

KİMLİK BİLGİLERİ:

Doğum Tarihi: 26.09.1992

Medeni Durumu: BEKAR

ADRES:

Battalgazi Mah. İklim Sok. No:14 dr:9 Kıraç /Esenyurt/İSTANBUL

E-MAIL: gul-akbaba@hotmail.com